

**Regionalny Program Operacyjny
Województwa Lubelskiego
na lata 2014 - 2020**

Projekt

Lublin, październik 2013 r.

Spis treści

ROZDZIAŁ 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ	5
1.1. Wkład programu w realizację strategii Europa 2020 oraz w osiągnięcie spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej.....	5
1.2 Rozkład środków finansowych	26
ROZDZIAŁ 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH	43
ROZDZIAŁ 2.A. OPIS OSI PRIORYTETOWYCH INNYCH NIŻ POMOC TECHNICZNA	43
Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje	43
Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie	47
Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw	52
Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku	60
Oś Priorytetowa 5 Efektywność energetyczna	64
Oś Priorytetowa 6 Gospodarka niskoemisyjna	68
Oś Priorytetowa 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	71
Oś Priorytetowa 8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska	80
Oś Priorytetowa 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	85
Oś Priorytetowa 10 Rynek pracy	89
Oś Priorytetowa 11 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	100
Oś Priorytetowa 12 Włączenie społeczne	107
Oś Priorytetowa 13 Edukacja, umiejętności i kompetencje	119
Oś Priorytetowa 14 Infrastruktura społeczna	127
ROZDZIAŁ 2.B. OPIS OSI PRIORYTETOWEJ DLA POMOCY TECHNICZNEJ	135
Oś Priorytetowa 15 Pomoc Techniczna	135
ROZDZIAŁ 2.C. Główne zasady dotyczące wyboru operacji w Programie	139
ROZDZIAŁ 2.D. OKREŚLONE WARUNKI DLA EFS, GDZIE DOTYCZY (W PODZIALE NA OŚ PRIORYTETOWĄ, KATEGORIĘ REGIONU): INNOWACJA SPOŁECZNA ORAZ WKŁAD EFS DO CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7	140
ROZDZIAŁ 2.E RAMY WYKONANIA	140

ROZDZIAŁ 2.F KATEGORIE INTERWENCJI	140
ROZDZIAŁ 2.G GDZIE DOTYCZY, STRESZCZENIE DOTYCZĄCE PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA POMOCY TECHNICZNEJ, Z UWZGLĘDNIENIEM, GDZIE JEST TO KONIECZNE, DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO INSTYTUCJI ORAZ BENEFICJENTÓW.....	140
ROZDZIAŁ 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU OPERACYJNEGO	140
3.1 Tabela, określająca dla każdego roku, ilość ogólnej alokacji finansowej, przewidzianej do wsparcia z każdego funduszu (EUR) – Tabela 17.....	140
3.2.A Plan finansowy, dotyczący programu operacyjnego określający, dla całego okresu programowania, dla programu operacyjnego i dla każdej osi priorytetowej, ilość ogólnej alokacji finansowej do wsparcia z każdego funduszy oraz współfinansowanie krajowe (EUR) - Tabela 18.....	141
ROZDZIAŁ 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO	144
4.1 Ramy realizacji RLKS	145
4.2 Ramy realizacji przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (w tym ZIT), szacunkowa kwota wsparcia z EFRR oraz szacunkowa alokacja EFS.....	145
4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych.....	147
4.4 Mechanizmy zapewniające koordynację przedsięwzięć opartych na współpracy, strategii makroregionalnych strategii dla basenów morskich	147
ROZDZIAŁ 5. OKREŚLONE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE W NAJBARDZIEJ DOTKLIWY SPOSÓB SĄ DOTKNIĘTE UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH O NAJWYŻSZYM RYZYKU ZAGROŻENIA DYSKRYMINACJĄ LUB WYŁĄCZENIEM SPOŁECZNYM, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SPOŁECZNOŚCI ZMARGINALIZOWANYCH ORAZ OSÓB UPOŚLEDZONYCH	148
5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem / grupy docelowe o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym.....	149
5.2 Strategia programu operacyjnego, która odnosi się do określonych potrzeb obszarów geograficznych / grup docelowych najbardziej zagrożonych ubóstwem.....	150
ROZDZIAŁ 6. OKREŚLONE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CHARAKTEZUJĄ SIĘ NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI PRZYRODNICZYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI	151
ROZDZIAŁ 7. INSTYTUCJE ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ ORAZ AUDYT, A TAKŻE ROLA PARTNERÓW (ART. 87 (5) ROZP. OGÓLNEGO)	152
7.1 Określenie zaangażowanych instytucji.....	152
7.2 Działania podjęte w celu zaangażowania partnerów, o których mowa w art. 5 projektu rozporządzenia ogólnego, w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego	152

7.2.1 Rola istotnych partnerów w przygotowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego.....	152
7.2.2 Dla EFS: Granty globalne	154
7.2.3 Dla EFS, gdzie dotyczy: przeznaczenie alokacji dla budowania kompetencji.....	154
ROZDZIAŁ 8. SYSTEM KOORDYNACJI	154
ROZDZIAŁ 9. WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE.....	162
9.1 Identyfikacja warunków ex-ante dla Programu oraz ocena ich spełnienia.....	163
9.2 Opis działań zmierzających do spełnienia warunków ex-ante, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram.....	168
ROZDZIAŁ 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA .	172
ROZDZIAŁ 11: ZASADY HORYZONTALNE	173
11.1 Zrównoważony rozwój	173
11.2 Równość szans i zapobieganie dyskryminacji.....	174
11.3 Równość płci	176
ROZDZIAŁ 12. ODDZIELNE CZĘŚCI – PRZEDSTAWIONE W POSTACI ANEKSÓW W WERSJI DRUKOWANEJ DOKUMENTU	177
12.1 Lista dużych projektów, których wdrażanie planowane jest podczas okresu programowania ...	177
12.2 Ramy wykonania dla programu operacyjnego.....	177
12.3 Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie programu operacyjnego.....	177

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014 - 2020

PROJEKT

ROZDZIAŁ 1. WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARczo-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

1.1. Wkład programu w realizację strategii Europa 2020 oraz w osiągnięciu spójności gospodarczo-społecznej i terytorialnej

Województwo lubelskie, jako region zaliczany do słabych strukturalnie, charakteryzuje się niższą wartością wielu wskaźników w porównaniu do średnich wartości w Polsce oraz UE, również wskaźników kluczowych wskazanych w UE 2020. Niemniej jednak władze regionalne zamierzają dołożyć wszelkich starań, aby ukierunkowana interwencja środków dostępnych w ramach RPO WL 2014-2020 w jak najwyższym stopniu przyczyniła się do osiągnięcia celów UE 2020.

Planowana interwencja RPO WL 2014-2020 wpisuje się w główne cele określone w *Strategii Rozwoju Kraju 2020* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020* i pozostałych 8 zintegrowanych strategiach. Zakłada likwidację najważniejszych luk warunkujących rozwój województwa, występujących w zakresie infrastruktury (w szczególności transportowej oraz wykorzystania OZE) wspierając jednocześnie innowacyjność i konkurencyjność gospodarki oraz wzmacniając aktywność zawodową społeczeństwa. Działania podjęte w ramach RPO WL 2014-2020 przyczynią się do dalszego wdrażania *Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego*.

Najważniejszym dokumentem regionalnym, będącym bazą dla programowania RPO WL 2014-2020 jest „Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)” zgodna zarówno z wytyczonymi kierunkami rozwoju całej Unii Europejskiej, jak i z zapisami krajowych dokumentów strategicznych. *Strategia* wraz z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego* tworzą spójny system planowania strategicznego w regionie. Dokumentem kierującym interwencję RPO WL 2014-2020 w zakresie badań i innowacji jest *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku*, wyznaczająca m.in. inteligentne specjalizacje regionalne.

W ramach Programu RPO WL określone zostały cele szczegółowe, które będą realizowane poprzez 15 Osi Priorytetowych, odpowiadających celom tematycznym pakietu legislacyjnego UE. Głównymi wyzwaniem horyzontalnymi, przed którymi stoi region są:

- niekorzystne zmiany demograficzne (depopulacja oraz starzenie się społeczeństwa), które oddziałują na edukację, rynek pracy oraz usługi publiczne,
- konieczność zmiany struktury gospodarki, co będzie wymagać znacznego wysiłku na rzecz rozwoju przedsiębiorstw oraz dostosowania kwalifikacji mieszkańców do wymagań nowoczesnego rynku pracy,
- niedostatki infrastrukturalne, które warunkują podniesienie atrakcyjności regionu jako miejsca do inwestowania i zamieszkania.

Poniżej przedstawiono wyzwania wynikające z przeprowadzonej analizy sytuacji w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego oraz rodzaj planowanej w ramach Programu interwencji, zgodnej z celami *Strategii UE 2020*.

Badania i innowacje

W badaniu regionalnego potencjału innowacyjnego obejmującego wszystkie regiony UE-27, województwo lubelskie zaklasyfikowano do grupy regionów o niskiej innowacyjności (tzw. słabe dyfuzory), zdolnych raczej do absorpcji innowacji wytwarzanych gdzie indziej, niż do generowania innowacji przełomowych, rozpoczynających nowe fale rozwoju gospodarczego.

Wskaźnik wartości nakładów na B+R w relacji do PKB w województwie lubelskim wyniósł w 2010 roku 0,6% PKB, co jest wartością niezwykle niską w stosunku do zakładanego przez UE 2020 celu 3% PKB, a nawet w stosunku do celu wyznaczonego w Krajowym Programie Reform dla Polski (1,7% PKB). Dodatkowo niemal połowa nakładów ponoszona jest w sektorze szkolnictwa wyższego, a tylko 13% w sektorze przedsiębiorstw (w kraju odpowiednio 37% i 26,6%). Wkład instytucji sektora B+R Lubelszczyzny w rozwój innowacyjności gospodarki jest stosunkowo niski, co częściowo wynika z koncentracji na badaniach podstawowych, ale także z niskiego poziomu komercjalizacji efektów badań. Pozytywnymi aspektami prowadzonej działalności jest systematyczny wzrost nakładów (dwukrotny w stosunku do 2005r.), a także zakres tematyczny badań, zgodny z profilem gospodarczym regionu. Niestety, współpraca firm z sektorem B+R funkcjonuje w ograniczonym zakresie (80,2% przedsiębiorstw nie prowadzi takiej współpracy).

Przedsiębiorstwa z województwa lubelskiego cechuje niska konkurencyjność wynikająca m.in. z niewielkiej skali innowacyjności oferowanych produktów i usług (większość przedsiębiorstw w województwie lubelskim zaliczana jest do branży średniej i niskiej techniki). Badania wskazują, że przedsiębiorcy są przychylni nowym rozwiązaniom, a niski poziom zaangażowania MŚP we wdrażanie innowacji jest skutkiem barier, na które napotykają. Do podstawowych utrudnień należą: zbyt wysokie koszty innowacji, obawa przed nadmiernym ryzykiem, brak kompleksowego systemu wspierania przedsiębiorstw w zakresie tworzenia i absorbowania innowacji, trudność w znalezieniu partnerów do współpracy oraz brak wykwalifikowanego personelu. Sieć instytucji wspierających przedsiębiorców jest co prawda rozwinięta w aspekcie ilościowym, jednak ich oferta w zakresie innowacji jest dość skromna. Świadczy o tym mała ilość transferów technologii przeprowadzanych przez działające w województwie lubelskim ośrodki, mała liczba firm technologicznych inkubowanych w regionalnym inkubatorze oraz stosunkowo mały udział firm technologicznych lub o dużym potencjale innowacyjnym.

Interwencja RPO WL 2014-2020 będzie skupiała się na zapewnieniu jak najlepszych warunków do wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach, pobudzaniu aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw i ograniczaniu ryzyka związanego z wdrażaniem innowacji. Wsparcie kierowane będzie głównie na projekty rozwojowe przedsiębiorstw oraz projekty współpracy przedsiębiorstw i jednostek badawczo – rozwojowych, w tym w ramach powiązań kooperacyjnych np. klastrów, aby zachęcić MŚP do tworzenia, a nie jedynie absorbowania innowacji. Program będzie oferował także wsparcie dla przedsiębiorstw, powiązań kooperacyjnych w tym klastrów i jednostek otoczenia biznesu ułatwiających transfer technologii. Oferowane wsparcie ma przyczynić się do generowania przez sektor MŚP większej liczby miejsc pracy. Wsparcie dla publicznych jednostek B+R będzie oferowane pod warunkiem komercyjnego celu przedsięwzięcia. Preferencje w zakresie wspierania innowacji będą miały projekty związane z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami¹.

Oś priorytetowa 1 Badania i innowacje

Cel tematyczny 1

Wzrost inteligentny

¹ Regionalne inteligentne specjalizacje zostały określone w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego.

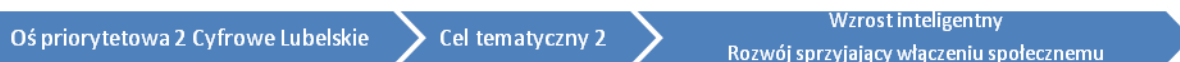
Technologie informacyjno – komunikacyjne

Przestrzeń wirtualna stwarza szerokie możliwości dla rozwoju gospodarki, zwiększenia dostępności usług publicznych oraz ograniczenia wykluczenia społecznego (w szczególności poprzez zwiększenie dostępu do usług osób mieszkających w dużej odległości od ośrodków wzrostu).

W województwie lubelskim w 2011r. dostęp do Internetu posiadało aż 96% przedsiębiorstw, a tym samym 2,1 pkt. proc. więcej niż średnio w kraju, a 58,7% posiadało własną stronę internetową (w kraju 64,7%). Przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia poprzez sieci komputerowe w województwie lubelskim w 2011r. stanowiły jedynie 6,4%, przy średniej dla Polski 10,9%, zaś przedsiębiorstwa składające zamówienia tą drogą to 16,3% w regionie i 19,3% w kraju, przy czym są to przeważnie podmioty duże.

Powszechność rozwiązań elektronicznych oraz coraz bardziej elastyczny infrastrukturalnie dostęp do sieci mają swoje odzwierciedlenie w ciągle rosnącej liczbie gospodarstw wyposażonych w komputer (w 2011r. odsetek takich gospodarstw w województwie lubelskim wyniósł 61,5% a w Polsce 66,7%) oraz komputer z dostępem do Internetu (55,4% w województwie lubelskim oraz 62,3% w Polsce). Wzrasta popyt na usługi i rozwiązania TIK w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego, takich jak medycyna, kultura czy edukacja. Zbyt wysokie koszty sprzętu oraz dostępu do Internetu wciąż stanowią pewną barierę, ale często przyczyną braku korzystania z rozwiązań TIK jest brak potrzeby korzystania z łącza oraz brak odpowiednich umiejętności.

W ramach RPO WL 2014-2020 wspierane będą działania stymulujące wdrażanie e-usług (oferowanych zarówno przez przedsiębiorstwa jak i jednostki publiczne), wspierające rozwój infrastruktury informacji przestrzennej, zwiększające poziom digitalizacji oraz interoperacyjność systemów.

Przedsiębiorczość

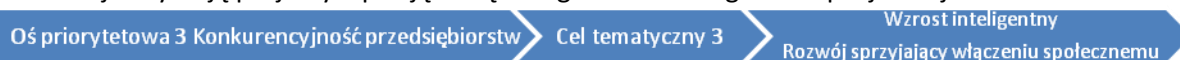
W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. Dominują firmy najmniejsze, zatrudniające do 9 osób (95% populacji firm). Region wyróżnia się także stagnacją w rotacji liczby przedsiębiorstw - z jednej strony mało przedsiębiorstw zostaje wyrejestrowanych, ale niewiele także powstaje.

Duża liczba bardzo małych podmiotów o lokalnym charakterze w województwie lubelskim oraz profil prowadzonej działalności skutkuje niską konkurencyjnością całego sektora MŚP. Brak kompleksowego systemu wspierania przedsiębiorstw w zakresie tworzenia i absorbowania innowacji sprawia, że niewiele nowych podmiotów podejmuje działalność w obrębie nowoczesnych usług i działalności innowacyjnej. Mało chłonny rynek wewnętrzny nie generuje zapotrzebowania na tego typu produkcję, natomiast wyjście z produktem poza granice regionu czy kraju wymaga zarówno nakładów finansowych jak i wiedzy w zakresie prowadzenia i internacjonalizacji działalności. W związku z tym w eksporcie województwa lubelskiego przeważają produkty średniej i niskiej techniki, a w żadnej z branż przemysłu eksport z województwa lubelskiego nie osiągnął znaczących wartości udziału w eksporcie całego kraju.

Pod względem liczby instytucji otoczenia biznesu Lubelskie zajmuje dobrą pozycję na tle innych województw (3,2 tys. przedsiębiorstw na 1 ośrodek – 3 miejsce w kraju), jednakże analiza oferty oraz skali oddziaływania IOB wskazuje na konieczność zwiększania potencjału jakościowego, zwłaszcza w zakresie najbardziej zaawansowanych proinnowacyjnych usług. Bardzo niska jest obecność instytucji

finansowych, uruchamiających źródła finansowania innowacji i przedsiębiorczości. Równie niska jest możliwość rozwoju w ramach inkubatorów.

W ramach RPO WL 2014-2020 kierowane wsparcie będzie miało na celu pobudzenie aktywności mieszkańców w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. W głównej mierze chodzi o zapewnienie firmom dostępu do finansowania zewnętrznego (w postaci bezzwrotnej w przypadku przedsięwzięć wysokoinnowacyjnych oraz zwrotnej w przypadku pozostałych projektów komercyjnych), umożliwienia im rozwoju oraz nawiązywanie i zacieśnianie współpracy firm w celu podniesienia ich konkurencyjności. Niezbędne jest zapewnienie wsparcia dla podniesienia jakości usług oferowanych przez IOB. Interwencja ma również na celu rozszerzenie działalności firm poza rynek lokalny, wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw i ich promocję. Preferencje uzyskują projekty wpisujące się w regionalne inteligentne specjalizacje.

Poszanowanie energii (odnawialne źródła energii, efektywność energetyczna)

Zwiększenie wykorzystania OZE oraz poprawa efektywności energetycznej budynków są ważnymi krokami na drodze zmniejszania wykorzystania źródeł konwencjonalnych, a przez to ograniczenia emisji gazów cieplarnianych.

Województwo lubelskie należy do obszarów o średnim poziomie zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Zajmuje 8 miejsce w kraju pod względem emisji pyłów i 12 miejsce pod względem emisji gazów z zakładów szczególnie uciążliwych. Szacuje się, że główny wpływ na stan czystości powietrza na terenie województwa lubelskiego wywiera emisja powierzchniowa (ok. 50,1%), związana z wykorzystaniem konwencjonalnych źródeł energii. Jednocześnie ciągle niski jest stopień pozyskania energii ze źródeł odnawialnych. Niskie wykorzystanie OZE wynika zarówno z ograniczeń finansowych potencjalnych inwestorów w regionie jak i złej jakości systemów przesyłowych, nie przystosowanych do odbioru energii ze źródeł rozproszonych.

Duże zasoby energii odnawialnej w województwie lubelskim wskazują na możliwość efektywnego wzrostu udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii. Jako najbardziej perspektywiczne źródła energii odnawialnej należy traktować biomasę oraz energię słoneczną. W przypadku biomasy czynnikiem decydującym jest dostępność surowca i możliwości zorganizowania podaży biomasy. W przypadku energii słonecznej podstawowym atutem jest położenie województwa w rejonie, który obok pasa nadmorskiego, uznawany jest za najlepszy w Polsce do wykorzystania energii słonecznej zarówno do produkcji energii jak i do szerokiego wykorzystywania ogniw fotowoltaicznych. Ponadto potencjalne źródła stanowi wykorzystanie energii wody, wiatru i energii ziemi.

Ograniczenie zużycia energii, przekładające się na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, może się odbywać w drodze zwiększania efektywności energetycznej budynków i procesów technologicznych. Budynki w województwie lubelskim nadal mają słabą izolację termiczną, niską wydajność źródeł ciepła oraz niedobór mierników ciepła. Termomodernizacja budynków pozwala zaoszczędzić od około 30-40% do 70% zużywanej energii cieplnej, a sektor budowlany wciąż ma najwyższy udział procentowy w zużyciu energii.

Interwencja RPO WL 2014-2020 skierowana będzie na rozwój energetyki wykorzystującej OZE w wielu wymiarach (produkcja energii, efektywna jej dystrybucja, wsparcie przedsiębiorstw działających w sferze obsługi sektora OZE, itd). W ramach zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska finansowane będą projekty ograniczające zużycie zasobów i energii w przedsiębiorstwach oraz w sektorze budowlanym. Poprawie jakości powietrza, oprócz działań z zakresu efektywności energetycznej i zwiększenia wykorzystania OZE, służyć będą modernizacje

niskosprawnych kotłowni węglowych, kogeneracja oraz stosowanie wysokosprawnych urządzeń odpylających.

Przeciwdziałanie skutkom zmiany klimatu

W województwie lubelskim od kilkunastu lat obserwowane są zjawiska związane ze zmianami klimatu. Część obszaru dotykana jest problemami powodzi i podtopień, podczas gdy w innych częściach występujące okresy suszy wpływają negatywnie na gospodarkę i środowisko. Z tego względu niezbędne jest stworzenie sprawnego systemu zarządzania zasobami wodnymi, na który składa się odpowiednia infrastruktura oraz zintegrowanie działań służb ratowniczych.

Województwo charakteryzuje się słabym stanem technicznej infrastruktury przeciwpowodziowej oraz brakiem integracji sposobów zagospodarowania terenu do istniejących na danym obszarze zagrożeń. Niewielkie są jednocześnie zdolności retencyjne. Pojemność istniejących zbiorników wodnych stanowi zaledwie 1,4% pojemności zbiorników funkcjonujących w kraju. Dla wzrostu retencji wodnej istotna jest zarówno budowa i modernizacja zbiorników jak też stałe lub okresowe retencjonowanie wody w korytach rzek, rowach melioracyjnych oraz ochrona retencji naturalnej. Zgromadzone zasoby pozwolą na zapobieganie występowaniu podtopień i powodzi, a w okresach suchych na ich wykorzystanie m.in. do nawadniania użytków rolnych. Zapobieganie oraz sprawne reagowanie na skutki klęsk żywiołowych wymagają również stworzenia sprawnego systemu zarządzania jednostkami ratowniczymi. Wymaga to wyposażenia w sprzęt niezbędny do szybkiego powiadamiania i prowadzenia akcji ratunkowych oraz podniesienia poziomu wyszkolenia ratowników z zakresu obsługi sprzętu ratowniczego.

Planowana w RPO WL 2014-2020 interwencja w rozwój systemu retencjonowania wody oraz wzrostu efektywności systemów ratowniczo-gaśniczych i systemów ostrzegania należą do priorytetowych działań w zakresie ochrony przed powodzią i suszą na terenie województwa lubelskiego.

Gospodarka odpadami

Do 2013r. liczba mieszkańców województwa lubelskiego objętych system selektywnej zbiórki odpadów utrzymywała się na niskim poziomie. Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów w roku 2011 wyniósł 9,3%, podczas gdy w kraju 10%. Objęcie od lipca 2013r. wszystkich mieszkańców zorganizowanym systemem odbierania i selekcji odpadów komunalnych spowoduje zmniejszenie a w dłuższej perspektywie całkowite wyeliminowanie negatywnych zachowań mieszkańców, jak np. spalanie śmieci. Niestety, powolne zmiany w kierunkach unieszkodliwiania odpadów powodują, że wciąż zbyt duża ilość odpadów trafia na składowiska zamiast do sortowni a następnie do odzysku, recyklingu, współspalania czy kompostowania. W roku 2011 udział odpadów składowanych w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku w województwie wyniósł 34,3% podczas gdy w Polsce 21,5%. Z kolei udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku w województwie wyniósł 60,8% podczas gdy w kraju 71,8%.

Wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020 skierowane zostanie na stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów komunalnych, określonego w *Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego*.

Oś priorytetowa 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

Cel tematyczny 6

Wzrost zrównoważony

Infrastruktura komunalna

Województwo lubelskie posiada duże zasoby wód podziemnych, a jednocześnie zaliczane jest do mało zasobnych w wody powierzchniowe. Znaczne zagrożenie dla jakości wód stwarza w niedostatecznym stopniu rozwinięta infrastruktura komunalna. Główne źródła zanieczyszczeń środowiska wodnego, poza odprowadzaniem ścieków komunalnych i przemysłowych, to spływy powierzchniowe wód opadowych z terenów rolniczych, spływy wód opadowych z powierzchni utwardzonych, głównie na terenach przemysłowych i szlakach komunikacyjnych oraz w obrębie dużych ośrodków miejskich.

W roku 2011 w województwie lubelskim 81,5% ludności korzystało z sieci wodociągowej zaś 48,5% z sieci kanalizacyjnej, co wskazuje na znaczną dysproporcję pomiędzy wysokim stopniem zaopatrzenia w wodę a niskim stopniem skanalizowania obszarów. Znaczące dysproporcje występują również w relacjach miasto-wieś. W roku 2011 na obszarach wiejskich 70,7% ludności korzystało z dostępu do instalacji wodociągowych, natomiast tylko 15,9% ludności mogło korzystać z sieci kanalizacyjnej. Dysproporcja ta może stwarzać silną presję na środowisko naturalne.

Wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020 kierowane będzie na działania zapobiegające degradacji środowiska, w tym służące osiągnięciu i utrzymaniu dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej będzie obejmowało rozwijanie sieci wodociągowej (w obszarach o niewystarczającym stopniu zwodociągowania) oraz wyposażanie aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych (zgodnie z ustaleniami *Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych*). Szczególne preferencje przewiduje się dla obszarów o niskim stopniu skanalizowania oraz aglomeracji położonych w wybranych obszarach strategicznej interwencji, określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*. W uzasadnionych przypadkach przewidywane jest wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach osadnictwa rozproszonego.

Oś priorytetowa 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

Cel tematyczny 6

Wzrost zrównoważony

Ochrona bioróżnorodności

Kompleksowy system walorów przyrodniczych województwa przedstawia Krajowa Sieć Ekologiczna ECONET-PL, będąca częścią Europejskiej Sieci Ekologicznej – ECONET. Do sieci NATURA 2000 zatwierdzono 23 obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), obejmujące w obrębie województwa lubelskiego powierzchnię 331,2 tys. ha, co stanowi 13,2 % obszaru województwa oraz 99 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (tzw. ostoi siedliskowych) obejmujących w obrębie województwa lubelskiego powierzchnię 163,3 tys. ha, co stanowi 6,5 % powierzchni Lubelszczyzny².

Priorytetowym zadaniem w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu winno być zabezpieczenie cennych obszarów, szczególnie obszarów wodno-błotnych i leśnych oraz sieci Natura 2000, a także przywracanie naturalnego charakteru zdegradowanych obszarów cennych przyrodniczo,

² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków

przywracanie i zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych. Mimo ogólnego dobrego stanu środowiska lokalnie występują potrzeby w zakresie rekultywacji gruntów. W 2010 r. grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji w województwie stanowiły 5% obszarów tego typu w Polsce. Zagrożeniem dla atrakcyjności przyrodniczej regionu jest zmniejszająca się różnorodność biologiczna środowiska na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym, wywołana nadmierną ekspansją człowieka oraz czynnikami naturalnymi i zanieczyszczeniem środowiska. Najcenniejszymi pod względem przyrodniczym częściami województwa są: Polesie, w tym Pojezierze Łęczyńsko -Włodawskie, Roztocze z Puszcą Solską oraz Dolina Wisły i Dolina Bugu. Funkcję ośrodków uzdrowiskowych w województwie pełnią Nałęczów oraz Krasnobród.

Planowana w RPO WL 2014 2020 interwencja w zakresie ochrony i przywrócenia różnorodności biologicznej skoncentrowana będzie na działaniach służących edukacji ekologicznej, podniesieniu standardu bazy technicznej i wyposażenia parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, działalności związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków. Ponadto wspierane będą projekty dotyczące działań wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze.

Dziedzictwo kulturowe, środowisko miejskie

Dziedzictwo kulturowe województwa lubelskiego pod względem atrakcyjności należy ocenić korzystnie. Jest to region niewątpliwie bardzo zróżnicowany, z kilkoma najwyższej klasy zabytkami, a przy tym nie do końca „odkryty” turystycznie, w czym należy upatrywać szans na zwiększenie liczby odwiedzających a, co za tym idzie wzrost atrakcyjności i konkurencyjności regionu. W województwie lubelskim w 2010 r. udzielono łącznie 1 612,1 tys. noclegów, co nie dawało zadowalającego wyniku i stanowiło 2,8% ogółu noclegów w kraju (w tym 3,2% w odniesieniu do ogółu turystów krajowych i 1,3% w odniesieniu do turystów zagranicznych), szczególnie biorąc pod uwagę fakt, iż na terenie województwa znajdują się obszary turystycznie cenione (przede wszystkim w kraju). Dotyczy to takich miejscowości jak: Lublin, Zamość, Kazimierz Dolny.

Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i naturalnego poprzez ochronę, promocję i rozwój to niezbędne działania w województwie w ramach zaspokojenia potrzeb w tym sektorze. Bariere w rozwoju społeczno-ekonomicznym miast stanowi degradacja terenów i przestrzeni publicznych. Wśród negatywnych procesów zachodzących w przestrzeni miejskiej widoczne jest chaotyczne zagospodarowywanie sfery podmiejskiej i postępująca degradacja terenów zielonych oraz występowanie terenów poprzemysłowych i powojennych wymagających rekultywacji i rewitalizacji. Niezbędne są kompleksowe działania rewitalizacyjne, które wpłyną na podniesienie atrakcyjności miasta.

Planowana w RPO WL 2014 2020 interwencja w zakresie ochrony i rozwoju dziedzictwa kulturowego kierowana będzie na ochronę zabytków oraz rozwój instytucji kultury. Wsparcie tego sektora jest rozpatrywane w kontekście przyciągnięcia większej liczby odwiedzających region (baza dla rozwoju sektora usług komercyjnych) oraz wpływu kultury na kapitał ludzki i społeczny (kreatywność mieszkańców, przyjazny klimat dla osób kreatywnych spoza regionu, budowanie więzi społecznych, itd.). Wsparcie otrzymają również projekty z zakresu poprawy stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacji terenów zdegradowanych. Oferowane wsparcie będzie uwzględniało szczególne potrzeby zdegradowanych środowiskowo obszarów w miastach oraz ich obszarach funkcjonalnych.

Transport i komunikacja

Województwo lubelskie położone jest na osi Paneuropejskiego Korytarza II Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T) w relacji wschód – zachód i w sieci uzupełniającej TEN-T północ – południe. W porównaniu do innych części kraju dostępność transportowa województwa jest niska ze względu na słabe (nawet jak na warunki polskie) wyposażenie w nowoczesną infrastrukturę transportową (brak autostrad oraz bardzo niewielki udział dróg ekspresowych).

System drogowy województwa na znaczącej jego części nie spełnia wymagań zarówno pod względem gęstości jak i jakości sieci. W 2011 roku wskaźnik gęstości dróg publicznych twardych w województwie lubelskim wynosił 84,9 km/100km² (w kraju - 89,7 km/100km²). Wskutek wzrastającego ruchu indywidualnego następuje pogorszenie stanu technicznego dróg oraz obniżeniem bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Układ sieci dróg krajowych i wojewódzkich w województwie lubelskim nie jest w pełni przystosowany do zaspakajania podstawowych potrzeb systematycznie wzrastającego ruchu regionalnego i międzynarodowego Trasy przebiegające przez obszary o dużym stopniu zurbanizowania charakteryzują się ograniczoną płynnością ruchu, wynikającą z ograniczenia prędkości i braku segregacji ruchu tranzytowego i lokalnego. Zły stan techniczny na znacznej części istniejącej sieci drogowej (niskie standardy dróg, brak odpowiednich urządzeń bezpieczeństwa ruchu) oraz w wielu przypadkach nienormalne parametry dróg przyczyniają się do niskiego, chociaż stale rosnącego poziomu bezpieczeństwa w ruchu drogowym (województwo zajmuje 4 miejsce w kraju pod względem liczby zabitych na 100 wypadków oraz 3 miejsce pod względem liczby zabitych na 100 tys. mieszkańców).

Województwo lubelskie posiada dość dobrze rozwinięty autobusowy transport drogowy, przy zdecydowanej dominacji małych i średnich przedsiębiorstw komunikacyjnych. Jednakże słaba kondycja finansowa wielu przewoźników prywatnych skutkuje brakiem inwestycji, a co za tym idzie niską jakością świadczonych usług (przestarzały tabor, niski poziom obsługi pasażera, brak integracji różnych środków transportu). W największych miastach regionu funkcjonują systemy transportu miejskiego. Wszystkie wykorzystują komunikację autobusową, a w Lublinie dodatkowo trolejbusową. Problemem jest brak efektywnego, zintegrowanego systemu transportu publicznego w miastach i na pozostałym obszarze województwa. M.in. z tego powodu w miastach nie obserwuje się znaczącego ograniczenia korzystania z indywidualnych środków transportu, co nie wpływa korzystnie na realizację polityki ograniczania emisji zanieczyszczeń powietrza. Szacuje się, że źródła komunikacyjne stanowią ok. 32% całkowitej emisji zanieczyszczeń w skali województwa.

Sieć kolejowa w województwie lubelskim, podobnie jak w całej Polsce wschodniej jest dość uboga. W 2011 roku przez teren Lubelszczyzny przebiegało łącznie 1 041 km linii kolejowych, co stanowi 5,1% w skali kraju. Na przestrzeni lat 2005 - 2011 zarówno w kraju, jak i w województwie gęstość linii kolejowych nie uległa znaczącej zmianie (w regionie oscyluje w przedziale 4,1 -4,3 km na 100 km², zaś w kraju 6,4-6,5). Dodatkowo, jedynie 39% eksploatowanych w regionie linii kolejowych jest zelektryfikowanych (w kraju – 59%). Pozostałymi problemami transportu kolejowego są: niewystarczająca ilość linii dwutorowych, zły stan techniczny torów, przestarzały system łączności, wyeksploatowany i przestarzały tabor, zbyt mała liczba miejsc-(również miejsc wyższej klasy obsługi podróży).³

Prowadzenie działań zmierzających do rozwoju ekologicznych i bardziej ekonomicznych środków komunikacji zbiorowej, a także integracja podsystemów komunikacji zbiorowej umożliwi łatwe i efektywne korzystanie z różnych form transportu publicznego, prowadząc do zwiększenia udziału transportu publicznego. Wymiana taboru kolejowego i drogowego do obsługi komunikacji miejskiej dodatkowo przyczyni się do ograniczenia emisji dwutlenku węgla i dwutlenku siarki. Czynniki te będą miały pozytywny wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców województwa.

³ Źródło: „Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej województwa lubelskiego” Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie Departament Polityki Regionalnej str. 92,94

Ważne jest osiągnięcie zrównoważonego, pod względem przestrzennym, technicznym, gospodarczym, społecznym i środowiskowym, systemu transportowego w warunkach rozwijającej się gospodarki rynkowej.

Planowana w RPO WL 2014-2020 interwencja obejmuje promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów oraz rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych zintegrowanych systemów transportu. Wspierane będą również projekty modernizacji dróg łączących węzły drugorzędne i trzeciorzędne z siecią TEN-T, zwiększające mobilność pracowników oraz ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej.

Rynek pracy

Przy założeniu, że obecne tendencje demograficzne będą utrzymywać się do roku 2035, w województwie lubelskim przewidywane są bardzo znaczące i w większości niekorzystne zmiany liczby i struktury ludności według grup biologicznych.⁴ Ponadto słabość sektora przedsiębiorstw w województwie lubelskim sprawia, iż firmy nie są w stanie wygenerować odpowiedniej liczby miejsc pracy. W związku z powyższym województwo charakteryzuje niski wskaźnik zatrudnienia (w 2012r. wyniósł on w Lubelskiem 50,6% - w tym 57,7% mężczyzn, 44,1% kobiet; w kraju 50,2% - w tym 58,2% mężczyzn, 42,9% kobiet) oraz wysoki wskaźnik bezrobocia (odpowiednio: 14,1%, i 13,4%), przy czym problemem jest wysoki poziom bezrobocia ukrytego na terenach wiejskich. Lubelski rynek pracy charakteryzuje niekorzystna struktura bezrobocia m.in. wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych, niski współczynnik aktywności osób starszych oraz niepełnosprawnych, a także niższy niż dla mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej kobiet wynikający głównie z trudności w godzeniu życia zawodowego i prywatnego.

Szczególny problem stanowi bezrobocie wśród osób młodych. Stopa bezrobocia wśród osób w wieku 15-24 lata wynosi 32,5%, a w wieku 25-34 12%⁵. Brak kwalifikacji, czy też brak doświadczenia zawodowego sprawia, że ludzie młodzi mają coraz większe trudności w znalezieniu pracy, rośnie zatem liczba długotrwale bezrobotnych. Spowolnienie gospodarcze uderza najmocniej w osoby młode. Coraz większe problemy na rynku pracy odczuwają osoby z wyższym wykształceniem, co skutkuje ich odpływem z województwa lubelskiego do bardziej atrakcyjnych obszarów.

Województwo lubelskie charakteryzuje się niezadowalającym poziomem kapitału społecznego oraz niskim wskaźnikiem rozwoju społecznego⁶. Słabą stroną jest zarówno niski poziom i niewystarczająca świadomość potrzeby współpracy międzysektorowej, jaki i niewystarczający potencjał sektora pozarządowego.

Narzędziem przyczyniającym się do wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz do rozwoju kapitału społecznego może być ekonomia społeczna. W województwie lubelskim figuruje ogółem 3893 potencjalnych podmiotów ekonomii społecznej, w tym jedynie 3 przedsiębiorstwa społeczne, 3 centra integracji społecznej i 22 kluby integracji społecznej. Podmioty te cechuje nietrwałość, niestabilność funkcjonowania oraz nierównomierne rozmieszczenie, aczkolwiek mogą stać się alternatywą dla zakładania działalności gospodarczej na ogólnych zasadach oraz tworzenia nowych miejsc pracy dla osób w trudnej sytuacji na rynku pracy.

RPO WL 2014-2020 przewiduje wsparcie na rzecz osób bezrobotnych (zarejestrowanych, jak i nie zarejestrowanych w urzędach pracy), w szczególności grup defaworyzowanych na rynku pracy (np. wsparcie dedykowane dla długotrwale bezrobotnych, osób starszych, niepełnosprawnych)

⁴ GUS „Prognoza ludności na lata 2008 – 2035”

⁵ Dane GUS (IV kwartał 2012r.)

⁶ Krajowy Raport o Rozwoju Społecznym, Polska 2012, Rozwój regionalny i lokalny, 2012

w celu zwiększenia ich szans na znalezienie zatrudnienia. Planowana jest również interwencja na rzecz aktywizacji osób powracających na rynek pracy oraz wspieranie usług opieki nad małymi dziećmi i osobami zależnymi w celu umożliwienia godzenia życia zawodowego i prywatnego. Wsparcie będzie kierowane także na rozwój przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia. Prognozowane negatywne tendencje demograficzne w województwie (m.in. szybkie tempo spadku liczby mieszkańców, wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym, krajowa polityka w wydłużenia wieku emerytalnego) oraz zmieniająca się sytuacja gospodarcza w regionie i kraju sprawiają, iż podjęta zostanie interwencja na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej, w szczególności osób starszych. W związku z powyższym zasadne jest także prowadzenie badań i analiz, będących pogłębioną diagnozą wybranych obszarów adaptacyjności, włączenia społecznego i edukacji w województwie. W tym celu realizowane będą działania mające na celu właściwą ocenę dynamicznie zmieniającej się sytuacji ww. obszarów i efektywne dostosowanie wsparcia. Ponadto **interwencja** przewiduje kompleksowe wsparcie na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, jak również wsparcie inwestycyjne dla podmiotów ekonomii społecznej.

Kształcenie ustawiczne i zawodowe

Źródeł wysokiego bezrobocia w województwie lubelskim należy się doszukiwać nie tylko w słabości gospodarczej, ale również w niedopasowaniu kwalifikacji zawodowych do potrzeb pracodawców. Badania wykazują, że aż 75% pracodawców deklaruje problemy ze znalezieniem odpowiednich kandydatów do pracy. Wiąże się to m.in. z niską rangą i jakością kształcenia zawodowego, niedostatecznie skutecznym systemem nauczania praktycznego, a także niską świadomością na temat korzyści płynących z kształcenia ustawicznego. W UE z różnych form edukacji i szkoleń korzystało przeciętnie 8,9% ludności w wieku 25-64 lata, natomiast w województwie lubelskim 5,2%, choć i tak jest to wskaźnik nieznacznie wyższy niż w Polsce. Niezadowolające są także wyniki egzaminów zawodowych potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Odsetek absolwentów w regionie, którzy uzyskali dyplom w 2013r., wynosi 64,48%.

Pracodawcy nie zawsze potrafią dostosować się do zmieniającej się sytuacji gospodarczej. Dotyczy to m.in. braku umiejętności przechodzenia procesów restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych oraz zapobiegania sytuacjom kryzysowym w przedsiębiorstwach, ze względu na zmiany gospodarczej, w tym mało powszechnego stosowania rozwiązań w zakresie elastycznych form zatrudnienia.

Interwencja RPO WL 2014-2020 będzie skupiała się na upowszechnianiu kształcenia ustawicznego oraz dostosowaniu oferty tego kształcenia, w szczególności do potrzeb pracodawców, zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie oraz na zwiększeniu adaptacyjności przedsiębiorców i ich pracowników do zmieniającej się sytuacji gospodarczej. Dodatkowo przewiduje się poprawę jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego, poprzez lepsze powiązanie go z rynkiem pracy ze szczególnym uwzględnieniem regionalnych inteligentnych specjalizacji. W uzasadnionych przypadkach przewiduje się wsparcie infrastruktury kształcenia zawodowego celem stworzenia warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej.

Edukacja

Od 2002 roku znacząco poprawił się poziom wykształcenia ludności regionu lubelskiego, choć sytuacja na poszczególnych szczeblach edukacji znacznie się różni.

Wskaźnik upowszechniania edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3-4-letnich⁷ w Polsce wynosił 58% natomiast w województwie lubelskim ten wskaźnik wynosił 52,1%. Mając na względzie wagę edukacji przedszkolnej, niezbędne jest umożliwienie dzieciom w wieku 3 i 4 lat korzystania z prawa do edukacji przedszkolnej.

Interwencja w ramach RPO WL 2014-2020 przewiduje zarówno wsparcie w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc przedszkolnych, zwiększenia uczestnictwa dzieci w wieku 3-4 lata w edukacji przedszkolnej jak i podniesienia jej jakości. W uzasadnionych przypadkach, celem wyrównania dostępu do edukacji przedszkolnej, przewiduje się modernizację istniejącej infrastruktury poprzez dostosowanie do jej potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym.

Średnie wyniki sprawdzianów szóstoklasistów oraz średnie wyniki egzaminów gimnazjalnych zarówno w części humanistycznej jak i matematyczno-przyrodniczej w województwie lubelskim nie odbiegają od średniej krajowej. Od roku 2008 wykazywały one tendencję spadkową, a w każdym roku badanego okresu były wyższe w grupie miast na prawach powiatu od wyników sprawdzianu w pozostałych gminach.

Celem wyrównania dostępu do dobrej jakości edukacji oraz przeciwdziałaniu rozwarstwieniu społecznemu w szkołach i placówkach oświatowych, **interwencja RPO WL 2014-2020** będzie wspierać jednostki systemu oświaty w m. in. zwiększaniu kompetencji matematyczno-przyrodniczych, kształtowaniu kreatywności i innowacyjności, pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, pracy z uczniem młodszym, zwiększeniu dostępu do pomocy pedagogiczno-psychologicznej oraz informacji edukacyjno-zawodowej. Przewidziano także wsparcie szkół i placówek oświatowych w zakresie rozwoju kompetencji zawodowych nauczycieli, jak również wyposażenie w specjalistyczny sprzęt, nowoczesne narzędzia i pomoce dydaktyczno-naukowe, a w uzasadnionych przypadkach wsparcie infrastruktury celem zapewnienia warunków kształcenia odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

Zagrożenie wykluczeniem społecznym

Województwo lubelskie charakteryzuje najwyższy poziom zagrożenia ubóstwem relatywnym (w 2011r. wynosił on 31,3%, w kraju 17,7%). Ubóstwo oraz bezrobocie należą do podstawowych powodów korzystania z pomocy społecznej. W 2012r. pomocą i wsparciem objęto ponad 82 tys. rodzin (niemal 250 tys. osób, tj. około 11% mieszkańców). Szczególną grupą zagrożoną wykluczeniem społecznym są osoby niepełnosprawne, stanowiące 14,3% ludności województwa (kraj 12,2%)⁸ oraz z uwagi na procesy demograficzne, osoby starsze.

Zaobserwowano pogłębianie się zjawisk długotrwałego korzystania z pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Istnieje konieczność podejmowania zintegrowanych działań (w tym również o charakterze profilaktycznym) oraz stosowania nowych form i standardów włączenia społecznego. Niejednokrotnie lokalne społeczności zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym zamieszkują jednocześnie tereny dotknięte w dużym stopniu degradacją infrastruktury.

⁷Od 2014r. wszystkie sześciolatki będą objęte obowiązkową nauką w szkole podstawowej a wszystkie pięciolatki będą odbywać roczne przygotowanie przedszkolne.

⁸zadeklarowało ograniczenie zdolności do wykonywania zwykłych czynności podstawowych dla swojego wieku (niepełnosprawność biologiczna) i/lub posiadało ważne orzeczenie kwalifikujące je do zaliczenia do zbiorowości osób niepełnosprawnych

Na terenie województwa występują znaczne dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja usług społecznych w ośrodkach miejskich. Niedostateczna jest oferta wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, usług na rzecz osób starszych oraz niepełnosprawnych. Diagnoza funkcjonowania systemu ochrony zdrowia na poziomie krajowym jak i regionalnym wskazuje na deficyty w zakresie jakości i dostępności do usług opiekuńczych i medycznych.

Wsparcie w zakresie aktywnego włączenia **w ramach RPO WL 2014-2020** zakłada realizację programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym społeczności marginalizowanych, ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową. Dodatkowo przewiduje się działania skierowane do osób w celu zwiększenia dostępności i jakości usług społecznych oraz wsparcie procesu ich deinstytucjonalizacji. Założono również wsparcie inwestycyjne w infrastrukturę ochrony zdrowia w zdiagnozowanych obszarach deficytowych oraz infrastruktury usług społecznych związanych z aktywizacją społeczno-zawodową. Istotnym elementem interwencji będzie kompleksowa rewitalizacja wybranych obszarów podporządkowana celom społecznym.

Oś priorytetowa 12 Włączenie społeczne

Oś priorytetowa 14 Infrastruktura społeczna

Cel tematyczny 9

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu

Tabela 1: Syntetyczny przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych.

Wybrany cel tematyczny	Wybrany priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru
1.	2.	3.
<p>Cel tematyczny 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji</p>	<p>1.1 wzmacnianie infrastruktury B+R (...) i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Krajowy Program Reform zakłada inwestycje w badania i rozwój w wysokości 1,7% PKB. Istnieje zidentyfikowana potrzeba zwiększenia nakładów na B+R w regionie. 2. Konieczność zwiększenia skali współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R, wynikająca z niskiego stopnia korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP. 3. Wysoki potencjał kadry naukowej (wysoka pozycja w kraju biorąc pod uwagę odsetek osób posiadających stopień naukowy). 4. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji.
	<p>1.2. promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. SWOT dla regionu jako słabą stroną województwa wskazuje m.in. niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw oraz niski poziom współpracy sektora MŚP z B+R. Konieczne jest zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej sektora przedsiębiorstw oraz współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R. 2. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. 3. W Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki podkreślono potrzebę większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej.
<p>Cel tematyczny 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii</p>	<p>2.2 Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kierunkowe cele wyznaczone przez Europejską Agendę Cyfrową. 2. Niewystarczające wsparcie na rzecz powstawania e-usług w przedsiębiorstwach w celu umożliwienia zwiększania konkurencyjności. 3. Niewielkie wykorzystanie synergii transferu technologii (parków naukowych, centrów ICT oraz klastrów). 4. Brak wiodących centrów B + R w zakresie TIK. 5. Niski poziom e-rozwoju regionu na tle kraju.

informacyjno-komunikacyjnych	<p>2.3 Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia</p>	<p>6. Rozwój rynku internetowego celem świadczenia e-usług przez przedsiębiorstwa.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kierunkowe cele wyznaczone przez Europejską Agendę Cyfrową. 2. Niewielkie wykorzystywanie infrastruktury przez administrację oraz brak komplementarności i interoperacyjności. 3. Niski poziom e-rozwoju regionu na tle kraju. 4. Nieefektywne wykorzystanie udostępnianych on-line zasobów informacyjnych. 5. Niewielki odsetek usług publicznych dostosowanych do potrzeb danej społeczności. 6. Niewystarczający poziom ilości aplikacji, programów wspomagających nauczanie przedmiotowe z TIK oraz kursów e-learningowych. 7. Niskie zasoby infrastruktury oraz niewielki odsetek działań w ramach rozwiązań e-zdrowia i telemedycyny. 8. Niski poziom digitalizacji, integracji i rozbudowy informacji turystycznej, kulturalnej i gospodarczej online.
<p>Cel tematyczny 3 Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury.</p>	<p>3.1. promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również przez inkubatory przedsiębiorczości</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stagnacja w rotacji liczby przedsiębiorstw. W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. 2. Utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania przedsiębiorstw nowopowstałych.
	<p>3.2. opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodawiania</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niska konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego. 2. Niski stopień ekspansywności przedsiębiorstw sektora MŚP województwa lubelskiego na inne rynki, głównie zagraniczne. 3. Umowa partnerstwa zakłada m.in. zwiększenie aktywności polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych. 4. Brak nowoczesnych systemów zarządzania jakością, modele biznesowe oparte na bieżącej działalności firm.
	<p>3.3. wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niska wartość kapitału zakładowego przedsiębiorstw z regionu. 2. Niska innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego. 3. Brak odpowiedniej sieci kooperacji przedsiębiorstw.

		<p>4. Utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania.</p> <p>5. Strategia Europa 2020 zakłada wspieranie rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurencji na rynkach światowych.</p> <p>6. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki kładzie nacisk na doskonalenie i rozwój technologii.</p>
	<p>3.4. wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji</p>	<p>1. Utrudniony dostęp do specjalistycznego doradztwa dla przedsiębiorstw z sektora MŚP.</p> <p>2. Niedostatecznie rozwinięte instrumenty umożliwiające wymianę doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami w regionie.</p>
<p>Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<p>4.1. Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii</p>	<p>1. Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE wynosi 15% do 2020 r.</p> <p>2. Wzrost wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w bilansie ogólnym, z wykorzystaniem naturalnych uwarunkowań województwa lubelskiego (zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE) pozwoli na zmniejszenie wykorzystania paliw stałych, a tym samym na ograniczenie niekorzystnego oddziaływania energetyki na środowisko.</p>
	<p>4.2. Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach</p>	<p>1. Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw wpłynie znacząco na redukcję emisji substancji zanieczyszczających i zapotrzebowania na energię i paliwa, co w bezpośredni sposób przełoży się na osiągnięcie celów w zakresie zmian klimatu oraz przełoży się na większą konkurencyjność tego sektora.</p> <p>2. Inwestycje wpisują się w założenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej.</p>
	<p>4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym</p>	<p>1. Celem polityki energetycznej UE wskazanym w pakiecie energetyczno-klimatycznym jest poprawa do 2020 r. efektywności energetycznej o 20%.</p> <p>2. Sektory publiczny i mieszkaniowy posiadają duży potencjał oszczędzania energii a wsparcie tego typu działań będzie skutkowało poprawą efektywności energetycznej w budownictwie oraz pozwoli na zmniejszenie wykorzystania paliw stałych do celów grzewczych i bytowych na rzecz paliw płynnych oraz zwiększenie wykorzystania energii z OZE, będąc w zgodzie z polityką energetyczną państwa oraz celami dyrektywy 2012/27/UE.</p>
	<p>4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego</p>	<p>1. Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej między innymi poprzez modernizację sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji gazów cieplarnianych.</p> <p>2. Zalecenie KE w zakresie ograniczenia emisji gazów wywołujących efekt cieplarniany oraz</p>

	transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych	doprowadzenia do wzrostu udziału w rynku energii odnawialnych: - redukcja emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20%, w stosunku do 1990 r., - zwiększenie do 2020 r. udziału OZE w zużyciu energii do 20%.
	4.7. Promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe	1. Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego w Polsce, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych – pyłów, dwutlenku siarki, tlenku azotu oraz gazów cieplarnianych. 2. Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych.
Cel tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5.2. Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi	1. Zmiany klimatu skutkują zwiększeniem częstotliwości i skali powodzi, suszy oraz innych katastrofalnych zjawisk klimatycznych. 2. Ochronę przed skutkami powodzi, suszy i deficytu wody może zapewnić racjonalnie prowadzona gospodarka wodami ukierunkowana na rozwój małej retencji wodnej, uwzględniającej również wymagania ochrony przyrody i krajobrazu oraz potrzeby rolnictwa i wypoczynku, jak również odpowiednie wyposażenie służb ratunkowych ujętych w KSRG.
Cel tematyczny 6 Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów	6.1. Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	1. Konieczna jest kontynuacja działań ukierunkowanych na stopniowe przechodzenie z systemu polegającego na składowaniu odpadów komunalnych na system wspierający przetworzenie i odzysk surowców i energetyczne wykorzystanie odpadów w zgodzie z Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2017, w tym także odpowiedniego gospodarowania i postępowania z odpadami niebezpiecznymi.
	6.2. Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	1. Zapewnienie efektywnej gospodarki wodnej wymaga podjęcia działań zgodnych z KPOŚK, które prowadzą do zagwarantowania odpowiedniej jakości oraz ilości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych poprzez rozwój systemów wodociągowych oraz efektywnych systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach poniżej 10 000 RLM wraz z zastosowaniem technologii ograniczających ilość osadów ściekowych z jednoczesnym wzrostem ich wykorzystania w rolnictwie.
	6.3. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego	1. Zgodnie z celami UE, niezbędne są inwestycje w infrastrukturę, które wpłyną na zwiększenie możliwości zatrudnienia, w perspektywie długookresowej poprzez podniesienie konkurencyjności regionu. Potencjał tworzenia możliwości zatrudnienia i w konsekwencji podnoszenia konkurencyjności gospodarki istnieje w regionie w obszarze infrastruktury

		turystycznej i kulturalnej wykorzystującej walory przyrodniczo-krajobrazowe, czyste środowisko, a także bogactwo dziejów oraz spuściznę wielu przenikających się kultur.
	6.4. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na tle Europy, Polska posiada cenne zasoby przyrodnicze, zasługujące na najwyższy stopień poszanowania. Wszystkie formy ochrony przyrody zajmują ok. 30% powierzchni kraju. 2. Podejmowane działania dotyczące ochrony przyrody, pozwolą zapobiec zmniejszaniu się różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego Lubelszczyzny na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym minimalizując zagrożenia spowodowane nadmierną działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi.
	6.5. Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza	<ol style="list-style-type: none"> 1. Szansą regionu jest podniesienie atrakcyjności miast poprzez kompleksowe działania rewitalizacyjne jako istotnego czynnika wzrostu ich atrakcyjności w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. 2. Degradacja terenów i przestrzeni publicznych stanowi istotną barierę w rozwoju społeczno-ekonomicznym miast. Miasta powinny tworzyć bezpieczne, przyjazne i harmonijne środowisko zaspakajające potrzeby mieszkańców i odwiedzających w sferze działalności gospodarczej, pobytu, konsumpcji oraz rekreacji.
Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T	<ol style="list-style-type: none"> 1. Słaba dostępność komunikacyjna województwa lubelskiego wynikająca z braku dróg szybkiego ruchu, małej ilości mostów na Wiśle i Bugu oraz małej liczby obwodnic terenów zurbanizowanych. 2. Zły stan kluczowej sieci drogowej regionu zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną województwa. 3. Poprawa dostępności komunikacyjnej i zwiększenie mobilności mieszkańców wpłynie na wzrost lokalizacji działalności gospodarczej, decydującej o możliwościach rozwojowych regionu, a także wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg.
	7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. W województwie lubelskim istnieje potrzeba zwiększenia udziału kolei w przewozach jako transportu mającego najmniej szkodliwy wpływ na środowisko. 2. Zły stan infrastruktury i taboru kolejowego wymaga poniesienia wysokich nakładów finansowych. 3. Wprowadzenie nowoczesnych i zelektryfikowanych środków transportu kolejowego zachęci mieszkańców do korzystania z niego poprzez skrócenie czasu przejazdu, podniesienie jakości i komfortu podróży oraz wpłynie pozytywnie na poprawę stanu środowiska naturalnego.

Cel tematyczny 8 Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	1. <i>Strategia „Europa 2020”</i> - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. <i>Position Paper</i> - stałe podnoszenie kwalifikacji siły roboczej. 3. <i>Rekomendacje Rady</i> - zwiększenie zatrudnienia kobiet. 4. <i>Krajowy Program Reform</i> - wydłużenie aktywności zawodowej obywateli. 5. <i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</i> - wzrost zatrudnienia. 6. <i>Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020</i> - wzrost kwalifikacji mieszkańców. 7. <i>RSI WL do 2020 r.</i> - wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.
	8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	1. <i>Strategia „Europa 2020”</i> - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. <i>Position Paper</i> – wydłużenie zatrudnienia osób starszych. 3. <i>Rekomendacje Rady</i> - zwiększenie zatrudnienia kobiet. 4. <i>Krajowy Program Reform</i> - wydłużenie aktywności zawodowej obywateli. 5. <i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</i> - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. 6. <i>Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020</i> – zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, przedsiębiorczości mieszkańców.
	8.8 Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego	1. <i>Strategia „Europa 2020”</i> - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. <i>Position Paper</i> oraz <i>Rekomendacje Rady</i> - rozwój oferty usług opieki nad dziećmi w celu zwiększenia wskaźnika zatrudnienia kobiet. 3. <i>Krajowy Program Reform</i> - działania na rzecz godzenia ról rodzinnych oraz zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym opieka nad dziećmi. 4. <i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</i> - wzrost zatrudnienia. 5. <i>Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020</i> - wzrost kwalifikacji mieszkańców.
	8.9 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	1. <i>Strategia „Europa 2020”</i> - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. <i>Position Paper</i> - stałe podnoszenie kwalifikacji siły roboczej. 3. <i>Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki</i> - szkolenia dorosłych dostosowane do potrzeb społeczno-gospodarczych. 4. <i>Krajowy Program Reform</i> - wydłużenie aktywności zawodowej obywateli. 5. <i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</i> - wzrost zatrudnienia. 6. <i>Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020</i> - wzrost kwalifikacji mieszkańców. 7. <i>RSI WL do 2020 r.</i> - wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.

	<p>8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Strategia „Europa 2020”</i> - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. <i>Position Paper</i> - utrzymanie zatrudnienia starszych pracowników. 3. <i>Rekomendacje Rady</i> - zwiększenie zatrudnienia kobiet. 4. <i>Krajowy Program Reform</i> - działania z zakresu ochrony zdrowia mające wpływ na dłuższe pozostawanie osób na rynku pracy. 5. <i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</i> - wydłużenie okresu aktywności zawodowej. 6. <i>Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020</i> - wzrost kwalifikacji mieszkańców.
<p>Cel tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem</p>	<p>9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na terenie województwa występują znaczne dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja usług społecznych i zdrowotnych w ośrodkach miejskich. 2. Funkcjonuje niewystarczająca liczba zakładów opiekuńczo – leczniczych oraz opiekuńczo – pielęgnacyjnych, a także ograniczona sieć opieki paliatywnej i terminalnej. 3. Występują bariery komunikacyjne i architektoniczne w dostępie do usług społecznych, w szczególności dla osób niepełnosprawnych, m.in. w placówkach, ośrodkach wsparcia i obiektach użyteczności publicznej. 4. Niedostateczna jest również oferta opiekuńczo – wychowawcza skierowana do dzieci i młodzieży.
	<p>9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów miejskich i wiejskich</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czynnikiem wzrostu spójności społecznej i terytorialnej miast i obszarów wiejskich zagrożonych marginalizacją mogą być kompleksowe działania rewitalizacyjne, realizowane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji. 2. Rewitalizacja społeczna połączona ze wsparciem inwestycyjnym daje realne szanse rozwoju dlauboższych społeczności miejskich i wiejskich. 3. Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych.
	<p>9.3 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. W województwie lubelskim funkcjonuje mała, na tle kraju, liczba aktywnych podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych. 2. Znaczną część podmiotów ekonomii społecznej cechuje nietrwałość, niestabilność funkcjonowania, nieumiejętność planowania strategicznego, oparcie działalności głównie o działalność projektową. 3. Należy zatem budować i wspierać potencjał tych podmiotów na rzecz tworzenia i rozwoju działalności podmiotów ekonomii społecznej w regionie. 4. Jak wynika z przeprowadzonej diagnozy istnieje potrzeba wsparcia rozwoju sektora

		<p>ekonomii społecznej w regionie, w tym również poprzez inwestycje w rozbudowę, adaptację i modernizację infrastruktury przedsiębiorstw społecznych (Wieloletni Regionalny Plan Działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020 - cel szczegółowy 1.3).</p>
	<p>9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Krajowy cel UE 2020</i>: obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem. 2. <i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu</i> definiuje konieczność aktywnej integracji osób oraz rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. 3. Wyzwania regionu: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, wysoki odsetek długotrwale korzystających z pomocy społecznej, zjawisko niepełnosprawności oraz niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych.
	<p>9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wg <i>Position Paper</i> należy zwiększyć dostępność wysokiej jakości usług społecznych i świadczeń zdrowotnych, aby ograniczyć istniejące nierówności. 2. <i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu</i> zakłada rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, w tym usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja). 3. Strategie i dokumenty regionalne wskazują na niewystarczającą ofertę usług społecznych, dysproporcje w dostępie oraz potrzebę rozwoju usług dostosowanych do potrzeb mieszkańców.
	<p>9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Position Paper</i> – zalecenie wspierania sektora przedsiębiorstw społecznych. 2. Wg <i>Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej ES</i> winna stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego. 3. Zgodnie z regionalnymi dokumentami słaby sektor przedsiębiorczości społecznej determinuje potrzebę stworzenia sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, należy tworzyć nowe oraz wspomagać rozwój istniejących podmiotów ES, a także upowszechniać ES w regionie.
<p>Cel tematyczny 10 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez</p>	<p>10.1 Zapobieganie i ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i promowanie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zalecenie Rady dot. lepszego dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy i podniesienia jakości nauczania. 2. Stanowisko Komisji dot. równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji, kształcenia podstawowego i średniego. 3. <i>SRKL</i> - poprawa dostępności i jakości wczesnej edukacji, w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, wyrównywanie szans

całe życie	ponadpodstawowej	<p>rozwojowych /edukacyjnych dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, poprawa jakości kształcenia i szkolenia oraz dostosowanie ich do potrzeb gospodarczych i społecznych na wszystkich poziomach oraz rozwój kreatywności i innowacyjności osób uczących się.</p> <p>4. Zwiększenie odsetka uczniów osiągających wyniki najwyższe.</p>
	<p>10.3 Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenie i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p>	<p>1. Zalecenie Rady dot. zwiększenia dostępności programów praktyk zawodowych i uczenia się w miejscu pracy oraz dostosowanie jakości szkoleń zawodowych do potrzeb rynku pracy i podniesienie jakości nauczania.</p> <p>2. Stanowisko Komisji dot. poprawy dostępności uczenia się przez całe życie, podnoszenie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i lepsze dostosowanie siły roboczej, lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.</p> <p>3. <i>SRKL</i> - podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, poprawa jakości kształcenia i szkolenia nauczycieli oraz innych osób nauczających, w tym zwiększenie społecznego prestiżu i konkurencyjności ich zawodu.</p>
	<p>10.4 Rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<p>Z analizy SWOT, przeprowadzonej dla przedmiotowego obszaru w województwie lubelskim wynika:</p> <p>1. Niewystarczające wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym w szczególności uczniów zdolnych i uczniów niepełnosprawnych, zarówno w kontekście oferty edukacyjnej, jak i infrastruktury.</p> <p>2. Brak nowoczesnej lub przestarzała baza techniczna i dydaktyczna w większości szkół i placówek oświatowych w woj. lubelskim.</p> <p>3. Niewystarczająca do potrzeb liczba miejsc w przedszkolach.</p>

1.2 Rozkład środków finansowych

RPO WL jako program regionalny, będzie finansowany z EFRR oraz EFS. Podział alokacji RPO WL nastąpił z uwzględnieniem:

- wyzwań, potrzeb i potencjałów rozwojowych województwa, określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*,
- poziomów koncentracji wsparcia ustanowionych przez Komisję Europejską,
- celów ogólnych Wspólnoty, wyznaczonych w Strategii UE 2020 oraz odpowiadających im celów ustanowionych dla Polski,
- możliwości wydatkowania środków, biorąc pod uwagę zakres interwencji, jaki został przypisany programom regionalnym w linii demarkacyjnej w stosunku do zdefiniowanych potrzeb i wyzwań rozwojowych województwa.

Podstawowym wyzwaniem dla województwa lubelskiego jest zmiana struktury gospodarki, z większym zaangażowaniem dziedzin wysokoproduktywnych i bardziej zaawansowanych technologicznie. Efekty tego procesu powinny przełożyć się na zdecydowaną poprawę na rynku pracy, a co za tym idzie na ograniczanie zasięgu ubóstwa. Z tego względu duża część alokacji RPO WL skierowana została na obszary tworzące klimat do rozwijania przedsiębiorstw (CT 1, CT 3, CT 8 oraz uzupełniająco CT 2 i CT 10).

Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze i kulturowe stanowi ważny potencjał województwa. Jest ono jednocześnie narażone na skutki oddziaływań globalnych (np. zmiany klimatu), jak i luk w istniejących systemach chroniących środowisko. W związku z tym ponad jedną piątą alokacji skierowano na działania związane z wdrażaniem dyrektyw UE w tym zakresie oraz działania zwiększające poszanowanie energii i ograniczające emisję (CT 4, CT 5, CT 6).

Województwo ciągle wykazuje znaczące potrzeby w zakresie infrastruktury komunikacyjnej. Jest to bardzo ważny element rozwoju gospodarczego. Usuwanie podstawowych barier w zakresie komunikacji (CT 7) będzie sprzyjało efektywnemu wykorzystaniu środków przeznaczonych na wspomaganie przedsiębiorczości oraz zwiększanie mobilności zasobów pracy.

Wysoki stopień ubóstwa występujący w większości obszarów w regionie powoduje nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych. W związku z powyższym, część alokacji RPO WL przeznaczona została na zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej oraz kompleksowe wsparcie na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, jak również na wsparcie inwestycyjne w infrastrukturę ochrony zdrowia oraz infrastrukturę usług społecznych związanych z aktywizacją społeczno-zawodową (CT 9).

Tabela 2: Ogólny zarys strategii inwestycyjnej programu

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
Oś Priorytetowa 1 Badania i innowacje	Cel tematyczny 1 Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1.1 wzmacnianie infrastruktury B+R (...) i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim	Wzrost wartości nakładów na B+R w regionie w relacji do PKB poprzez zwiększenie aktywności sektora B+R w biznesie – nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze.	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	EFRR	14,21	0,71%
		1.2. promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)	Wzrost udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w nakładach B+I w województwie lubelskim poprzez wsparcie procesu opracowania i transferu nowoczesnych technologii do przedsiębiorstw oraz wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności B+R.	Udział sektora przedsiębiorstw w w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim	EFRR	28,43	1,42%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie	Cel tematyczny 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych	2.2 Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK	Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych wśród przedsiębiorców poprzez rozwój produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych.	Udział przedsiębiorstw w otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI) w przedsiębiorstwach ogółem	EFRR	28,43	1,42%
		2.3 Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia	Rozwój elektronicznych usług publicznych oraz zapewnienie powszechnego, otwartego dostępu do usług w postaci cyfrowej z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych.	<i>brak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>	EFRR	28,43	1,42%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określone mu celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw	Cel tematyczny 3 Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury.	3.1 promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również przez inkubatory przedsiębiorczości	Rozwój przedsiębiorczości poprzez promowanie oraz ułatwienie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.	EFRR	42,64	2,13%
		3.2. opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodawiania	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP na rynku krajowym i międzynarodowym poprzez wdrażanie nowych modeli biznesowych oraz promocję oferty firm na nowych rynkach.	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	EFRR	28,43	1,42%
		3.3. wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług	Zwiększenie konkurencyjności sektora MŚP województwa lubelskiego poprzez wzrost ilości i wartości nowych inwestycji podejmowanych w regionie.	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa	EFRR	113,71	5,69%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
				lubelskiego			
		3.4 wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji	Zwiększenie dostępu do wiedzy fachowej oraz wymiany doświadczeń sektora MŚP.	<i>Brak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>	EFRR	28,43	1,42%
Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku	Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1 Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii	Wzrost wytwarzania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.	Udział energii odnawialnej w produkcji energii ogółem	EFRR	99,50	4,98%
		4.7. Promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe	Poprawa efektywności energetycznej.	Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji	EFRR	35,54	1,78%
Oś Priorytetowa 5 Efektywność	Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę	4.2 Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE	Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw.	Zużycie energii elektrycznej	EFRR	35,54	1,78%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
energetyczna	niskoemisyjną we wszystkich sektorach	w przedsiębiorstwach		wg sektorów ekonomicznych: – ogółem – sektor przemysłowy – sektor energetyczny – sektor transportowy			
		4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym	Zwiększenie efektywności energetycznej w budownictwie użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym.	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg kierunków inwestowania – pozostała działalność związana z ochroną	EFRR	56,86	2,84%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
				środowiska: - oszczędzanie energii na 1 mieszkańca			
<u>Oś Priorytetowa 6</u> <u>Gospodarka niskoemisyjna</u>	<u>Cel tematyczny 4</u> Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących	Ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń.	Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza – dwutlenek siarki	EFRR	113,70	5,68%
<u>Oś Priorytetowa 7</u> Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	<u>Cel tematyczny 5</u> Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5.2 Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi	Zapewnienie skutecznej ochrony przed powodzią i suszą.	Zbiorniki wodne – pojemność całkowita	EFRR	28,43	1,42%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określoneму celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
	Cel tematyczny 6 Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów	6.1 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	Stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów w oparciu o instalacje regionalne.	Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	EFRR	42,64	2,13%
6.2 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego		Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych województwa.	Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności: – w miastach – na wsi	EFRR	99,50	4,98%	
6.4 Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury		Zachowanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej województwa.	Udział wspartych obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszarów prawnie chronionych ogółem	EFRR	7,11	0,36%	

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określone mu celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
Oś Priorytetowa 8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska	Cel tematyczny 6 Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów	6.3 Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego	Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych w kierunku wzrostu i konkurencyjności turystycznej regionu.	Zwiedzający muzea i oddziały	EFRR	63,96	3,20%
		6.5 Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza	Ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń poprzez m.in. przywrócenie atrakcyjności terenom zdegradowanym, przemysłowym i powojskowym.	Powierzchnia gruntów: - zrekultywowanych w ciągu roku - zagospodarowanych w ciągu roku	EFRR	42,64	2,13%
Oś Priorytetowa 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T	Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa poprzez integrację regionalnego układu transportowego z krajowym systemem transportowym.	Średni czas dojazdu samochodem osobowym poza godzinami szczytu do Lublina ze stolic powiatów	EFRR	213,20	10,65%
		7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego,	Wzmocnienie funkcjonowania transportu kolejowego jako czynnik poprawy warunków	Łączna liczba przewiezionych pasażerów w	EFRR	42,64	2,13%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określone mu celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
		nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego	życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego.	dany rok kalendarzowy m przez operatora publicznego transportu zbiorowego			
<u>Oś Priorytetowa 10 Rynek pracy</u>	<u>Cel tematyczny 8</u> Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	Zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób długotrwale bezrobotnych.	Liczba zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	EFS	92,58	4,63%
		8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	Rozwój przedsiębiorczości, w tym wzrost samo zatrudnienia.	Liczba zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	EFS	40,50	2,03%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonego celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
		8.8 Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego	Zwiększenie aktywności osób bezrobotnych poprzez działania na rzecz równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	EFS	17,36	0,87%
<u>Oś Priorytetowa 11</u> <u>Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian</u>	<u>Cel tematyczny 8</u> Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.9 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	Wzrost adaptacyjności przedsiębiorców i ich pracowników do zmieniających się wymogów rynków gospodarczych.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	EFS	52,07	2,60%
		8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się	Wzrost mobilności zawodowej osób w wieku produkcyjnym.	Liczba osób, które uzyskały diagnozę lekarską oraz/lub opiekę zdrowotną w wyniku udziału w programach profilaktycznych, rehabilitacji leczniczej oraz programach zdrowotnych po	EFS	11,57	0,58%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określoneму celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
				opuszczeniu programu			
<u>Oś Priorytetowa 12</u> <u>Włączenie społeczne</u>	<u>Cel tematyczny 9</u> Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności	Wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu	EFS	104,15	5,20%
		9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym	Rozwój wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej i usług zdrowotnych oraz wzrost dostępności tych usług w regionie.	Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	EFS	28,93	1,45%
		9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych	Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie.	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej nie będących przedsiębiorst	EFS	17,36	0,87%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
				wami społecznymi Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej			
<u>Oś Priorytetowa 13</u> <u>Edukacja, umiejętności i kompetencje</u>	<u>Cel tematyczny 10</u> Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10.1 Zapobieganie i ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i promowanie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej	Zmniejszenie dysproporcji w upowszechnieniu edukacji oraz w jakości usług.	Liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach Liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w	EFS	40,50	2,03%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
				<p>dodatkowych zajęciach</p> <p>Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe dostosowane do wymagań rynku pracy</p> <p>Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu</p>			
		10.3	Zwiększenie poziomu kwalifikacji do wymagań rynku pracy.		EFS	104,15	5,21%
		Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenie i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami					

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonym celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
<u>Oś Priorytetowa 14</u> <u>Infrastruktura społeczna</u>	<u>Cel tematyczny 9</u> Wsparanie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych	Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz infrastruktury społecznej przyczyniający się do wzrostu jakości i dostępności do usług medycznych i społecznych w regionie.	<i>brak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>	EFRR	106,61	5,33%
		9.2 Wsparanie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów miejskich i wiejskich	Rozwój infrastruktury obszarów rewitalizowanych przyczyniający się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy trzech podwskaźników)	EFRR	85,28	4,26%
		9.3 Wsparanie przedsiębiorczości społecznej	Wzmacnianie potencjału sektora ekonomii społecznej w regionie poprzez wsparcie i rozwój infrastruktury	<i>brak dostępnych wskaźników strategicznych</i>	EFRR	7,11	0,36%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określonej celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
			przedsiębiorstw społecznych.	<i>na stronach instytucji statystycznych - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>			
	Cel tematyczny 10 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10.4 Rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej	Poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy na obszarze województwa lubelskiego.	<i>brak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>	EFRR	28,43	1,42%
<u>Oś Priorytetowa 15</u> <u>Pomoc techniczna</u>	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Liczba wspartych projektów strategicznych, które uzyskały dofinansowanie	EFS	69,43	3,47%

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Określony cel odpowiadający priorytetowi inwestycyjnemu	Określone programowe wskaźniki rezultatu odpowiadające określone celowi	Fundusz (EFRR, FS, EFS)	Wsparcie unijne – mln EUR	Podział ogólnego wsparcia unijnego do programu operacyjnego
				Liczba odwiedzin portalu informacyjnego/serwisu internetowego			
					SUMA EFRR	1421,40	100%
					SUMA EFS	578,60	
					SUMA RPO	2 000	

ROZDZIAŁ 2. OPIS UKŁADU OSI PRIORYTETOWYCH

ROZDZIAŁ 2.A. OPIS OSI PRIORYTETOWYCH INNYCH NIŻ POMOC TECHNICZNA

Oś Priorytetowa 1 **Badania i innowacje**

Oś Priorytetowa 1 **Badania i innowacje** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 1.1 wg Umowy Partnerstwa):**
Wzmacnianie infrastruktury B+R (...) i możliwości rozwoju sektora B+I oraz promowanie centrów kompetencji, w szczególności tych o znaczeniu europejskim

ALOKACJA NA PRIORYTET – 14,21 mln EUR (0,71% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost wartości nakładów na B+R w regionie w relacji do PKB poprzez zwiększenie aktywności sektora B+R w biznesie – nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze

Słabą stroną województwa lubelskiego jest niski stopień korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo-rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP. Wkład instytucji sektora B+R Lubelszczyzny w rozwój innowacyjności gospodarki jest stosunkowo niski, co częściowo wynika z koncentracji na badaniach podstawowych, ale także z niskiego poziomu komercjalizacji efektów badań. Niski poziom działalności prorynkowej sektora B+R przekłada się bezpośrednio na niską wartość nakładów na B+R w relacji do PKB. Wskaźnik wartości nakładów na B+R w relacji do PKB w województwie lubelskim wyniósł w 2010 roku 0,6% PKB, co jest wartością niezwykle niską w stosunku do zakładanego przez UE 2020 celu 3% PKB, a nawet w stosunku do celu wyznaczonego dla Polski (1,7% PKB). Mając powyższe na uwadze istnieje zidentyfikowana potrzeba zwiększenia nakładów na B+R w regionie oraz zmiany podejścia do sfery B+R poprzez nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze. Konieczne jest stworzenie i/lub wzmocnienie infrastruktury B+R podmiotów deklarujących prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej oraz podjęcie działań w celu umożliwienia dalszego rozwoju sektora B+I w regionie.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie wzmocnienie współpracy pomiędzy nauką i biznesem, co konsekwentnie przełoży się na wzrost nakładów na B+R w regionie. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika nakłady na działalność B+R w relacji do PKB.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	0,67	2010	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury badawczo-rozwojowej jednostek naukowych w celu komercyjnego świadczenia usług badawczo-rozwojowych. Interwencja w ramach priorytetu ma za zadanie zmienić kierunek działalności jednostek naukowych na prorynkowe aktywności badawcze. Możliwość współfinansowania kosztów infrastruktury badawczo-rozwojowej w celu świadczenia usług dla przedsiębiorstw ma za zadanie zachęcić jednostki naukowe do zmiany modelu działalności poprzez gospodarcze, a nie wyłącznie dydaktyczne wykorzystanie nowych pomysłów. Nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze z pewnością wpłynie na wzrost wartości generowanych przychodów oraz zwiększenie szans na samofinansowanie się jednostek naukowych.

Oczekiwanym rezultatem jest wzrost nakładów na B+R w regionie.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy są jednostki naukowe prowadzące działalność gospodarczą.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 1.2 wg Umowy Partnerstwa):**

Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w nakładach B+I w województwie lubelskim poprzez wsparcie procesu opracowania i transferu nowoczesnych technologii do przedsiębiorstw oraz wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności B+R

Poważnym problemem województwa lubelskiego jest niski udział nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw wynoszący 13% (w kraju 26,6%). Niemal połowa nakładów ponoszona jest w sektorze szkolnictwa wyższego (w kraju tylko 37%). Niska aktywność przedsiębiorstw z województwa lubelskiego w działalności B+R bezpośrednio przekłada się na niewielką skalę stosowanych przez nie innowacji, w szczególności produktowych i procesowych. Rozwiązania innowacyjne, które są wdrażane przez sektor MŚP w województwie lubelskim w zdecydowanej większości nie są przez nie wytwarzane. Podmioty te najczęściej decydują się na absorpcję innowacji wytwarzanych gdzie indziej. Powodem powyższego są m.in. wysokie koszty innowacji, obawa przed nadmiernym ryzykiem, brak kompleksowego systemu wsparcia przedsiębiorstw, ograniczony dostęp do wiedzy, trudność w znalezieniu partnerów do współpracy oraz brak wykwalifikowanego personelu i brak informacji na temat rynków. Niska innowacyjność stosowanych rozwiązań wpływa na niską konkurencyjność sektora MŚP. W celu umożliwienia przedsiębiorcom z regionu skutecznego konkurowania na rynkach regionalnych, krajowych i zagranicznych konieczne jest promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I. Niezbędne jest kompleksowe wsparcie w zakresie rozwoju powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi, wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, wsparcie działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie udziału sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w regionie. Powyższe przełoży się na zwiększenie skali wdrażanych innowacji przez sektor MŚP, a w konsekwencji na wzrost konkurencyjności regionu. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika udziału sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Udział sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim	%	13	2010	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe). Wsparcie ma charakter kompleksowy, tj. obejmuje również działania związane z wdrożeniem wyników przeprowadzonych prac B+R. Oprócz infrastruktury niezbędnej do prowadzenia prac B+R, opcjonalnie wdrożenia wyników tych prac, Beneficjenci pomocy będą mieli możliwość zakupu ekspertyz i analiz od jednostek naukowo-badawczych. Elementem wspomagającym komercjalizację wyników prac B+R będzie pomoc w formie doradztwa w przedmiotowym zakresie ze strony instytucji otoczenia biznesu. Przewidziany zakres interwencji skutecznie niweluje zidentyfikowane bariery w prowadzeniu i wdrażaniu prac B+R przez sektor MŚP takie jak: wysokie koszty innowacji, obawa przed nadmiernym ryzykiem, brak kompleksowego systemu wsparcia przedsiębiorstw, ograniczony dostęp do wiedzy, trudność w znalezieniu partnerów do współpracy oraz brak wykwalifikowanego personelu i brak informacji na temat rynków.

Oczekiwanym rezultatem interwencji jest wzrost udziału sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim, co w konsekwencji wpłynie na wzrost skali wdrażanych innowacji oraz zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP w województwie lubelskim.

Grupą docelową w priorytecie są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy, w zależności od działania, mogą być przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R	PLN	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 2 Cyfrowe Lubelskie

Oś Priorytetowa 2 **Cyfrowe Lubelskie** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 2.2 wg Umowy Partnerstwa):

Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych wśród przedsiębiorców poprzez rozwój produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych

Duże znaczenie dla rozwoju firm i ich sukcesów na rynku odgrywa zastosowanie nowoczesnych technik teleinformatycznych. Umiejętność efektywnego pozyskiwania informacji, przechowywania ich i dzielenia się nimi w zasadniczy sposób wpływa na funkcjonowanie firm. Technologie informacyjno-komunikacyjne stanowią potężny bodziec do wzrostu gospodarczego, innowacji i wydajności, który dotyczy wielu dziedzin. Tak określone celowi przyświeca Europejska Agenda Cyfrowa, której założenia mają na celu zapewnienie inteligentnego i zrównoważonego wzrostu gospodarczego służącego włączeniu społecznemu poprzez rozwijanie jednolitego rynku cyfrowego i wykorzystanie potencjału innowacyjnego szybkiego i ultraszybkiego dostępu do Internetu oraz usług i aplikacji interoperacyjnych. Kluczowe technologie wspomagające oparte na TIK są potężnymi, przekrojowymi czynnikami napędzającymi innowacje w wielu sektorach gospodarczych. Inwestycje w opracowywanie produktów, usług i aplikacji TIK oraz działania związane z popytem powinny być skoncentrowane na wykorzystaniu tych technologii w celu sprostania kluczowym wyzwaniom, a także na wzmacnianiu możliwości regionu lubelskiego. Działania w tej dziedzinie powinny mieć na celu wzmocnienie pozycji jednostek poprzez zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym lepsze wykorzystanie i udostępnianie danych, poprawę atrakcyjności regionu w stosunku do innych obszarów w kraju i Europie oraz zapobieganie przenoszeniu działalności gospodarczej i wyludnianiu obszarów słabiej rozwiniętych. Do osiągnięcia omawianych założeń mają przyczynić się działania polegające na rozwoju produktów i usług opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych realizowanych w MŚP poprzez sprzedaż produktów i usług w Internecie, tworzenie i udostępnianie usług elektronicznych oraz wprowadzanie procesów modernizacyjnych przy wykorzystaniu narzędzi TIK w przedsiębiorstwach. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika udział przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI) w przedsiębiorstwach ogółem.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Udział przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI) w przedsiębiorstwach ogółem	%	6,4	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Operacje wspierane w omawianym priorytecie będą polegały na tworzeniu i rozwoju produktów i usług opartych na TIK, związanych z działalnością MŚP i sprzedażą produktów i usług w Internecie (handel elektroniczny), tworzeniu i udostępnianiu usług elektronicznych oraz wprowadzaniu procesów modernizacyjnych, odpowiadających potrzebom przedsiębiorców.

Wspierane typy projektów to: zakup sprzętu i oprogramowania umożliwiające wprowadzenie nowej e-usługi, wdrożenie wirtualnego systemu obsługi działalności MŚP, rozwój działalności on-line poprzez wdrożenie systemu zarządzania sprzedażą i usługami, zakup licencji na oprogramowanie, wdrożenie nowoczesnych rozwiązań informatycznych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem, uruchomienie portalu multimedialnego, stworzenie portalu pracowniczego do zarządzania zasobami personalnymi on-line.

Promowane będą inwestycje w zakresie stosowania na dużą skalę innowacji opartych na TIK w regionie i między regionami z myślą o sprostaniu kluczowym wyzwaniom społeczno-gospodarczym.

Beneficjentami interwencji będą przedsiębiorcy z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu. W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Rozważana jest możliwość wsparcia w formie finansowania zwrotnego inwestycji opartych na technologiach informatyczno-komunikacyjnych. W ramach niniejszego priorytetu przewidywane jest zastosowanie wsparcia dotacyjnego dla projektów wysokoinnowacyjnych, zaś wsparcia zwrotnego dla pozostałych projektów komercyjnych. Na bazie doświadczeń z wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwa badanie ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 2.3 wg Umowy Partnerstwa):**

Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój elektronicznych usług publicznych oraz zapewnienie powszechnego, otwartego dostępu do usług w postaci cyfrowej z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych

Problemem wspólnym dla wszystkich urzędów w regionie jest niewystarczające dofinansowanie rozwoju e-usług, wiążący się z tym brak sprzętu oraz niewystarczająca w kontekście rozwoju tego obszaru liczba pracowników działów teleinformatycznych. Jedną z głównych barier w rozwoju e-edukacji w województwie jest brak odpowiednio przeszkolonego personelu. Można to interpretować w ten sposób, że w sektorze e-edukacji panuje niska świadomość co do zalet wykorzystania technologii teleinformatycznych w procesie nauczania. W zakresie e-zdrowia występują problemy w obszarze autonomizacji systemów i zasobów informacyjnych sektora publicznego (dotychczas przeprowadzane działania cyfryzacji służby zdrowia nie korespondowały ze sobą, były odrębnymi projektami, skutkiem tego jest istnienie w Polsce kilkudziesięciu rejestrów i ewidencji, przez co infrastruktura ochrony zdrowia jest nieuporządkowana), dezintegracja i brak interoperacyjności systemów informacyjnych - odrębność poszczególnych systemów informacyjnych powoduje, że często współpraca między nimi jest utrudniona lub wręcz uniemożliwiona, systemy teleinformatyczne uwzględniają potrzeby przede wszystkim jednostek organizacyjnych, pomijając pozostałych użytkowników – obywateli, przedsiębiorców i innych.

W ramach priorytetu interwencja zostanie skierowana na stworzenia e-usług dla pomiotów publicznych, polegających na wdrażaniu aplikacji administracji elektronicznej mających na celu wspieranie innowacji, modernizację administracji publicznej poprzez stworzenie dostępu do e-usług

dla obywateli, w tym grup zmarginalizowanych i osób niepełnosprawnych. Będzie istniała również możliwość wykorzystania aplikacji TIK, które pomogą sprostać przyszłym wyzwaniom społecznym, by wykorzystać szanse rozwoju regionu w kwestiach takich jak: e-zdrowie, starzenie się społeczeństwa, efektywne gospodarowanie zasobami, edukacja, e-integracja, administracja elektroniczna, informacje dla konsumentów i wzmocnienie ich pozycji. Do osiągnięcia omawianych założeń przyczynią się działania na poziomie regionalnym, polegające na wsparciu rozwoju elektronicznych usług publicznych, rozwoju infrastruktury informacji przestrzennej, wsparciu digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych oraz zwiększeniu dostępu do usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli, takich jak: e-administracja, e-zdrowie, e-edukacja, e-kultura.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	<i>brak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>						

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Przy udziale priorytetu planuje się wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych oraz zwiększenie dostępu do usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli (w tym rozwój usług w zakresie e-administracji, e-zdrowia, e-edukacji, e-kultury, infrastruktury informacji przestrzennej), wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych, a także zapewnienie powszechnego dostępu w postaci cyfrowej do tych zasobów, rozwój infrastruktury informatycznej, w tym aplikacji i systemów bazodanowych służących poprawie efektywności zarządzania oraz upowszechnianiu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych.

Typami projektów wspieranych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego będą:

- rozwój elektronicznej platformy usług administracji publicznej e-urząd,
- platformy wymiany informacji o bezpieczeństwie i porządku publicznym,
- rozwój informatycznego systemu zarządzania w oświacie,
- budowa systemu zarządzania drogami województwa,
- tworzenie i rozwijanie infrastruktury informacji przestrzennej, w tym baz danych,
- wdrożenie e-usług w placówkach publicznych,
- budowa, rozbudowa lub zakup systemów służących digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych, w tym zasobów bibliotecznych i archiwalnych i ich udostępnienie,
- wirtualne muzea,
- multimedialne centra e-edukacji i wspierania kształcenia,
- budowa zintegrowanego systemu informacji i zarządzania zbiorami bibliotek publicznych z użyciem technologii teleinformatycznych.
- stworzenie platform edukacyjnych zapewniających publiczny i otwarty dostęp do usług oraz zasobów edukacyjnych,
- projekty z zakresu e-zdrowia,
- projekty związane z poprawą efektywności zarządzania oraz upowszechnienia komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych (elektroniczny obieg dokumentów, elektroniczna

archiwizacji dokumentów oraz rozwój elektronicznych usług dla ludności z wykorzystaniem podpisu elektronicznego).

Beneficjentami wsparcia w ramach priorytetu będą: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, szkoły wyższe, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, zakłady opieki zdrowotnej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia, jednostki administracji rządowej zespolonej i niezespolonej (w zakresie projektów o zasięgu regionalnym).

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba zainstalowanych aplikacji w instytucjach publicznych	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 3

Konkurencyjność przedsiębiorstw

Oś Priorytetowa 3 **Konkurencyjność przedsiębiorstw** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 3.1 wg Umowy Partnerstwa):**

Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwienie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również przez inkubatory przedsiębiorczości

ALOKACJA NA PRIORYTET – 42,64 mln EUR (2,13% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój przedsiębiorczości poprzez promowanie oraz ułatwienie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów

Województwo lubelskie cechuje stagnacja w rotacji liczby przedsiębiorstw - z jednej strony mało przedsiębiorstw zostaje wyrejestrowanych, ale niewiele także powstaje. W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. Jedną z największych barier w inicjowaniu oraz rozwoju przedsiębiorczości jest trudność przedsiębiorstw w utrzymaniu się na rynku w tzw. „wczesnej fazie rozwoju”. Przedsiębiorstwa nowopowstałe nie posiadają z reguły odpowiedniego doświadczenia, stałej grupy odbiorców oferowanych produktów/usług oraz ugruntowanej pozycji na rynku, co z kolei przekłada się na trudności z pozyskaniem zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Powyższe rodzi potrzebę stworzenia odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, zwiększenia skali prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw nowopowstałych, w tym gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.

Województwo lubelskie regularnie zajmuje ostatnie miejsca w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej województw Polski. W 2011r. w województwie lubelskim funkcjonowały tylko 353 firmy z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowi jedynie 1,42% liczby takich przedsiębiorstw w Polsce. Jednym z powodów niskiej oceny regionu lubelskiego jest niedostateczna dostępność profesjonalnie urządzonych terenów inwestycyjnych, które mogłyby stanowić miejsce lokalizacji działalności produkcyjnej. W roku 2012 jednostki samorządu terytorialnego wskazały 221 stref przedsiębiorczości do rozwoju przemysłu i usług o łącznej powierzchni 6,7 tys. ha, wśród których zdecydowaną większość stanowią tereny typu greenfield.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu jest wzmocnienie konkurencyjności na rynku przedsiębiorstw nowopowstałych. Inwestycje bezpośrednio związane z priorytetem oraz kolejne stanowiące efekt tzw. „dźwigni inwestycyjnej” wpłyną na wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego. Rezultaty interwencji będą monitorowane za pomocą wskaźnika wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	mln PLN	2994,5	2010	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Przedsiębiorstwa nowopowstałe ze względu na specyficzne problemy nie mogą skutecznie konkurować z przedsiębiorstwami już istniejącymi, posiadającymi stałą grupę odbiorców oferowanych produktów/usług, mającymi ugruntowaną pozycję na rynku, a w konsekwencji łatwiejszy dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Powyższe rodzi potrzebę zaoferowania odrębnej formy wsparcia dla przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, opartej na preferencyjnych warunkach. Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw nowopowstałych w celu zwiększenia skali prowadzonej działalności gospodarczej i/lub wprowadzenia do oferty nowych lub ulepszonych produktów/usług. Dodatkowo w ramach interwencji przewidziane zostało wsparcie w formie specjalistycznego doradztwa ze strony instytucji otoczenia biznesu oraz w zakresie oferowania odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego (w tym na obszarach powojkowych, przemysłowych, pokolejowych i popegerowskich) poprzez uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne.

Grupę docelową stanowią przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy są nowopowstałe mikroprzedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

						etapie prac	etapie prac
	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych (ha)	ha	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 3.2 wg Umowy Partnerstwa):**

Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodawiania

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP na rynku krajowym i międzynarodowym, poprzez wdrażanie nowych modeli biznesowych oraz promocję oferty firm na nowych rynkach

Do głównych czynników implikujących konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu należy zaliczyć niską konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego, niski stopień ekspansywności przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego na inne rynki, głównie zagraniczne, oraz brak nowoczesnych systemów zarządzania jakością (modele biznesowe oparte na bieżącej działalności firm). Wyjście z produktem poza granice regionu czy kraju wymaga zarówno nakładów finansowych, działań marketingowych jak i wiedzy w zakresie internacjonalizacji działalności. Bezpośrednim rezultatem interwencji w ramach ww. priorytetu będzie wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP dzięki ekspansji na nowe rynki, głównie zagraniczne. Pozyskanie nowych klientów/grup odbiorców wpłynie na wzrost skali prowadzonej działalności gospodarczej oraz konieczność realizacji dalszych inwestycji. Zwiększeniu ulegnie wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego. Rezultaty projektu będą monitorowane za pomocą wskaźnika wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	mln PLN	2994,5	2010	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu zaplanowano wsparcie inwestycji związanych z promocją przedsiębiorstw na rynkach krajowych i międzynarodowych. Interwencja będzie polegała w głównej mierze na współfinansowaniu kosztów udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach, wystawach, misjach itp. Dodatkowo przedsiębiorstwa z sektora MŚP będą miały możliwość skorzystania z doradztwa ukierunkowanego na opracowanie i wdrożenie nowych modeli biznesowych. Interwencja w ramach priorytetu stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy przedsiębiorstw z sektora MŚP – niską konkurencyjność oraz przestarzałe modele biznesowe.

Grupą docelową interwencji są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Wśród **beneficjentów** pomocy przewidziano przedsiębiorstwa z sektora MŚP oraz instytucje otoczenia biznesu.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Planowane jest zastosowanie wsparcia dla przedsiębiorstw w formie finansowania zwrotnego projektów o niskim stopniu ryzyka, w tym branż należących do średnio niskiej oraz niskiej techniki intensywności B+R. Zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdują one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 3 (Priorytet inwestycyjny 3.3 wg Umowy Partnerstwa):**

Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług

ALOKACJA NA PRIORYTET – 113,71 mln EUR (5,69% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie konkurencyjności sektora MŚP województwa lubelskiego poprzez wzrost ilości i wartości nowych inwestycji podejmowanych w regionie

Do głównych zidentyfikowanych problemów regionu, implikujących konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu, należy zaliczyć niską konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego, wynikającą przede wszystkim z małej ekspansywności sektora MŚP na inne rynki oraz niskiej skali wdrażanych innowacji.

Duża liczba bardzo małych podmiotów o lokalnym charakterze w województwie lubelskim oraz profil prowadzonej działalności skutkują niską konkurencyjnością całego sektora MŚP. Bardzo mało nowych podmiotów podejmuje działalność w obrębie nowoczesnych usług i działalności innowacyjnej. W związku z tym w eksporcie województwa lubelskiego przeważają produkty średniej i niskiej techniki, a w żadnej z branż przemysłu eksport z województwa lubelskiego nie osiągnął znaczących wartości udziału w eksporcie całego kraju. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie konkurencyjności oraz skali prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw z województwa lubelskiego. Powyższe wymusza konieczność dokonywania dalszych inwestycji, co konsekwentnie wpływa na zwiększenie wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego. Rezultaty interwencji będą monitorowane za pomocą wskaźnika wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	mln PLN	2994,5	2010	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług. W celu zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw położony zostanie większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw. Należy zauważyć, że jedną z najważniejszych kwestii warunkujących podjęcie decyzji o realizacji nowych inwestycji przez sektor MŚP jest dostęp do zewnętrznych źródeł ich finansowania. W ramach priorytetu zaplanowane zostało wsparcie finansowe funduszy pożyczkowych oraz poręczeń kredytowych, prowadzące do ułatwienia przedsiębiorcom korzystania z zewnętrznych, pozabankowych źródeł finansowania inwestycji. Tak skonstruowane wsparcie pozwoli kompleksowo zaspokoić najważniejsze zidentyfikowane potrzeby MŚP w zakresie zwiększenia skali prowadzonej

działalności gospodarczej w konsekwencji podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz regionu.

Grupą docelową interwencji są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy są przedsiębiorstwa z sektora MŚP, klastry oraz instytucje otoczenia biznesu. Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Dodatkowo preferencje uzyskują projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Planowane jest zastosowanie wsparcia dla przedsiębiorstw w formie finansowania zwrotnego projektów o niskim stopniu ryzyka, w tym branż należących do średnio niskiej oraz niskiej techniki intensywności B+R. Zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdują one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 4 (Priorytet inwestycyjny 3.4 wg Umowy Partnerstwa):
Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji**

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie dostępu do wiedzy fachowej oraz wymiany doświadczeń sektora MŚP

Jednym z głównych zidentyfikowanych problemów regionu, implikującym konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu jest niska aktywność instytucji otoczenia biznesu, skutkująca utrudnionym dostępem do specjalistycznego doradztwa dla przedsiębiorstw z sektora MŚP. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie dostępu do specjalistycznej wiedzy oraz wymiany doświadczeń przez sektor MŚP. Rezultatem pośrednim będzie zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP w województwie lubelskim.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	<i>Brak dostępnych wskaźników strategicznych na stronach instytucji statystycznych- Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>						

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na profesjonalizacji usług IOB, w tym na wsparciu usług doradczych i szkoleniowych dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze. Dodatkowo w ramach priorytetu inwestycyjnego przewiduje się wsparcie na zakup podstawowego wyposażenia IOB. Profesjonalizacja usług instytucji otoczenia biznesu umożliwi świadczenie kompetentnych usług specjalistycznego doradztwa dla sektora MŚP oraz wprowadzenie mechanizmu wymiany doświadczeń przedsiębiorstw.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy są instytucje otoczenia biznesu.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Dodatkowo preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Planowane jest zastosowanie wsparcia dla przedsiębiorstw w formie finansowania zwrotnego projektów o niskim stopniu ryzyka, w tym branż należących do średnio niskiej oraz niskiej techniki intensywności B+R. Zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje

się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu – ośrodki przedsiębiorczości	Szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku

Oś Priorytetowa 4 **Energia przyjazna środowisku** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 4.1 wg Umowy Partnerstwa):**
Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii

ALOKACJA NA PRIORYTET – 99,50 mln EUR (4,98% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost wytwarzania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych

Jednym z problemów większości gospodarek są kurczące się zasoby paliw kopalnych powodujące wzrost ich cen oraz zmiany klimatyczne. Czynniki te powodują konieczność poszukiwania rozwiązań, które pozwolą zmniejszyć zapotrzebowanie na paliwa kopalne oraz zmniejszą obciążenia, jakie konwencjonalna energetyka generuje na środowisko. Istotną kwestią jest także tworzenie konkurencyjnego rynku energii odnawialnej, będącego jednym z elementów zrównoważonego rozwoju regionu, który ma wspomóc proces transformacji regionalnej gospodarki opartej na węglu w kierunku wykorzystania technologii bardziej ekologicznych, niskoemisyjnych zaspokajających rosnące potrzeby energetyczne gospodarki. Działania te zapewnią także dywersyfikację, jak również zwiększą bezpieczeństwo energetyczne regionu przy wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań i potencjałów regionu zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE. Działania zmierzające do wsparcia tego typu ekologicznych technologii zostaną objęte kompleksowym wsparciem umożliwiającym niwelowanie niedoskonałości rynku, w tym także związanych z dystrybucją. Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE wynosi 15% do 2020 r. W związku z powyższym województwo lubelskie zamierza przyczynić się do zwiększenia wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w bilansie ogólnym. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika udział energii odnawialnej w produkcji energii ogółem.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Udział energii odnawialnej w produkcji energii ogółem	[%]	11,19	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS – Ochrona środowiska 2012	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach działań związanych z promowaniem wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych, wspierane będą projekty z zakresu: budowy i przebudowy infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, likwidacji „niskiej emisji” poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła. Dla wsparcia celu, jakim jest rozwój przemysłu produkującego urządzenia służące do produkcji paliw i energii ze źródeł odnawialnych przewiduje się również możliwość współfinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego inwestycji przedsiębiorstw w zakresie produkcji urządzeń dla OZE, w tym biopaliw. Ponieważ istotną barierą rozwoju OZE jest niedostatecznie rozwinięta produkcja sprawdzonych technologii, ich współfinansowanie przyczyni się do szybszego osiągnięcia celów w zakresie OZE i wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez dywersyfikację źródeł energii. Realizacja celów tego priorytetu ma znaczenie zarówno dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, jak również jest niezwykle istotna z punktu ochrony środowiska, ponieważ zmniejszenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii niesie za sobą ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza. Wszystkie projekty wspierane w ramach priorytetu będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko przedstawiony w formie wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii obejmuje zespół działań zmierzających do wzrostu produkcji energii elektrycznej i ciepła pochodzących z odnawialnych zasobów energii. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii prowadzony będzie poprzez realizację inwestycji w zakresie budowy lub modernizacji jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej wykorzystujących biomasę, biogaz, energię wiatru oraz wody, energię słoneczną, jak również poprzez wsparcie budowy instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw. Dla wsparcia celu, jakim jest wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii przewiduje się również możliwość realizacji inwestycji związanych z budową i modernizacją sieci elektroenergetycznych w pełni dedykowanych przyłączeniu nowych jednostek wytwórczych energii z OZE. Inwestycje w zakresie produkcji energii i paliw z OZE przyczynią się do aktywizacji gospodarczej regionu, posiadającego odpowiednie zasoby i uwarunkowania w zakresie odnawialnych źródeł energii, co przełoży się także na rozwój sektora przemysłowego.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. W związku z powyższym wydzielone zostaną dwa działania skierowane bezpośrednio do tych obszarów.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W ramach niniejszego priorytetu planowane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego projektów z zakresu OZE. Na bazie doświadczeń z wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne

decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdują one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej	MW	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 4.7 wg Umowy Partnerstwa):**

Promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe

ALOKACJA NA PRIORYTET – 35,54 mln EUR (1,78% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa efektywności energetycznej

Wspieranie rozwoju kogeneracji stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego w Polsce, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych – pyłów, dwutlenku siarki, tlenku azotu oraz gazów cieplarnianych. Wysokosprawna kogeneracja to również zmniejszenie zużycia paliwa, a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych. Wsparcie technologii kogeneracji będzie dotyczyło także rozproszonych, małych źródeł energii wykorzystujących w zasadzie każde paliwo, w tym także pochodzące ze źródeł odnawialnych, produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagające przesyłania jej na duże odległości, które będą realizowane przez przedsiębiorców, jak i władze lokalne. Wsparcie tego typu technologii w znaczący sposób przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej przedsiębiorstw, jak i administracji oraz uniezależnienia się od ciągle rosnących cen energii. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Dodatkowa moc zainstalowana w kogeneracji	MW	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Agencja Rynku Energii	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie uzyskają działania obejmujące zwiększenie stopnia wykorzystania energii pierwotnej poprzez podwyższenie sprawności jej wytwarzania oraz obniżenie strat w procesie przesyłania i dystrybucji energii. Wszystkie projekty wspierane w ramach priorytetu będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko przedstawiony w formie oszczędności energii lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Priorytetowo traktowana będzie generacja rozproszona, tj. budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości oraz poprawa sprawności wytwarzania ciepła poprzez zmianę źródeł ciepła na jednostki wysokosprawnej kogeneracji. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii obejmuje zespół działań zmierzających do wzrostu produkcji energii elektrycznej i ciepła pochodzących z odnawialnych zasobów energii poprzez realizację inwestycji w zakresie budowy lub modernizacji jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu. Wsparcie dla budowy i modernizacji sieci będzie obejmować przyłącza jednostek wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci. Oczekuje się, że interwencja w ramach priorytetu w istotny sposób zaspokoi lokalne potrzeby terytorialne w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W ramach niniejszego priorytetu planowane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego. Na bazie doświadczeń z wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wybudowanych\ zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w ramach kogeneracji	[szt.]	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 5 Efektywność energetyczna

Oś Priorytetowa 5 **Efektywność energetyczna** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 4.2 wg Umowy Partnerstwa):**
Promowanie efektywności energetycznej i użycia OZE w przedsiębiorstwach

ALOKACJA NA PRIORYTET – 35,54 mln EUR (1,78% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw

Zużycie energii jest ważne dla każdego przedsiębiorstwa, gdyż generuje istotną część kosztów związanych z prowadzoną działalnością produkcyjną. Dlatego poszukiwane są wszelkiego rodzaju możliwości ograniczania zużycia energii przez bardziej racjonalne jej wykorzystanie i ograniczanie strat. Działania te będą zmierzały do modernizacji i wprowadzania nowych energooszczędnych materiałów, urządzeń i systemów instalacyjnych. Wskazać należy także na stale wzrastające wymagania dotyczące ochrony środowiska, co wiąże się z dążeniem do ograniczenia zużycia energii, ponieważ każde przetwarzanie surowców energetycznych w energię użyteczną wiąże się z emisją CO₂ i innych zanieczyszczeń do środowiska. Poprawa efektywności energetycznej w działaniu przedsiębiorstwa staje się więc ekonomiczną koniecznością z uwagi na rosnące na rynku ceny energii. Aby uniknąć wzrostu kosztów i utrzymać konkurencyjną pozycję na rynku konieczne jest zmniejszenia zużycia energii oraz bardziej efektywne jej wykorzystywanie. Działania te stanowią jednocześnie wyraz odpowiedzialnej postawy przedsiębiorstwa wobec ochrony środowiska, nie tylko w skali lokalnej. W związku z tym potrzebne są działania wielokierunkowe i kompleksowe w różnych dziedzinach, tj. ogrzewanie, wentylacja, ewentualne chłodzenie, przygotowanie ciepłej wody i oświetlenie pomieszczeń, jak również szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej ze względu na wielość i stopień skomplikowania środków technicznych i prawnych oraz problemy wsparcia finansowego staje się trudnym zadaniem dla potencjalnych beneficjentów. Większość przedsiębiorców nie ma funduszy potrzebnych dla podjęcia niezbędnych działań, mających na celu poprawę efektywności energetycznej. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych: ogółem, sektor przemysłowy, sektor energetyczny, sektor transportowy.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych:	GWh	5290	2011	Zostanie określona na dalszym	GUS - BDL	Raz na rok

- ogółem		2040		etapie prac		
- sektor przemysłowy						
- sektor energetyczny		308				
- sektor transportowy		160				

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie ukierunkowane będzie na obniżenie energochłonności sektora produkcyjnego oraz zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby procesu produkcyjnego, które wykazują wyraźny, pozytywny wpływ na środowisko poprzez zapewnienie znaczących oszczędności energii pierwotnej. Realizacja celu oszczędności energii w sektorze produkcyjnym będzie obejmować wsparcie dla termomodernizacji obiektów, w tym zmiany wyposażenia tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej. Oczekuje się, że interwencja w ramach tego priorytetu będzie przyczyniać się do zaspokojenia potrzeb sektora w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej. Inwestycje w tym zakresie przyczynią się do rozwoju sektora poprzez zmniejszenie kosztów funkcjonowania. W ramach priorytetu wspierane będą projekty przedsiębiorstw redukujące ilość strat energii, ciepła, wody.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W ramach niniejszego priorytetu planowane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego inwestycji z zakresu wzrostu wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. Na bazie doświadczeń z wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 4.3 wg Umowy Partnerstwa):**

Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym

ALOKACJA NA PRIORYTET – 56,86 mln EUR (2,84% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie efektywności energetycznej w budownictwie użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym

Potrzeba poprawy efektywności wykorzystania energii dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w tym oczywiście również budownictwa, zarówno w sektorze mieszkaniowym, jak również w budynkach użyteczności publicznej. Dla osiągnięcia niskiego zużycia energii pożądanego ze względu na rosnące koszty i podnoszone wymagania, nie wystarczy tylko termomodernizacja budynków realizowana w Polsce od szeregu lat, ale konieczne są jeszcze liczne inne ulepszenia techniczne w różnych dziedzinach (np. w zakresie ogrzewania, wentylacji, ewentualnego chłodzenia, przygotowania ciepłej wody i oświetlenia pomieszczeń), znacznie szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych, a także wprowadzenie zasad energooszczędnego użytkowania budynku oraz systemu monitoringu i sterowania użytkowaniem energii. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej w istniejących budynkach jest konieczne, ale ze względu na wielość i stopień skomplikowania środków technicznych i prawnych oraz problemy wsparcia finansowego staje się trudnym zadaniem dla potencjalnych beneficjentów. Większość beneficjentów nie ma funduszy potrzebnych dla podjęcia niezbędnych działań, mających na celu poprawę efektywności energetycznej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg kierunków inwestowania – pozostała działalność związana z ochroną środowiska: oszczędzanie energii na 1 mieszkańca.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg kierunków inwestowania – pozostała działalność związana z ochroną środowiska: - oszczędzanie energii na 1 mieszkańca	tys. zł	4,1	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS - BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja celów tego priorytetu ma znaczenie zarówno dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną

oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, jak również jest niezwykle istotna z punktu ochrony środowiska, ponieważ zmniejszenie zużycia energii oraz wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii niesie za sobą ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza. Realizacja celu oszczędności energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym będzie obejmować wsparcie dla termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych, w tym zmiany wyposażania tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła, modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji). Oczekuje się, że interwencja w ramach priorytetu w istotny sposób zaspokoi potrzeby terytorialne w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Jednostki naukowe,
- Szkoły wyższe,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki, samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Organizacje pozarządowe,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W ramach niniejszego priorytetu rozważane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego projektów z zakresu modernizacji energetycznej. Na bazie doświadczeń z wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	kWh/rok	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 6 Gospodarka niskoemisyjna

Oś Priorytetowa 6 **Gospodarka niskoemisyjna** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 4.5 wg Umowy Partnerstwa):**

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych

ALOKACJA NA PRIORYTET – 113,70 mln EUR (5,68% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń

Przestawienie gospodarki na gospodarkę niskoemisyjną, a tym samym ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji uważa się nie tylko za kluczowy krok w kierunku zapewnienia stabilnego środowiska, lecz także za element długofalowego zrównoważonego rozwoju. Polska gospodarka, pomimo redukcji emisji gazów cieplarnianych o około 30%, zaliczana jest do najbardziej emisyjnych w UE, jeśli za miarę przyjmuje się emisję na jednostkę PKB (jednakże przy porównywaniu emisji per capita, polska emisja jest równa średniej unijnej UE27). Działania powiązane z realizacją celów polityki klimatycznej, w tym przede wszystkim redukcja emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza, nie muszą oznaczać spadku tempa wzrostu gospodarki, a w dłuższej perspektywie będą pozytywnie oddziaływać na jej rozwój. Projekty na rzecz ochrony środowiska mogą wspierać wzrost gospodarczy m.in. poprzez poprawę efektywności gospodarowania zasobami naturalnymi i energią, jak również poprzez innowacje technologiczne. Pozwalają wykorzystać szansę na zdobycie konkurencyjnej przewagi na rynkach międzynarodowych oraz przyczyniają się do dywersyfikacji źródeł i sposobów wytwarzania energii m.in. poprzez zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii, co wpłynie korzystnie na zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii. Działania te przyczynią się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, tj.:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej,

a także do poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia jakości poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza – dwutlenek siarki.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza – dwutlenek siarki	kg/km ²	556,4	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS BDL	Co roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja priorytetu służyć będzie zwiększeniu udziału w przewozie ładunków i osób gałęzi transportu alternatywnych w stosunku do transportu drogowego (transport kolejowy, transport publiczny w obszarach metropolitalnych, intermodalny), co będzie prowadzić do lepszego zrównoważenia systemu transportowego, zmniejszenia negatywnego oddziaływania transportu na środowisko oraz do redukcji zatłoczenia motoryzacyjnego. W ramach priorytetu mogą być realizowane również inne projekty mające na celu zwiększenie konkurencyjności sektora i polepszenie jakości usług. W ramach priorytetu oprócz projektów dotyczących inwestycji w tradycyjne elementy infrastruktury realizowane będą inwestycje w zakresie zarządzania informacjami, systemami operacyjnymi i logistycznymi w celu podniesienia jakości obsługi klienta w krótkim okresie. W obszarze transportu publicznego wspierane będą głównie projekty rozbudowy sieci trolejbusowych oraz zakup i modernizacja taboru, budowa i rozbudowa stacji i węzłów przesiadkowych ze szczególnym uwzględnieniem ich integracji z innymi gałęziami transportu, w tym projekty typu „parkuj i jedź” oraz systemy telematyczne poprawiające funkcjonowanie transportu publicznego. Dodatkowo wspierane będą działania zmierzające do zmian w sposobie podróżowania, na przykład poprzez promowanie ruchu pieszego i rowerowego, łączenie podróży w transporcie indywidualnym i publicznym (m.in. park-and-ride, bike-and-ride itd.).

W ramach projektów *wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej dla poszczególnych typów obszarów*, **beneficjentem** mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP.

W ramach realizacji projektów z *zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej* **beneficjentem** mogą być miasta o liczbie mieszkańców powyżej 30 tys. oraz obszary powiązane z nimi funkcjonalnie i działające na ich obszarze:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione do świadczenia tych usług zgodnie z Prawem zamówień publicznych.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W ramach niniejszego priorytetu rozważane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego. Na bazie doświadczeń z wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2007-2013 zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu CO ²	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 7

Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

Oś priorytetowa *Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów* będzie realizowana poprzez ściśle ze sobą powiązane działania z obszaru dwóch celów tematycznych. Działania w ramach celu tematycznego 5 *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz celu tematycznego 6 *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów*, są komplementarne i tworzą wspólną logikę, dzięki której możliwa będzie realizacja celów założonych dla poszczególnych priorytetów. Logika przyjęta dla osi priorytetowej wskazuje, że najlepszym sposobem na wykorzystanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego jest kreowanie działań bazujących na zasobach przyrodniczych i kulturowych województwa lubelskiego. Jednocześnie warunkiem zachowania dobrej jakości zasobów przyrodniczych jest podjęcie działań zabezpieczających przed ich degradacją obejmujących ochronę bioróżnorodności, ochronę i rekultywację gleby, a także inwestycje z zakresu gospodarki odpadami, gospodarki wodnej, w tym zabezpieczenia przeciwpowodziowego. *(uzasadnienie wymagane dla Osi, które łączą priorytety inwestycyjne z różnymi celami tematycznymi)*

Oś Priorytetowa 7 **Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 5.2 wg Umowy Partnerstwa):**

Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zapewnienie skutecznej ochrony przed powodzią i suszą

Występujące w okresie ostatnich kilkunastu lat przypadki katastrofalnych wezbrań rzecznych wymuszają konieczność poszukiwania skutecznych metod ochrony przed powodzią. Dla zapewnienia efektywności działań, o których mowa powyżej niezbędne są odpowiednie, oparte na przepisach prawnych, procedury sporządzania ocen zagrożenia powodziowego. Uzupełnieniem działań administracyjno-prawnych powinny być zabiegi techniczne zmierzające do rozbudowy infrastruktury przeciwpowodziowej i modernizacji już istniejących obiektów. W tym zakresie szczególnie istotne jest zwiększanie rezerw powodziowych nie tylko poprzez budowę nowych zbiorników retencyjnych w zależności od potrzeb w danej zlewni, ale także maksymalne wykorzystanie możliwości retencyjnych nowo powstających zbiorników poprzez wprowadzenie odpowiednich instrukcji obsługi stopni piętrzących. Znaczący zakres prac mających na celu utrzymanie infrastruktury służącej gospodarowaniu wodami, w tym ochronie przeciwpowodziowej i ochronie przed suszą ujęto w „Programie małej retencji województwa lubelskiego” oraz w „Programie gospodarki wodnej

województwa lubelskiego”. Działania z zakresu ochrony przed powodzią i suszą będą uwzględniały cele środowiskowe.

Znaczna część województwa lubelskiego, głównie rejony północne, stanowi obszar, gdzie ze względu na warunki glebowe i hydrologiczne możliwe jest wystąpienie zagrożenia suszą hydrologiczną. Część północną i wschodnią województwa obejmuje strefa największych zagrożeń suszą, o najpilniejszych potrzebach rozwoju małej retencji. Ogółem zajmuje ona 47,85% powierzchni województwa. Niewielka część zachodnia w rejonie ujścia Wieprza do Wisły znajduje się w strefie o dużych zagrożeniach suszą, a tym samym o dużych potrzebach rozwoju małej retencji. Stanowi ona 1,35% powierzchni województwa. Część południowa to strefa o umiarkowanych zagrożeniach suszą i stanowi 50,80% powierzchni województwa. Rzeczywisty stan zagrożenia powodzią jak i suszą zależy od stanu infrastruktury, w związku z powyższym tak istotna jest prawidłowa eksploatacja istniejących urządzeń, a w miejscach widocznych braków infrastruktury konieczne szybkie uzupełnienie. Infrastruktura ta oprócz nadrzędnych celów wspomnianych powyżej będzie pełniła także funkcje turystyczne i rekreacyjne, tak aby w pełni jej możliwości były wykorzystane. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika zbiorniki wodne – pojemność całkowita.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Zbiorniki wodne – pojemność całkowita	m ³	17690	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS - BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Wsparcie uzyska realizacja przedsięwzięć przeciwpowodziowych, projekty prowadzące do wzrostu dyspozycyjnych zasobów wodnych, projekty uwzględniające zwiększenie małej retencji na obszarze zlewni. Projekty infrastrukturalne będą miały na celu ochronę zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, w tym ochronę dóbr materialnych na obszarach zabudowanych. Realizacja projektów infrastrukturalnych, w tym w ramach tzw. małej retencji będzie możliwa pod warunkiem spełnienia wymogów wynikających z Prawa wodnego oraz dyrektyw unijnych, w szczególności dyrektywy o ocenach oddziaływania na środowisko, dyrektywy siedliskowej i ramowej dyrektywy wodnej. Przyjęcie i wypełnienie postanowień dyrektyw jest sprawą kluczową, warunkującą racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi regionu. Wysokie prawdopodobieństwo występowania powodzi oraz zmiany klimatyczne powodujące z wielokrotnością zjawisk ekstremalnych wskazują na niezbędną realizację tego typu projektów w zakresie budowy wielozadaniowych zbiorników retencyjnych, kładąc nacisk na ograniczenie potencjalnych negatywnych konsekwencji powodzi dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej. Istotnym problemem jest również zagrożenie poważnymi awariami. Dodatkowo wsparcie uzyskają projekty związane z wyposażeniem w specjalistyczny sprzęt niezbędny do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,

- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej uczestniczące w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym,
- Spółki wodne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej	osoby	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 6.1 wg Umowy Partnerstwa):

Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego

ALOKACJA NA PRIORYTET – 42,64 mln EUR (2,13% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów w oparciu o instalacje regionalne

Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w ramach Krajowego Planu Gospodarki Odpadami, w Polsce szacowany wzrost jednostkowego wskaźnika wytwarzanych przez mieszkańców będzie na tyle wysoki, że przewyższy spodziewany spadek ilości mieszkańców. Dlatego też, prognozowana masa wytwarzanych odpadów komunalnych przez mieszkańców województwa lubelskiego będzie w analizowanych latach wzrastać (o 6,6% więcej w roku 2023). Analogiczna sytuacja będzie dotyczyła odpadów niebezpiecznych i przemysłowych. W związku z powyższym działania będą skupione na zwiększeniu udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska, co w konsekwencji przełoży się na objęcie wszystkich mieszkańców województwa zorganizowanym i selektywnym systemem zbiórki odpadów. Działania te pozwolą na zmniejszenie strumienia odpadów biodegradowalnych składowanych na składowiskach, zwiększą ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych i wyeliminują praktyki nielegalnego składowania odpadów. Docelowo cały system

gospodarowania odpadami na terenie województwa będzie oparty i prowadzony z wykorzystaniem instalacji regionalnych.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	%	9,3	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS – BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W zakresie gospodarki odpadami wspierane będą działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych, wdrażania technologii odzysku, w tym recyklingu, wdrażania technologii ostatecznego unieszkodliwiania odpadów komunalnych, a także likwidacji zagrożeń wynikających ze składowania odpadów oraz rekultywacji wysypisk w ramach przedsięwzięć zgodnych z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego. Rozwój selektywnego zbierania odpadów jest ściśle związany ze zwiększeniem udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi. Wsparcie będzie dotyczyło także gospodarowania odpadami niebezpiecznymi.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 3 (Priorytet inwestycyjny 6.2 wg Umowy Partnerstwa):**

Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego

ALOKACJA NA PRIORYTET – 99,50 mln EUR (4,98% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych województwa

Województwo lubelskie jest jednym z bardziej zasobnych w wody podziemne regionów w kraju. Decyduje o tym przede wszystkim położenie w obrębie niecki lubelskiej o korzystnych parametrach hydrogeologicznych i stosunkowo łatwej dostępności. Wody podziemne na terenie województwa lubelskiego generalnie charakteryzują się dobrą jakością i są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb socjalno-bytowych. Największe miasta województwa charakteryzują się wskaźnikiem zwodociągowania na poziomie około 95%. W niektórych podregionach wyraźnie widoczna jest dysproporcja pomiędzy zwodociągowaniem miast i terenów wiejskich. W kilku gminach wskaźnik nie przekracza 10%. Wśród powiatów najniższe wskaźniki (poniżej 75,0%) występują w powiatach zamojskim (52,6%), chełmskim (69,5%), tomaszowskim (72,4%), lubelskim (73,4%), janowskim (73,6%) i radzyńskim (74,9%). Spośród 193 gmin województwa 147 (tj. 76%) obsługiwanych jest przez oczyszczalnie ścieków. Województwo charakteryzuje się wciąż dość niskim wskaźnikiem skanalizowania, pomimo ciągłego inwestowania w systemy odprowadzania ścieków. Wg szacunkowych danych GUS, z oczyszczalni ścieków w 2009 roku korzystało 52,8% ludności województwa lubelskiego. Wskaźnik ten w porównaniu z rokiem 2000 wzrósł o 5,6%, jednak jest obecnie jednym z najniższych w kraju (obok województw mazowieckiego i świętokrzyskiego), znacznie odbiegającym od średniego wskaźnika krajowego, który wynosi 64,2%. W skali lokalnej najwyższy wskaźnik osób korzystających z oczyszczalni wyróżnia największe miasta województwa, tj. miasta na prawach powiatu – Lublin (93,9%), Chełm (99,5%), Zamość (88,7%) i Biała Podlaska (95,3%), najniższy natomiast, nieprzekraczający 30,0%, występuje w powiatach zamojskim (11,4%), lubelskim (17,5%), chełmskim (26,7%), janowskim (27,7%) i radzyńskim (29,0%). Poprawa jakości wód na terenie województwa będzie zatem realizowana głównie poprzez inwestycje prowadzące do rozwoju infrastruktury związanej z gospodarowaniem ściekami bytowymi zmierzającymi do zwiększenia udziału osób objętych zbiorczymi systemami ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i terenów atrakcyjnych. Działania w tym zakresie będą zgodne z założeniami Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności: w miastach i na wsi.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności: - w miastach - na wsi	%	48,5 86,1 15,9	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS - BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Jednym z podstawowych warunków rozwoju gospodarczego jest zapewnienie szeroko pojętej podstawowej infrastruktury technicznej, w tym także ochrony środowiska, która może przyczynić się do długookresowej stabilności wzrostu gospodarczego, zmniejszenia zewnętrznych kosztów środowiskowych dla gospodarki, jak również może stymulować tworzenie miejsc pracy.

W ramach powyższego priorytetu w zakresie gospodarki wodnościekowej wspierane będą głównie kompleksowe przedsięwzięcia skoncentrowane na budowie i modernizacji sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych w aglomeracjach do 10 tys. RLM, a także na budowie i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowie i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę, w tym również wyposażenia w systemy zmniejszające straty w dostawach i zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii. Projekty te dotyczyć będą także wyeliminowania ze ścieków niektórych substancji niebezpiecznych bezpośrednio zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz osiągnięcia bezpiecznych wskaźników emisyjnych w odniesieniu do pozostałych substancji zagrażającym ekosystemom wodnym. Wsparcie projektów w zakresie oczyszczania ścieków w ramach przedsięwzięć wskazanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz zaopatrzenia w wodę będzie realizowane w formie dotacji z preferowaniem zadań z zakresu gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w ich bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych. Uzupełnieniem wsparcia będą projekty dotyczące wyposażenia w odpowiedni sprzęt służb zajmujących się monitoringiem jakości oczyszczonych ścieków, jak i wody przeznaczonej do celów konsumpcyjnych. W uzasadnionych przypadkach przewidywane jest wsparcie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach osadnictwa rozproszonego.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. W związku z powyższym wydzielone zostaną dwa działania skierowane bezpośrednio do tych obszarów.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne,
- Spółki wodne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Długość rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 4 (Priorytet inwestycyjny 6.4 wg Umowy Partnerstwa):**

Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury

ALOKACJA NA PRIORYTET – 7,11 mln EUR (0,36% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zachowanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej województwa

Walory przyrodnicze i krajobrazowe województwa lubelskiego, nierzadko unikalne w skali Europy, sprawiają, że region ten należy do jednych z najbardziej interesujących w Polsce. Występują tutaj zarówno obszary poddane w przeszłości bardzo dużej presji człowieka, która spowodowała wręcz nieodwracalne zmiany w funkcjonowaniu ekosystemów, ale również obszary, na których przyroda i krajobraz zachowały naturalny charakter. Walory środowiska przyrodniczego i krajobraz kulturowy należą do najważniejszych potencjałów endogenicznych regionu, stanowią jego mocną stronę i są szansą rozwojową. Ochrona i zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń oraz racjonalne korzystanie z zasobów środowiska może zapewnić stały i zrównoważony rozwój gospodarczy i zwiększyć poziom życia ludności. Od jakości przestrzeni ekologicznej, jej różnorodności i powiązań z systemem krajowym i europejskim zależy atrakcyjność regionu i jego zdolność do budowania przewag konkurencyjnych. W ramach działań zmierzających do zachowania cennych dla regionu elementów środowiska wspierane będą kompleksowe projekty z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz z zakresu zachowania różnorodności gatunkowej. Ponadto zadaniami w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu będzie zabezpieczanie cennych przyrodniczo obszarów, szczególnie obszarów wodno-błotnych oraz edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju w zakresie ochrony przyrody, realizowana na obszarach leśnych, na terenach użytkowanych rolniczo oraz w miastach. Bardzo ważne będzie prowadzenie działań mających na celu wzrost świadomości społecznej, gdyż ochrona różnorodności biologicznej nie będzie możliwa bez szerokiej akceptacji i udziału społeczeństwa.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika udział wspartych obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszarów prawnie chronionych ogółem.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Udział wspartych obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszarów prawnie chronionych ogółem	%	0	2013	Zostanie określona na dalszym etapie prac	IZ	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu prowadzona będzie czynna ochrona przyrody na obszarach chronionych w regionie prowadząca do ograniczenia degradacji środowiska naturalnego oraz strat zasobów różnorodności biologicznej. Wspierane będą projekty realizowane z wykorzystaniem standardowych metod oraz narzędzi. Wspierane będą działania mające na celu zachowanie zagrożonych wyginięciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów oraz przywracanie drożności korytarzy ekologicznych, aby umożliwić prawidłowe funkcjonowanie sieci NATURA 2000. W ramach

priorytetu realizowane będą również działania związane z kształtowaniem postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, ochronie przyrody, w tym różnorodności biologicznej i ochronie krajobrazu, a także zachowań proekologicznych poprzez szeroko rozumianą edukację ekologiczną. Rozwój cywilizacyjny i gospodarczy sprawia, że zasoby różnorodności biologicznej i walory krajobrazowe składające się na znaczące dziedzictwo przyrodnicze naszego kraju są narażone na postępującą degradację. W dłuższej perspektywie proces ten doprowadzi do zakłócenia równowagi przyrodniczej środowiska życia człowieka. Walory przyrodnicze regionu mają bezpośredni wpływ zarówno na zdrowie człowieka, jak też na różne gałęzie gospodarki (np. rozwój turystyki). Dlatego te działania zostaną skierowane także na obszary zurbanizowane. Na szczególną uwagę zasługuje również aspekt racjonalnego wykorzystywania zasobów środowiska (w tym przyrodniczych) wobec przyszłych pokoleń. Ponadto wiedza społeczeństwa na temat wpływu działalności człowieka na stan środowiska naturalnego jest w dalszym ciągu niewystarczająca. Dlatego też istnieje duża potrzeba jej pogłębiania, w tym kształtowania zachowań proekologicznych i umacniania pozytywnych emocjonalnych postaw wobec środowiska naturalnego. W ramach priorytetu wspierane będą przedsięwzięcia dotyczące m. in.: odbudowy zdegradowanych siedlisk, przywracania właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych, modernizacji małej infrastruktury służącej udostępnianiu dla turystów obszarów chronionych. Wsparcie będą mogły uzyskać również operacje dotyczące ochrony ex situ oraz in situ gatunków o zagrożonych pulach genowych oraz gatunków chronionych, reintrodukcji gatunków, budowy centrów przetrzymywania gatunków CITES i ośrodków rehabilitacji zwierząt oraz budowy lub rozbudowy obiektów dla zwierząt i roślin w ogrodach zoologicznych lub w ogrodach botanicznych. Środki będą przeznaczone także na przygotowanie dokumentacji technicznej oraz przyrodniczej dla projektów niniejszego priorytetu (w tym m.in. planów ochrony gatunków i siedlisk, inwentaryzacji przyrodniczej, opisu stanu istniejącego wraz z analizą potrzeb oraz analizą opcji), opracowanie planów ochrony.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Parki narodowe i krajobrazowe,
- Podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi,
- Regionalny Konserwator Przyrody,
- Właściwe jednostki rządowe i samorządowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Jednostki naukowe,
- Szkoły wyższe,
- Organizacje pozarządowe,
- Instytucje oświatowe,
- Ośrodki edukacji ekologicznej,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka	Fundusz	Kategoria	Wartość	Źródło	Częstotliwość
----	----------	-----------	---------	-----------	---------	--------	---------------

	(nazwa wskaźnika)	miary		regionu	docelowa (2022)	danych	raportowania
	<i>Brak wskaźnika - do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>						

Oś Priorytetowa 8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska

Oś Priorytetowa 8 **Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 6.3 wg Umowy Partnerstwa):
Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego

ALOKACJA NA PRIORYTET – 63,96 mln EUR (3,20% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych w kierunku wzrostu i konkurencyjności turystycznej regionu

Województwo lubelskie to jeden z ciekawszych kulturowo regionów Polski. Bogactwo tradycji i czyste środowisko, które stanowią niewątpliwie o potencjale Województwa lubelskiego, nie są w pełni wykorzystywane dla tworzenia dochodu i nowych miejsc pracy. Obecny stan infrastruktury związanej z turystyką i kulturą jest niewystarczający i nie pozwala w pełni wykorzystać posiadanych zasobów. Stan techniczny wielu zabytków oraz innych obiektów kultury ulega stałemu pogorszeniu, co utrudnia lub wręcz uniemożliwia ich właściwe wykorzystanie oraz promocję walorów historycznych i estetycznych. Wiele podmiotów nie stać na gruntowną renowację i modernizację posiadanej infrastruktury. Bez poprawy jakości bazy oraz rozwinięcia istniejącej oferty nie ma też możliwości pozyskania turystów zagranicznych. Rozpoczęty w RPO WL 2007 – 2013 proces wsparcia tego obszaru wymaga kontynuacji w celu zapewnienia odpowiedniego standardu szeroko rozumianych usług kulturalnych i turystycznych, bazujących na potencjałach województwa. Teren województwa lubelskiego od wieków był obszarem współistnienia i przenikania się wielu kultur, wyznań, języków i narodowości. Każda z grup narodowościowych i wyznaniowych pozostawiła po sobie ślady bytności. Znajduje to odzwierciedlenie w obecności obiektów dziedzictwa wielokulturowego, jak i w architekturze miast, szczególnie małych. W związku z powyższym preferowane będą projekty uwzględniające aspekty kulturowe oraz walory przyrodnicze województwa. Działania te w efekcie przełożą się na większy udział w kreowaniu dochodów województwa i pozytywnych zmianach w sferze zatrudnienia.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika zwiedzający muzea i oddziały.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Zwiedzający muzea i oddziały	osoby	935920	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS - BDL	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Obecna sytuacja w sferze kultury wskazuje na ogromne potrzeby wsparcia przy udziale funduszy strukturalnych. Z powodu wieloletnich zaległości sektor wymaga znaczącego dofinansowania w celu poprawy funkcjonowania, rozwoju instytucji kultury oraz zwiększenia szeroko rozumianego dostępu do zabytków, zarówno nieruchomości, jak i ruchomych. Inwestycje w kulturę wpływają na zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej i lokalizacyjnej regionu dla mieszkańców i inwestorów, determinują rozwój turystyki, kreują przemysły kultury, pozytywnie wpływają na wzrost kompetencji kulturalnych społeczeństwa oraz współokreślają funkcje metropolitalne miast. W ramach priorytetu wsparciem objęte będą projekty z zakresu ochrony i zachowania zabytków o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Do realizacji przewidziano między innymi działania związane z renowacją, restauracją, rewaloryzacją, rewitalizacją i zabezpieczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem. Wsparciem objęte będą również projekty z zakresu konserwacji oraz zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego. Realizowane będą także projekty z zakresu rozwoju oraz poprawy stanu infrastruktury kultury. Wsparcie będzie dotyczyło również projektów poprawiających dostępność do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, a także służących rozwojowi aktywnych form turystyki, tworzeniu i rozwijaniu kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej. Przewidziane do realizacji działania obejmą między innymi remonty i przebudowę instytucji kultury, a także jako element projektu – zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej. Promowane będą projekty, których jednym z elementów są zmiany techniczne istniejącej infrastruktury, poprawiające dostępność dla osób niepełnosprawnych. Przedmiotem projektów realizowanych w ramach wsparcia sektora kultury i turystyki będą obiekty przeznaczone na cele publiczne, związane wyłącznie z funkcją kulturalną lub turystyczną.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. W związku z powyższym wydzielone zostaną dwa działania skierowane bezpośrednio do tych obszarów.

Ponadto alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Głównymi beneficjentami w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Organizacje pozarządowe,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,

- Kościoły i związki wyznaniowe,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 6.5 wg Umowy Partnerstwa):

Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza

ALOKACJA NA PRIORYTET – 42,64 mln EUR (2,13% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń poprzez m.in. przywrócenie atrakcyjności terenom zdegradowanym, przemysłowym i powojskowym

Wg stanu na 31.12.2009r. w ogólnej powierzchni 3 083 ha gruntów wymagających rekultywacji – 2 880 ha stanowiły grunty zdewastowane, a 203 ha grunty zdegradowane. W województwie lubelskim znajdują się także tereny po dawnych zakładach przemysłowych i jednostkach wojskowych, które wymagają rekultywacji i rewitalizacji. Obok energetyki zawodowej istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest komunikacja samochodowa. W wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory (szczególnie benzen) oraz pyły zawierające m.in. związki kadmu, niklu i miedzi, które powstają głównie ze ścierania się okładzin hamulcowych i opon. Ponadto, zanieczyszczenia komunikacyjne mogą powodować powstawanie smogu w okresie zimowym, a w okresie letnim tzw. smogu fotochemicznego. Emisja powierzchniowa zanieczyszczeń powietrza pochodzi z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych (najczęściej o niskiej sprawności),

opalanym węglem bardzo złej jakości lub wytwarzanymi w gospodarstwach domowych odpadami. Emisja związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków za pomocą przestarzałych pieców węglowych i lokalnych kotłowni jest również odpowiedzialna za powstawanie smogu. Zgodnie z powyższym, działania finansowane w ramach priorytetu będą zmierzały do maksymalizacji wysiłków związanych z minimalizacją zanieczyszczeń gruntów i powietrza m.in. w przestrzeni miejskiej, jak również ponownego wykorzystania przywróconych terenów do zasobów możliwych do użytkowania w różnych aspektach życia społeczno-gospodarczego regionu.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika powierzchnia gruntów: zrekultywowanych w ciągu roku o zagospodarowanych w ciągu roku.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Powierzchnia gruntów: – zrekultywowanych w ciągu roku – zagospodarowanych w ciągu roku	ha	249	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS - BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Z uwagi na fakt, iż tereny zdegradowane najczęściej znajdują się w centrach miast rekultywacja ich nie powinna ograniczać się wyłącznie do rekultywacji na cele przyrodnicze. Działania związane z rekultywacją dotyczyć będą przywrócenia naturalnego kształtowania terenu i/lub osiągnięcia przez glebę lub ziemię zawartości substancji zgodnych z wymaganymi standardami. Podejmowane działania powinny zapewnić wzmocnienie pełnienia funkcji społecznych, m.in. poprzez udostępnienie zrekultywowanych terenów w sposób nieograniczony. W ramach kompleksowej rekultywacji przewiduje się również rozminowanie obszarów popoligonowych i usuwanie zanieczyszczeń gruntowych. Celem projektów dotyczących monitoringu powietrza jest zaś wzmocnienie infrastruktury pomiarowo-informatycznej i innych metod oceny w zakresie monitoringu powietrza, w tym także podjęcie wszelkich działań zmierzających do redukcji zanieczyszczenia. W ramach priorytetu wspierane będą projekty przedsiębiorstw z sektora MŚP redukujące ilość zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery. Celem projektów dotyczących monitoringu hałasu jest rozwój infrastruktury pomiarowej i innych metod oceny klimatu akustycznego.

Głównymi beneficjentami w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Organizacje pozarządowe,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Jednostki naukowe,
- Szkoły wyższe,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Rozważana jest możliwość wsparcia w formie finansowania zwrotnego inwestycji z zakresu zagospodarowywania zdegradowanych przestrzeni miejskich powiązanego z przywróceniem lub nadaniem danemu obszarowi nowych funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych, kulturalnych i społecznych. Zakłada się, że w okresie programowania 2014-2020 w ramach RPO instrumenty zwrotne będą przede wszystkim wdrażane jako wsparcie w postaci pożyczek i poręczeń. Przewiduje się również możliwość łączenia wsparcia dotacyjnego i zwrotnego. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante, mające na celu zidentyfikowanie nieprawidłowości rynku utrudniających podmiotom dostęp do uzyskania finansowania zewnętrznego inwestycji. Ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdują one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

Przy podejmowaniu decyzji zostaną także uwzględnione wnioski z przeprowadzonego studium ewaluacyjnego, dotyczącego możliwości wykorzystania instrumentów finansowych w rozwoju obszarów miejskich w perspektywie finansowej 2014-2020.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Łączna powierzchnia zrehabilitowanych gruntów	ha	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac
	Nowa otwarta przestrzeń na obszarach miejskich	m ²	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 9
Mobilność regionalna i ekologiczny transport

Oś Priorytetowa 9 **Mobilność regionalna i ekologiczny transport** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ ***Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 7.2 wg Umowy Partnerstwa):***
Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T

ALOKACJA NA PRIORYTET – 213,20 mln EUR (10,65% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa poprzez integrację regionalnego układu transportowego z krajowym systemem transportowym

W celu poprawy dostępności i spójności transportowej województwa lubelskiego konieczne jest podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości sieci drogowej. Działania te przyczynią się do podniesienia sprawności i bezpieczeństwa w transporcie drogowym, a także do ograniczenia uciążliwości dla środowiska naturalnego. Poprawa warunków ruchu na drogach wpłynie korzystnie na szybkość przemieszczania się wewnątrz województwa i poprawę dostępności ośrodków rozwoju gospodarczego w regionie, a tym samym na poprawę dostępności do rynku pracy, edukacji czy opieki zdrowotnej. Sprawniejsze połączenia transportowe będą stanowiły również zachętę dla inwestorów. Podniesienie standardów połączeń drogowych przyczyni się więc do zwiększenia mobilności mieszkańców oraz wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa lubelskiego. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika średni czas dojazdu samochodem osobowym poza godzinami szczytu do Lublina ze stolic powiatów.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Średni czas dojazdu samochodem osobowym poza godzinami szczytu do Lublina ze stolic powiatów	minuty	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Rozwój społeczno - gospodarczy województwa lubelskiego w znacznym stopniu uwarunkowany jest rozwojem infrastruktury transportowej. Obecny stan sieci transportowej, ze względu na zły stan techniczny oraz niedostateczne parametry, nie zapewnia właściwej jakości obsługi ruchu w przewozach pasażerskich i towarowych. Utrudnia to wymianę regionalną i międzynarodową, co w konsekwencji prowadzi do niskiego zainteresowania lokowaniem nowych inwestycji w województwie.

Dostępność transportowa województwa stanowi ważny wyznacznik jakości życia mieszkańców oraz możliwości ich rozwoju osobistego i zawodowego, a także jest głównym czynnikiem atrakcyjności inwestycyjnej oraz warunków prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej. Podejmowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę dostępności komunikacyjnej województwa lubelskiego i zwiększenie mobilności mieszkańców, wpłynie na wzrost lokalizacji działalności gospodarczej decydującej o możliwościach rozwojowych regionu. Dostępność komunikacyjna województwa jest także jednym z podstawowych warunków wykorzystywania potencjału turystycznego regionu i możliwości współpracy międzynarodowej.

Zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa realizowane będzie poprzez wsparcie inwestycji przyczyniających się do zwiększenia mobilności regionalnej – projekty z zakresu rozbudowy i przebudowy sieci dróg o znaczeniu regionalnym. Będą to projekty polegające głównie na przebudowie dróg istniejących, prowadzące do wzrostu ich nośności. W szczególności wsparcie uzyskają inwestycje poprawiające dostępność do dróg znajdujących się w sieci TEN-T.

Przewiduje się także realizację przedsięwzięć związanych z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym w sieci dróg wojewódzkich, ewentualnie powiatowych, polegających na likwidacji miejsc niebezpiecznych oraz przedsięwzięć związane z podniesieniem sprawności układu sieci drogowej (Inteligentne Systemy Transportowe).

W ramach priorytetu o dofinansowanie projektów będą mogły ubiegać się:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Dobór beneficjentów mogących ubiegać się o dofinansowanie w ramach priorytetu został dokonany z uwzględnieniem artykułu 7 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, zgodnie z którym do zadań własnych samorządu należy m.in. utrzymanie dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacja ruchu drogowego.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 7.4 wg Umowy Partnerstwa):**

Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego

ALOKACJA NA PRIORYTET – 42,64mln EUR (2,13% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzmocnienie funkcjonowania transportu kolejowego jako czynnik poprawy warunków życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego

Wysoki stopień zużycia sieci kolejowej w województwie lubelskim oraz niezadowalający stan taboru kolejowego stanowią znaczącą przeszkodę w swobodnym przesyłaniu towarów i przemieszczaniu się osób, czego skutkiem jest ograniczenie działalności gospodarczej i atrakcyjności województwa dla potencjalnych inwestorów, obniżenie jakości życia mieszkańców oraz ograniczenie ruchu turystycznego w regionie. Konieczne inwestycje w zakresie modernizacji istniejących odcinków sieci kolejowej, jak również zakup nowoczesnych i niskoemisyjnych środków transportu kolejowego, wpłyną pozytywnie na zwiększenie konkurencyjności tego rodzaju transportu. Działania te pozwolą na poprawę sprawności i efektywności systemu transportu kolejowego, zwiększenie bezpieczeństwa podróżowania, przystosowanie infrastruktury kolejowej do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawę wewnętrznej spójności regionu. Sprawnie działający system transportu kolejowego stanowić będzie konkurencję dla transportu indywidualnego oraz spowoduje wzrost mobilności mieszkańców województwa.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika łączna liczba przewiezionych pasażerów w danym roku kalendarzowym przez operatora publicznego transportu zbiorowego.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Łączna liczba przewiezionych pasażerów w danym roku kalendarzowym przez operatora publicznego transportu zbiorowego	osoba	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Transport kolejowy stanowi uzupełnienie infrastruktury drogowej w tworzeniu szybkich połączeń poprawiających spójność całego województwa. Jedną z podstawowych potrzeb społeczeństwa jest możliwość swobodnego przemieszczania się do różnych miejsc, w których następuje zaspokojenie potrzeb człowieka. Transport kolejowy warunkuje mobilność znacznej części ludności województwa lubelskiego, umożliwiając dojazd do miejsc pracy, nauki czy też wypoczynku.

Ponadto rozwój transportu kolejowego wpływa na zmniejszenie udziału indywidualnych środków transportowych, przez co przyczynia się do ograniczenia zanieczyszczeń środowiska. Z uwagi na to, w ramach priorytetu przewiduje się wsparcie transportu kolejowego, w szczególności w zakresie poprawy jakości taboru dla rozwoju połączeń regionalnych, w tym w zakresie wymiany taboru na niskoemisyjny.

Dodatkowo w celu poprawy spójności województwa w ramach priorytetu możliwe będzie wsparcie inwestycji z zakresu budowy, modernizacji oraz rehabilitacji sieci kolejowej i infrastruktury dworcowej.

W ramach powyższego priorytetu o dofinansowanie będą mogły ubiegać się:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Zarządcy infrastruktury kolejowej.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

Oś Priorytetowa 10

Rynek pracy

Oś Priorytetowa 10 **Rynek pracy** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 8.5 wg Umowy Partnerstwa):

Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników

ALOKACJA NA PRIORYTET – 92,58 mln EUR (4,63% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób długotrwale bezrobotnych

Zmiany zachodzące na rynku pracy, wynikające z czynników demograficznych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych.

Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z niekorzystnej sytuacji na rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych. Jest to grupa wymagająca szczególnego wsparcia z uwagi na długi okres bierności zawodowej oraz dezaktualizację posiadanych umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Osoby długotrwale bezrobotne to grupa defaworyzowana na rynku pracy z uwagi na m.in. niskie kwalifikacje zawodowe i jednocześnie zagrożona wykluczeniem społecznym. Ze względu na specyficzne problemy tej grupy wsparcie będzie mieć charakter kompleksowy i jednocześnie dostosowany do indywidualnych potrzeb odbiorców.

Interwencja na rzecz osób długotrwale bezrobotnych, w oparciu o zaplanowane formy wsparcia, ma na celu ich skuteczną aktywizację zawodową, w szczególności zwiększenie lub nabycie kwalifikacji zawodowych zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Jednocześnie nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników, które przyczynią się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej osób długotrwale bezrobotnych.

Rezultatem interwencji będzie objęcie wsparciem osób długotrwale bezrobotnych na rynku pracy w celu zwiększenia ich szans na podjęcie zatrudnienia. Przedsięwzięcia realizowane na rzecz osób długotrwale bezrobotnych będą zgodne z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie. Osiągnięcie zakładanego wskaźnika rezultatu jest uzależnione od przyrostu miejsc pracy w regionie oraz stopnia odpływu wykwalifikowanych pracowników poza region. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa	Źródło danych
	Liczba zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	Mniej rozwinęte regiony	Osoba	Liczba długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań w zakresie aktywizacji zawodowej osób długotrwale bezrobotnych w celu zwiększenia ich szans na uzyskanie zatrudnienia. Interwencja wsparcia polegać będzie na pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy, wspieraniu mobilności zawodowej osób długotrwale bezrobotnych poprzez działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku pracy. Odbiorcom wsparcia zapewniona zostanie także możliwość zdobycia doświadczenia zawodowego w celu zwiększenia szans na uzyskanie zatrudnienia. Ponadto interwencja dotyczyć będzie działań EURES związanych z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców – w tym przypadku zakres wsparcia pozostaje do ustalenia na dalszym etapie prac.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby długotrwale bezrobotne w wieku powyżej 25 roku życia (w tym zarejestrowane w urzędzie pracy jako długotrwale bezrobotne).

Grupa docelowa została określona na podstawie zgodności z linią demarkacyjną dla programów w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz na podstawie analizy sytuacji na rynku pracy w województwie lubelskim.

(Do ustalenia na dalszym etapie prac pozostają odbiorcy wsparcia w zakresie działań EURES)

Interwencja wsparcia, z uwagi na określoną specyfikę grupy docelowej, w pierwszej kolejności dotyczyć będzie identyfikacji potrzeb osób długotrwale bezrobotnych, w tym m.in. poprzez zastosowanie Indywidualnych Planów Działania, diagnozowanie potrzeb szkoleniowych oraz możliwości doskonalenia zawodowego w regionie. Działania na rzecz grupy docelowej w tym zakresie dotyczyć będą także organizacji warsztatów oraz szkoleń z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych. W ramach interwencji odbiorcy wsparcia będą mogli otrzymać również wsparcie psychologiczne – doradcze w celu zwiększenia ich szans na powrót na rynek pracy, jak również skorzystać z doradztwa zawodowego. Działania skupią się także

na identyfikacji luk kompetencyjnych pod wymogi konkretnego pracodawcy w zakresie przygotowania zawodowego na danym stanowisku pracy.

Z uwagi na określoną grupę docelową będą podejmowane działania w zakresie organizacji szkoleń prowadzących do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie. Ponadto podejmowane będą działania mające na celu pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego polegające na organizacji staży oraz praktyk zawodowych u pracodawców w regionie. Dodatkowo w ramach interwencji będzie realizowane subsydiowane zatrudnienie dla osób długotrwale bezrobotnych, które także umożliwi odbiorcom wsparcia nabycie doświadczenia zawodowego. W przypadku subsydiowanego zatrudnienia, z uwagi na specyfikę wsparcia, interwencja zakłada możliwość wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy utworzonego pod potrzeby odbiorcy wsparcia.

Ponadto interwencja zakłada wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu, w tym w ramach zatrudnienia subsydiowanego lub wsparcie adaptacyjne dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy obejmujące doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna.

Natomiast w celu zwiększenia mobilności terytorialnej odbiorców wsparcia interwencja zakłada jednorazowy dodatek relokacyjny dla osoby, która uzyskała zatrudnienie w odległości powyżej 50 km od miejsca stałego zamieszkania z przeznaczeniem na pokrycie kosztów dojazdu i/lub zakwaterowania w początkowym okresie zatrudnienia.

Na rzecz odbiorców wsparcia interwencja przewiduje także działania w zakresie pośrednictwa pracy.

Zaplanowany szeroki katalog działań w ramach priorytetu na rzecz osób długotrwale bezrobotnych zapewni realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców. Jednocześnie zakres interwencji wsparcia w zakresie szkoleń będzie zgodny ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie.

W wyniku zaplanowanych działań nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników, które przyczynią się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej osób długotrwale bezrobotnych.

W ramach zaplanowanych interwencji na rzecz osób długotrwale bezrobotnych podjęte będą również działania polegające na promowaniu zatrudnienia i mobilności pracowników poprzez zapewnienie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, grupą społeczną szczególnie narażoną na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, osoby powyżej 50 roku życia. Na rzecz tej grupy będzie realizowane wsparcie mające na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie poprzez m.in. szkolenia, staże, praktyki zawodowe, subsydiowane zatrudnienie.

Zaplanowane działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko. W ramach priorytetu realizowane będą m.in. szkolenia zapewniające umiejętności i kwalifikacje zawodowe niezbędne do inteligentnego rozwoju regionu, czyli procesu tworzenia zielonych miejsc pracy w związku z wdrożeniem wzorców zrównoważonej produkcji dotyczącej zmniejszenia presji na środowisko przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Zaplanowana interwencja na rzecz osób długotrwale bezrobotnych na rynku pracy zwiększy ich szanse na podjęcie zatrudnienia. Działania realizowane będą zgodnie z zasadą efektywności zatrudnieniowej tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie. Działania przewidziane w ramach priorytetu bezpośrednio przyczynią się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

Zaplanowane działania na rzecz grupy docelowej realizowane będą na terytorium całego województwa lubelskiego, przy czym koncentracja terytorialna obejmować będzie obszary najbardziej defaworyzowane pod względem społeczno-gospodarczym w regionie. Zatem koncentracja terytorialna dotyczyć będzie powiatów zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20% wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 8.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu, tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów w	Okresy składania wniosków o płatność

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 8.7 wg Umowy Partnerstwa):**
Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy

ALOKACJA NA PRIORYTET – 40,50 mln EUR (2,03% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój przedsiębiorczości, w tym wzrost samozatrudnienia

Cel interwencji wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanej sytuacji sektora przedsiębiorstw w zakresie ograniczonej możliwości generowania miejsc pracy oraz niskiego stopnia nasycenia przedsiębiorczością w województwie lubelskim.

Rozwój przedsiębiorczości stanowi jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej mieszkańców, a także stymulowania rozwoju ekonomicznego i społecznego regionu. Problem dostępu do kapitału finansowego stanowi główną barierę w wejściu na rynek dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Proponowane wsparcie będzie miało charakter kompleksowy, tj. ukierunkowane będzie na zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności oraz zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw.

Dotacje bezzwrotne będą kierowane na rzecz osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (m.in. osób długotrwale bezrobotnych, osób w wieku powyżej 50 roku życia), które nie mają możliwości zaciągania kredytów w bankach komercyjnych na powszechnie dostępnych warunkach rynkowych. Z kolei wsparcie w postaci preferencyjnych pożyczek i grantów zwrotnych będzie udzielane pozostałym odbiorcom, tj. osobom pracującym. Wsparcie realizowane w formule zwrotnej wpłynie na podniesienie trwałości i efektywności podejmowanych działań.

Rezultatem interwencji będzie objęcie wsparciem osób, które planują rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Przedsięwzięcia realizowane w tym zakresie będą zgodne z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie samozatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie. Planowane działania przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości w regionie, w tym samozatrudnienia. Efektywność udzielanego wsparcia uzależniona jest w dużej mierze od dywersyfikacji dostępnych instrumentów, a także od dostosowania form wsparcia do potrzeb poszczególnych odbiorców. Rezultat interwencji przyczyni się do osiągnięcia inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba zatrudnionych po opuszczeniu	Mniej rozwinięte region	Osoba	Liczba osób bezrobotnych (w	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona	Monitorowanie	Raz do roku

	niu program u (w tym samozatr udnieni)	y		tym długotrwa le bezrobot nych) objętych wsparcie m w programi e				na dalszym etapie prac		
--	--	---	--	---	--	--	--	---------------------------------	--	--

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań w zakresie wsparcia na rzecz osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Planowana interwencja przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości w regionie, w tym samozatrudnienia.

Interwencja polegać będzie na uzyskaniu przez odbiorcę wsparcia wiedzy z zakresu prowadzenia własnej działalności, pozyskaniu środków finansowych na prowadzenie własnej działalności gospodarczej oraz wsparciu na początkowym etapie prowadzenia działalności gospodarczej.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby fizyczne zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą. Wsparcie kierowane będzie zarówno do osób bezrobotnych (w tym zarejestrowanych w urzędach pracy jako osoby bezrobotne), jak również do osób pracujących zainteresowanych prowadzeniem własnej działalności gospodarczej.

Proponowane wsparcie dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej będzie miało charakter kompleksowy, tj. ukierunkowane będzie na zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności oraz zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw.

Interwencja polegać będzie na dostarczeniu wsparcia w postaci szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej. Dodatkowo, do odbiorców wsparcia skierowane będą usługi doradcze umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej. Doradztwo realizowane będzie zarówno w formie grupowej, jak i indywidualnej.

Wsparcie na rzecz osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (m.in. osób długotrwale bezrobotnych, osób w wieku powyżej 50 roku życia) kierowane będzie w formie dotacji bezzwrotnych. Natomiast wsparcie zwrotne w postaci preferencyjnych pożyczek oraz grantów zwrotnych kierowane będzie do osób pracujących. Wsparcie realizowane w formule zwrotnej wpłynie na podniesienie trwałości i efektywności podejmowanych działań.

W celu zwiększenia przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw zaplanowane zostały działania w formie wsparcia pomostowego tj. niefinansowego oraz finansowego. Wsparcie pomostowe w formie niefinansowej realizowane będzie w postaci szkoleń i doradztwa związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej. Dodatkowo w ramach wsparcia pomostowego niefinansowego zaplanowano mentoring w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Wsparcie pomostowe finansowe obejmować będzie katalog wydatków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w początkowym jej okresie, m.in. koszty ZUS, koszty administracyjne, koszty eksploatacji pomieszczeń, koszty usług prawnych i księgowych.

W ramach zaplanowanych interwencji podjęte będą również działania polegające na promowaniu zatrudnienia i mobilności pracowników przez zapewnienie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, grupą społeczną szczególnie narażoną na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, osoby powyżej 50 roku życia. Na rzecz tej grupy będzie realizowane wsparcie mające na celu zwiększenie ich szans na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej poprzez wsparcie w postaci dotacji bezzwrotnych. Wsparcie będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców i będzie miało charakter kompleksowy.

Działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko. W ramach priorytetu realizowane będą m.in. szkolenia zapewniające umiejętności i kwalifikacje zawodowe niezbędne do inteligentnego rozwoju regionu, czyli procesu tworzenia zielonych miejsc pracy w związku z wdrożeniem wzorców zrównoważonej produkcji dotyczącej zmniejszenia presji na środowisko przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Zaplanowane działania na rzecz grupy docelowej realizowane będą na terytorium całego województwa lubelskiego, przy czym koncentracja terytorialna obejmować będzie obszary najbardziej defaworyzowane pod względem społeczno-gospodarczym w regionie. Zatem koncentracja terytorialna dotyczyć będzie powiatów zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20% wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 8.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Interwencja na rzecz grupy docelowej przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości w regionie, w tym samozatrudnienia. Przedsięwzięcia realizowane w tym zakresie będą zgodne z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie samozatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie. Działania przewidziane w ramach priorytetu bezpośrednio przyczynią się do osiągnięcia inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu w regionie.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu tj.:

1) w przypadku form wsparcia: dotacji bezzwrotnych; szkoleń/ doradztwa/ mentoringu w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

2) w przypadku form wsparcia: preferencyjnych pożyczek, grantów zwrotnych:

- podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej, w szczególności:
 - banki krajowe, banki zagraniczne, instytucje kredytowe lub instytucje finansowe,
 - banki spółdzielcze,

- podmioty, które nie działają w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczają zyski na cele statutowe służące tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości przez udzielanie pożyczek,
- konsorcja powyższych podmiotów.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Planowane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante i ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

➤ ***Priorytet 3 (Priorytet inwestycyjny 8.8 wg Umowy Partnerstwa):***
Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego

ALOKACJA NA PRIORYTET – 17,36 mln EUR (0,87% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie aktywności osób bezrobotnych poprzez działania na rzecz równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego

Niedostateczny poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3 oraz osobami zależnymi stanowi strukturalny problem rynku pracy. Szczególnie w przypadku kobiet duży wpływ na ich sytuację na rynku pracy ma brak rozwiązań ułatwiających godzenie życia zawodowego i prywatnego. Realizacja celu wyznaczonego w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z konieczności realizacji wsparcia na rzecz efektywnego godzenia życia zawodowego i rodzinnego, które jest jednym z podstawowych warunków pozwalających na zapewnienie równego dostępu do zatrudnienia. Usługi w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz osobami zależnymi nie są wystarczające, dlatego podjęta interwencja ma na celu zintensyfikowanie działań na rzecz ich upowszechniania w zakresie jakościowym i ilościowym. Interwencja dotyczyć będzie także upowszechnienia elastycznych form zatrudnienia.

Działania na rzecz osób wchodzących lub powracających na rynek pracy po okresie opieki nad dzieckiem do lat 3 lub osobą zależną, w oparciu o zaplanowane formy wsparcia, mają na celu ich skuteczną aktywizację zawodową, w szczególności zwiększenie lub nabycie kwalifikacji zawodowych, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Ze względu na specyficzne problemy tej grupy, wsparcie będzie mieć charakter kompleksowy i dostosowany do indywidualnych potrzeb odbiorców. Jednocześnie nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników, które przyczynią się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej tej grupy.

Rezultatem bezpośrednim interwencji będzie utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech oraz osobami zależnymi. Ponadto rezultatem będzie objęcie wsparciem osób wchodzących lub powracających na rynek pracy po okresie opieki nad dzieckiem do lat 3 lub osobą zależną w celu zwiększenia ich umiejętności i kwalifikacji zawodowych, jak również zwiększenia ich szans na podjęcie zatrudnienia. Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podniesie kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie. Osiągnięcie zakładanego wskaźnika rezultatu jest uzależnione od przyrostu miejsc pracy w regionie oraz stopnia odpływu wykwalifikowanych pracowników poza region. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań w zakresie usług ukierunkowanych na zapewnienie równych szans płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego.

Interwencja polegać będzie na wspieraniu aktywizacji osób powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich/wychowawczych oraz po okresie opieki nad osobami zależnymi. W ramach interwencji nastąpi wsparcie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia, seniorami i osobami niepełnosprawnymi. Ponadto podjęte zostaną działania na rzecz wdrożenia elastycznych form zatrudnienia, które przyczynią się do godzenia życia zawodowego i prywatnego odbiorców wsparcia.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby bezrobotne (w tym zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne), wchodzące lub powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich/wychowawczych oraz po okresie opieki nad osobą zależną.

Interwencja wsparcia, z uwagi na określoną specyfikę grupy docelowej, w pierwszej kolejności dotyczyć będzie identyfikacji potrzeb osób bezrobotnych, w tym m.in. poprzez zastosowanie Indywidualnych Planów Działania, diagnozowanie potrzeb szkoleniowych oraz możliwości doskonalenia zawodowego w regionie. Działania na rzecz grupy docelowej w tym zakresie dotyczyć będą także organizacji warsztatów oraz szkoleń z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych. W ramach interwencji odbiorcy wsparcia będą mogli otrzymać również wsparcie psychologiczno – doradcze w celu zwiększenia ich szans na powrót na rynek pracy, jak również będą mogli skorzystać z doradztwa zawodowego. Działania skupią się także na identyfikacji luk kompetencyjnych pod wymogi konkretnego pracodawcy w zakresie przygotowania zawodowego na danym stanowisku pracy.

Z uwagi na określoną grupę docelową będą podejmowane także działania w zakresie organizacji szkoleń prowadzących do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie. Ponadto realizowane będą w ramach interwencji działania mające na celu pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego, polegające na organizacji staży oraz praktyk zawodowych u pracodawców w regionie. Na rzecz odbiorców wsparcia interwencja przewiduje także pośrednictwo pracy.

Interwencja, ze względu na specyfikę grupy docelowej, polegać będzie przede wszystkim na wspieraniu usług opieki nad dziećmi i osobami zależnymi. Działania w kontekście planowanego wsparcia mają na celu poprawę dostępu do usług opiekuńczych w wymiarze jakościowym i ilościowym. Wsparcie w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 będzie realizowane poprzez różne formy tj. żłobki, kluby dziecięce, opiekuna dziennego oraz nianię. Ponadto interwencja przewiduje wdrożenie elastycznych form zatrudnienia m.in. telepracę, elastyczne godziny pracy, które umożliwią godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Zaplanowany szeroki katalog działań w ramach priorytetu na rzecz osób bezrobotnych zapewni realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców. Jednocześnie zakres interwencji wsparcia w zakresie szkoleń będzie zgodny ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie.

W wyniku zaplanowanych działań nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników, które przyczynią się do zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej osób bezrobotnych.

W ramach zaplanowanych interwencji na rzecz osób bezrobotnych podjęte będą również działania polegające na promowaniu zatrudnienia i mobilności pracowników przez zapewnienie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, grupą społeczną szczególnie narażoną na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, osoby powyżej 50 roku życia. Na rzecz tej grupy będzie realizowane wsparcie mające na celu zwiększenie ich

szans na zatrudnienie poprzez m.in. szkolenia, staże, praktyki zawodowe. Wsparcie będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców i będzie miało charakter kompleksowy.

Działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko. W ramach priorytetu realizowane będą m.in. szkolenia zapewniające umiejętności i kwalifikacje zawodowe niezbędne do inteligentnego rozwoju regionu, czyli procesu tworzenia zielonych miejsc pracy w związku ze wdrożeniem wzorców zrównoważonej produkcji dotyczącej zmniejszenia presji na środowisko przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Zaplanowana interwencja na rzecz osób bezrobotnych na rynku pracy zwiększy ich szanse na podjęcie zatrudnienia oraz umożliwi godzenie życia zawodowego i prywatnego. Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podniesie kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie. Działania przewidziane w ramach priorytetu bezpośrednio przyczynią się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

Interwencja na rzecz grupy docelowej realizowana będzie na terytorium całego województwa lubelskiego, przy czym koncentracja terytorialna obejmować będzie obszary najbardziej defaworyzowane pod względem społeczno-gospodarczym w regionie. Zatem koncentracja terytorialna dotyczyć będzie powiatów zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20% wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 8.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu, tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach działania niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech oraz osobami zależnymi	Sztuka	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

Oś Priorytetowa 11

Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian

Oś Priorytetowa 11 **Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ ***Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 8.9 wg Umowy Partnerstwa):***
Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian

ALOKACJA NA PRIORYTET – 52,07 mln EUR (2,60% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost adaptacyjności przedsiębiorców i ich pracowników do zmieniających się wymogów rynków gospodarczych

Procesy przemian gospodarczych, często o charakterze recesji wymuszają potrzebę elastycznego reagowania kadr zarządzających przedsiębiorstw. Procesy o charakterze organizacyjnym, w tym restrukturyzacyjnym niosą za sobą ryzyko redukcji zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Konieczność przeprowadzenia wspomnianych procesów oraz naturalne zmiany profilu działalności przedsiębiorstw wymagają akceptacji przez ich pracowników oraz przez samych pracodawców.

Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanych uwarunkowań w obszarze adaptacyjności sektora MŚP do zmieniającej się sytuacji gospodarczej. Interwencja na rzecz przedsiębiorców sektora MŚP i ich pracowników ma na celu wsparcie w zakresie zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Ponadto procesy modernizacyjne i adaptacyjne wymuszają stałą aktualizację, podnoszenie i zmianę kwalifikacji oraz umiejętności pracowników, stąd zapewnienie wsparcia w zakresie szkoleń oraz doradztwa. Działania na rzecz podnoszenia adaptacyjności przedsiębiorstw i pracowników będą realizowane poprzez system dystrybucji środków przeznaczonych na kształcenie i szkolenie, oparty na podejściu popytowym oraz zintegrowanym z krajowym systemem zapewnienia jakości usług rozwojowych.

W wyniku działań nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników, które przyczynią się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej pracowników.

Rezultatem interwencji będzie objęcie wsparciem przedsiębiorców sektora MŚP i ich pracowników w celu zwiększenia ich przewagi konkurencyjnej poprzez bycie elastycznym, jak również dostosowanie się do zmian zachodzących na rynku. Ponadto z chwilą uzyskania przez przedsiębiorców wspomnianych umiejętności, ich organizacje będą posiadały przejrzystą wizję i strategię rozwoju, a także traktować będą zasoby ludzkie jako najważniejsze zasoby organizacji. Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podniesie kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie. Osiągnięcie zakładanego wskaźnika rezultatu jest uzależnione od wzrostu inwestycji w kapitał ludzki, zarówno przez przedsiębiorców, jak i samych pracowników. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz podnoszenia adaptacyjności przedsiębiorstw sektora MŚP i ich pracowników.

Działania obejmują wsparcie na rzecz rozwoju kwalifikacji pracowników poprzez dostarczenie kompleksowych usług odpowiadających na potrzeby regionalnych przedsiębiorstw. Wsparcie obejmować będzie również wdrażanie zarządzania strategicznego i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem. Ponadto interwencja polegać będzie także na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej. Działania skierowane będą na zapewnienie przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej, wsparcia doradczego w zakresie opracowania i wdrożenia planu rozwoju działalności/planu restrukturyzacji. Interwencja zakłada także wsparcie typu outplacement.

Grupę docelową wsparcia stanowią przedsiębiorcy mikro-, mali- i średni oraz ich pracownicy/kadra zarządzająca, jak również osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ponadto w ramach grupy docelowej ujęci są także pracodawcy i ich pracownicy przechodzący procesy adaptacyjne i modernizacyjne.

W tym kontekście grupę docelową stanowią pracownicy przewidziani do zwolnienia lub zagrożeni zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz osoby, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu.

Interwencja zakłada szkolenia, doradztwo oraz inne usługi rozwojowe mające na celu podwyższenie lub nabycie kwalifikacji zawodowych przez kadry zarządzające i pracowników przedsiębiorstw sektora MŚP. Działania w obszarze adaptacyjności mają na celu dostarczenie kompleksowych usług odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw w regionie. Dodatkowo interwencja ma na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw i w tym celu realizowane będzie wsparcie w postaci doradztwa oraz wsparcia outplacementowego.

Programy typu outplacement obejmować będą m.in. doradztwo zawodowe, szkolenia, staże i praktyki zawodowe przygotowujące do podjęcia pracy w nowym zawodzie oraz pośrednictwo pracy. Zaplanowany katalog działań na rzecz osób objętych programami typu outplacement zapewni realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców. Z uwagi na specyfikę grupy docelowej podejmowane będą działania w zakresie organizacji szkoleń prowadzących do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie. Ponadto podejmowane będą działania mające na celu pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego, polegające na organizacji staży oraz praktyk zawodowych u pracodawców w regionie.

W wyniku zaplanowanych działań nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników, które przyczynią się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej osób pracujących.

W ramach zaplanowanej interwencji podjęte będą również działania polegające na promowaniu zatrudnienia i mobilności pracowników przez zapewnienie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, grupą społeczną szczególnie narażoną na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, osoby powyżej 50 roku życia. Na rzecz tej grupy będzie realizowane wsparcie mające na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie lub wydłużenie aktywności zawodowej poprzez m.in. szkolenia, staże, praktyki zawodowe. Wsparcie będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców i będzie miało charakter kompleksowy.

Zaplanowane działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko. W ramach priorytetu realizowane będą m.in. szkolenia zapewniające umiejętności i kwalifikacje zawodowe niezbędne do inteligentnego rozwoju regionu, czyli procesu tworzenia zielonych miejsc pracy w związku z wdrożeniem wzorców zrównoważonej produkcji dotyczącej zmniejszenia presji na środowisko przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Interwencja na rzecz pracowników przyczyni się do trwałości zatrudnienia oraz wydłużenia ich aktywności zawodowej. Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podniesie kwalifikacje po zakończeniu udziału w projekcie. Działania przewidziane w ramach priorytetu bezpośrednio przyczynią się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

Działania na rzecz grupy docelowej realizowane będą na terytorium całego województwa lubelskiego, przy czym koncentracja terytorialna obejmować będzie obszary najbardziej defaworyzowane pod względem społeczno-gospodarczym w regionie. Zatem koncentracja terytorialna dotyczyć będzie powiatów zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20% wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 8.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 8.10 wg Umowy Partnerstwa):**
Aktywne i zdrowe starzenie się

ALOKACJA NA PRIORYTET – 11,57 mln EUR (0,58% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost mobilności zawodowej osób w wieku produkcyjnym

Jednym z kluczowych problemów rynku pracy w regionie jest postępujące ograniczanie zasobów pracy spowodowane m.in. starzeniem się społeczeństwa i zbyt wczesnym wychodzeniem z rynku pracy. Cechą procesu zmiany struktury demograficznej jest rosnący udział osób starszych w populacji ogółem, przy jednoczesnym niskim współczynniku aktywności zawodowej osób starszych.

Z uwagi na zmiany demograficzne zachodzące w społeczeństwie województwa lubelskiego, istotne jest wspieranie działań w obszarze ochrony zdrowia, w tym w zakresie dostępności do usług zdrowotnych podstawowych i specjalistycznych.

Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z potrzeby wzmocnienia działań na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym, w tym osób starszych.

Interwencja ma na celu upowszechnienie badań profilaktycznych pozwalających na wykrycie chorób we wczesnym ich stadium i na rozpoczęcie leczenia. Zakres programów profilaktycznych dotyczyć będzie chorób będących istotnym problemem zdrowotnym zarówno na poziomie kraju, jak i regionu. W wyniku realizacji programów rehabilitacji leczniczej nastąpi szybszy powrót do pracy oraz wydłużenie aktywności zawodowej pracowników. Ponadto, działania na rzecz pracowników

długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie umożliwią przygotowanie ich do pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia. Interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej osób w wieku produkcyjnym, w tym osób starszych.

Rezultatem interwencji będzie objęcie wsparciem osób w wieku produkcyjnym, w tym osób starszych

w celu wydłużenia ich mobilności zawodowej, programami profilaktycznymi, rehabilitacji leczniczej oraz programami zdrowotnymi. Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów otrzyma diagnozę lekarską oraz/lub opiekę zdrowotną w wyniku udziału w programach profilaktycznych, rehabilitacji leczniczej oraz programach zdrowotnych po zakończeniu udziału w projekcie. Osiągnięcie zakładanego wskaźnika rezultatu jest uzależnione od zainteresowania potencjalnej grupy docelowej wsparciem na rzecz ochrony zdrowia, jak również przyrostu miejsc pracy w regionie oraz stopnia odpływu wykwalifikowanych pracowników poza region. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób, które uzyskały diagnozę lekarską oraz/lub opiekę zdrowotną w wyniku udziału w programach profilaktycznych, rehabilitacji leczniczej oraz programach zdrowotnych po opuszczeniu programu	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz mobilności zawodowej osób w wieku produkcyjnym.

Interwencja w znacznym zakresie będzie ukierunkowana na opracowywanie oraz wdrażanie programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym zarówno na poziomie krajowym, jak i regionu. Ponadto działania obejmować będą wsparcie na rzecz przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujące ich do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia. Interwencja zakłada również realizację programów rehabilitacji leczniczej ułatwiających powroty do pracy po przerwie spowodowanej względami zdrowotnymi. Wsparcie obejmować będzie także opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy. Ponadto zaplanowane są programy zdrowotne dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych, w zakresie wykraczającym poza finansowanie w ramach systemu powszechnych świadczeń zdrowotnych.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby w wieku produkcyjnym, w tym osoby starsze.

Interwencja ukierunkowana będzie na realizację populacyjnych programów profilaktycznych w kierunku wczesnego wykrywania nowotworu jelita grubego, piersi i szyjki macicy. Dodatkowo znaczna część działań koncentrować się będzie na opracowaniu i wdrożeniu projektów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu. Interwencja ma na celu upowszechnianie badań profilaktycznych pozwalających na wykrycie chorób we wczesnym ich stadium i rozpoczęcie leczenia. Działania w tym zakresie będą miały na celu zwiększenie oraz rozszerzenie odbiorców wsparcia w regionie z uwagi na zdiagnozowane problemy demograficzne na rynku pracy. Podejmowane będą również działania profilaktyczne na terenie zakładów pracy w celu eliminowania zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy. Ponadto na rzecz pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie realizowane będą szkolenia, które przygotowywać będą do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia. Na rzecz ułatwienia powrotów pracowników do pracy oraz wydłużenia ich aktywności zawodowej realizowane będą programy rehabilitacji leczniczej oraz programy zdrowotne.

Interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej i terytorialnej osób pracujących.

W ramach zaplanowanej interwencji podjęte będą również działania polegające na promowaniu zatrudnienia i mobilności pracowników poprzez zapewnienie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.

Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, grupą społeczną szczególnie narażoną na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne oraz osoby powyżej

50 roku życia. Na rzecz tej grupy będzie realizowane wsparcie mające na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie lub wydłużenie aktywności zawodowej poprzez szkolenia.

Zaplanowane działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko. W ramach priorytetu realizowane będą m.in. szkolenia zapewniające umiejętności i kwalifikacje zawodowe niezbędne do inteligentnego rozwoju regionu, czyli procesu tworzenia zielonych miejsc pracy w związku z wdrożeniem wzorców zrównoważonej produkcji dotyczącej zmniejszenia presji na środowisko przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

Interwencja na rzecz pracowników przyczyni się do trwałości zatrudnienia oraz wydłużenia ich aktywności zawodowej. Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników uzyska diagnozę lekarską oraz/lub opiekę zdrowotną w wyniku udziału w programach profilaktycznych, rehabilitacji leczniczej oraz programach zdrowotnych po zakończeniu udziału w projekcie. Działania przewidziane w ramach priorytetu bezpośrednio przyczynią się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie.

Działania na rzecz grupy docelowej realizowane będą na terytorium całego województwa lubelskiego, przy czym koncentracja terytorialna obejmować będzie obszary najbardziej defaworyzowane pod względem społeczno-gospodarczym w regionie. Zatem koncentracja terytorialna dotyczyć będzie powiatów zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20% wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 8.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu, tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych),
- podmioty posiadające potencjał do opracowania i/lub wdrożenia programów profilaktycznych, rehabilitacji leczniczej oraz zdrowotnych m.in. szpitale kliniczne, uczelnie medyczne, instytuty badawcze.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób objętych programami profilaktycznymi, programami rehabilitacji leczniczej oraz programami zdrowotnymi w programie	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

Oś Priorytetowa 12 Włączenie społeczne

Oś Priorytetowa 12 **Włączenie społeczne** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ ***Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 9.4 wg Umowy Partnerstwa):***
Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności

ALOKACJA NA PRIORYTET – 104,15 mln EUR (5,20% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym

Diagnoza sytuacji województwa ukazuje wiele negatywnych zjawisk, w tym między innymi: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, duża liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, znaczna skala zjawiska niepełnosprawności i niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Należy dążyć do koncentracji działań na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz integracji społecznej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ważne jest podnoszenie jakości, skuteczności i efektywności działań instytucji pomocy i integracji społecznej na rzecz włączenia społecznego osób i społeczności marginalizowanych, w tym wdrożenie standardów oraz wykorzystanie nowych rozwiązań w zakresie aktywnej integracji. Konieczne jest zintegrowanie działań publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy oraz instytucji pomocy i integracji społecznej. Zaplanowane zintegrowane działania mają na celu zapobieganie pogłębianiu się zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych, poprawę dostępu do rynku pracy, a konsekwencji przyczynią się do zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Rezultatem interwencji będzie zwiększenie szans na integrację społeczną oraz przygotowanie do wejścia lub powrotu na rynek pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Rezultat mierzony będzie za pomocą wskaźnika monitorującego liczbę osób, które podjęły kształcenie i szkolenie lub osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu. Osiągnięcie celu uzależnione jest jednak od regulacji prawnych na poziomie krajowym, jak również reform polityk publicznych w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa oraz zmian systemowych w polityce rynku pracy.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób, które podjęły kształcenie, szkolenie lub poszukujących pracy po opuszczeniu programu	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą kompleksowe programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową. W tym zakresie wsparcie zostanie skoncentrowane na osobach bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, osobach młodych oraz osobach bez doświadczenia zawodowego. Przez ośrodki pomocy społecznej, we współpracy z powiatowymi urzędami pracy, realizowane będą kompleksowe działania aktywizacji i integracji społecznej i zawodowej bezrobotnych klientów ośrodków pomocy społecznej. Przewiduje się wykorzystywanie zróżnicowanych form i metod aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej i zawodowej. W celu wzmocnienia działań w zakresie aktywnej integracji zakłada się również realizację programów aktywności lokalnej.

Istotne w kontekście zidentyfikowanych problemów będzie wsparcie dedykowane osobom niepełnosprawnym, znajdującym się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. W ramach planowanych kompleksowych programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, przewiduje się również wdrażanie nowych instrumentów, w tym np. usługi asystenckie i zatrudnienie wspomagane.

Realizowane będą również programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi. W ramach priorytetu dla osób bezdomnych realizowane będą indywidualne programy wychodzenia z bezdomności.

Zindywidualizowane wsparcie w zakresie integracji społecznej i zawodowej będą mogły otrzymać również osoby odbywające karę pozbawienia wolności.

Realizowane będą programy aktywizacji społecznej i zawodowej wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Powyższe działania zostaną skoncentrowane na osobach opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej. Wsparciem w ramach priorytetu zostaną

objęte także osoby opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej. W odniesieniu do ww. grup młodzieży szczególnie istotne będą również działania profilaktyczne przeciwdziałające wykluczeniu mieszkaniowemu i bezdomności. Kompleksowymi programami aktywizacji społecznej i zawodowej objęci zostaną także podopieczni jednostek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym prowadzonych przez Ochotnicze Hufce Pracy.

Ważną rolę będą odgrywały działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowane przez podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej). W zakresie usług reintegracji społecznej i zawodowej szczególnie ważny będzie rozwój i upowszechnianie zatrudnienia wspieranego oraz prac społecznie użytecznych.

Preferowane będą przedsięwzięcia partnerskie instytucji pomocy i integracji społecznej z instytucjami rynku pracy, jak również inne inicjatywy współpracy międzysektorowej oraz partnerstwa publiczno-społeczne. Nacisk położony zostanie również na realizację działań integrujących usługi różnych służb publicznych, w szczególności publicznych służb zatrudnienia, instytucji pomocy społecznej, kuratorskiej służby sądowej. Powyższe przyczyni się do zwiększenia efektywności zatrudnieniowej realizowanego wsparcia. Podejmowane działania, w tym w szczególności działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, będą realizowane zgodnie ze standardami opracowanymi na poziomie krajowym.

Wszystkie działania realizowane w ramach priorytetu zostaną dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb grup docelowych, w tym m.in. poprzez zastosowanie indywidualnych planów (ścieżek) działania (wsparcia).

Proponowane działania przyczynią się do rozwoju nowych narzędzi i instrumentów aktywnej integracji, rozwoju i upowszechniania poradnictwa specjalistycznego, upowszechnienia działań o charakterze środowiskowym, jak również do zwiększenia efektywności i jakości pracy socjalnej, w tym do zwiększenia wykorzystania i skuteczności nowych narzędzi pracy socjalnej.

Wskazane działania wpisują się w założenia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013, jak również wynikają ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* - projekt wrzesień 2013, a tym samym przyczynią się do realizacji *celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, głównymi grupami docelowymi będą osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in.: osoby bezrobotne, osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi), dzieci i młodzież zagrożona wykluczeniem społecznym, osoby bezdomne, osoby odbywające karę pozbawienia wolności, oraz otoczenie osób wykluczonych społecznie (w tym rodziny osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym).

Wsparcie w ramach priorytetu zostanie skierowane do osób z terenu całego województwa lubelskiego. Zostanie ono zintensyfikowane zwłaszcza w gminach, znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 9, zdefiniowanych w oparciu o wskaźniki korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej oraz udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które wypłacano zasiłek rodzinny. W ramach koncentracji terytorialnej szczególnymi działaniami zostaną objęte gminy, dla których wartości powyższych wskaźników przekraczają o 20 punktów procentowych średnią krajową. Z uwagi na zidentyfikowane problemy w gminach tych intensywność wsparcia będzie najwyższa, co zostanie zapewnione w szczególności poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w tych gminach. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego*.

Do otwartego **katalogu beneficjentów** w ramach priorytetu należą następujące rodzaje podmiotów: instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, podmioty reintegracyjne, organizacje pozarządowe, działające

w obszarze rynku pracy/ pomocy i integracji społecznej, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, PFRON, OHP, Centralny Zarząd Służby Więziennej/okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej, centra aktywności lokalnej.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. Istnieje możliwość realizacji projektów *równościowych*, które przyczyniają się do realizacji strategicznych celów na rzecz równości, bądź przeciwdziałają barierom równości płci. Takie podejście zapewni promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie i zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji, w tym zwłaszcza narażone na dyskryminację, co przyczyni się do zapewnienia dostępu do wsparcia w ramach Programu. Interwencja uwzględni zasadę zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez współfinansowanie przedsięwzięć przyczyniających się do włączenia społecznego wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym mieszkańców regionu.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 9.7 wg Umowy Partnerstwa):**

Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,93 mln EUR (1,45% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej i usług zdrowotnych oraz wzrost dostępności tych usług w regionie

Województwo cechują postępujące negatywne procesy demograficzne, w tym niekorzystne zmiany liczby i struktury ludności oraz nasilone zjawisko niepełnosprawności. Obserwowane są dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja tych usług w ośrodkach miejskich. Ograniczona jest dostępność usług w obszarze ochrony zdrowia psychicznego oraz rehabilitacji leczniczej. Istnieje potrzeba zwiększenia dostępności wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. Niezbędne jest wsparcie procesu deinstytucjonalizacji oraz rozwoju usług dostosowanych do specyficznych potrzeb mieszkańców, w tym usług środowiskowych. Należy dążyć do zwiększenia skali działań profilaktycznych o charakterze społecznym w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu. Zakłada się realizację zintegrowanych działań na rzecz rozwoju systemu wsparcia rodziny, w tym również deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Realizacja priorytetu przyczyni się do podniesienia jakości usług społecznych i usług zdrowotnych, w tym również w zakresie organizacji opieki nad osobami zależnymi, m. in. poprzez rozwój oraz upowszechnienie alternatywnych form opieki.

Rezultatem interwencji będzie zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, niepełnosprawnym i niesamodzielnym, jak również rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywającym trudności. Rezultat mierzony będzie poprzez wskaźnik liczby usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, monitorowany w oparciu o liczbę osób nieaktywnych zawodowo oraz osób bezrobotnych objętych wsparciem. Osiągnięcie celu uzależnione jest od regulacji prawnych na poziomie krajowym, jak również skuteczności reform polityk publicznych w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Okres	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba usług społecznych zrealizowanych w programie na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania kierowane do osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym lub podmiotów, mające na celu zwiększenie dostępności oraz poprawę jakości usług społecznych użyteczności publicznej oraz usług zdrowotnych świadczonych w regionie. Rodzaje usług społecznych odpowiadają katalogowi wskazanemu w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013.

Wsparcie polegające na świadczeniu spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych adresowane będzie do osób najbardziej zagrożonych marginalizacją, w tym głównie do osób starszych, osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych.

W ramach priorytetu nacisk zostanie położony na rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy, w tym np. na rozwój i upowszechnianie form wsparcia środowiskowego w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej. Zakłada się zwiększenie liczby placówek wsparcia dziennego, liczby miejsc w tych placówkach, a w konsekwencji zwiększenie liczby osób objętych pomocą oraz liczby świadczonych usług opiekuńczych (w tym domowych usług opiekuńczych, np. dla osób niesamodzielnych), w tym również specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Realizowane będzie zatem wsparcie dla tworzenia/funkcjonowania placówek wsparcia dziennego, w tym m.in. środowiskowych instytucji aktywizujących osoby niepełnosprawne, dziennych domów pobytu dla osób starszych.

Istotnym elementem działań wspomagających aktywną integrację będzie rozwój zintegrowanych usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, również o charakterze profilaktycznym. W celu wzmocnienia rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przewiduje się rozwój i upowszechnianie profesjonalnego i zintegrowanego poradnictwa rodzinnego oraz specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, w tym m.in. wsparcie tworzenia/funkcjonowania międzygminnych „Szkół dla Rodziny” oraz zapewnianie dostępności do bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Przeprowadzona diagnoza wskazuje, iż oferta pomocy środowiskowej dla rodziny zagrożonej lub będącej w kryzysie jest ograniczona, szczególnie na obszarach wiejskich. Zakłada się zatem współfinansowanie rozwoju usług wspierających i interwencyjnych, w tym usług ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej, w tym również ośrodków zapewniających miejsca schronienia.

Dodatkowo w ramach usług wsparcia rodziny przewiduje się m.in. upowszechnianie działań asystentów rodziny, działań rodzin wspierających, a także rozwój dziennych placówek wsparcia. W odniesieniu do pieczy zastępczej przewiduje się działania na rzecz jej deinstytucjonalizacji, w tym m. in. poprzez wsparcie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i upowszechnianie działań koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Istotne jest również podnoszenie jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez restrukturyzację tych placówek w celu utrzymania pozytywnego trendu spadku liczby dzieci oraz podwyższania wieku dzieci umieszczanych w tych placówkach.

Podejmowane w ramach priorytetu inicjatywy na rzecz wsparcia dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym będą komplementarne z działaniami szkół w zakresie interwencji i profilaktyki socjalnej, w tym z programami inicjowanymi z poziomu krajowego. Preferowane będą zintegrowane działania instytucji publicznych i niepublicznych funkcjonujących w środowisku wokół szkół. Zakłada się wykorzystanie potencjału organizacyjno – technicznego szkół w ramach działań wspierających tworzenie i rozwój środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w tym np. świetlic środowiskowych, ognisk wychowawczych, oferujących zajęcia/programy socjoterapeutyczne.

Zakłada się również realizację zintegrowanych usług o charakterze opiekuńczym i zdrowotnym, w tym m.in. z zakresu rehabilitacji leczniczej, świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej adresowanych w szczególności do osób starszych, osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych, w zakresie wykraczającym poza świadczenia z tzw. koszyka świadczeń gwarantowanych.

Dodatkowo przewidziano wsparcie w zakresie usług ochrony zdrowia psychicznego (opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień). Przewiduje się organizację i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym usług świadczonych w miejscu zamieszkania, a także tworzenie punktów doradczych/ konsultacyjnych zapewniających wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin oraz rozwój usług interwencji kryzysowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Powyższe wpisuje się w założenia *Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016*.

Zakłada się także komplementarne działania wspierające podnoszenie jakości świadczonych usług społecznych użyteczności publicznej, w tym w zakresie wdrażania standardów świadczenia usług, m.in. poprzez szkolenia i przekwalifikowania dla osób świadczących usługi (np. opiekunów, wolontariuszy, kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej).

Wskazane działania wpisują się w założenia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013, jak również wynikają ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*- projekt wrzesień 2013, tym samym przyczyniają się do realizacji celu operacyjnego 4.2. *Wspieranie włączenia społecznego Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, głównymi grupami docelowymi będą: osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in. osoby starsze, osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi), osoby niesamodzielne; otoczenie osób wykluczonych społecznie, w tym rodziny osób wykluczonych społecznie; rodziny dysfunkcyjne, dzieci i młodzież zagrożona wykluczeniem społecznym; podmioty/osoby świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej.

Wsparciem w ramach programu zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów, w których występują ograniczenia w dostępie do usług społecznych użyteczności publicznej, np. tereny wiejskie, obszary rewitalizowane. Jednocześnie wsparcie zostanie zintensyfikowane zwłaszcza w gminach, znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 9, zdefiniowanych w oparciu o wskaźniki korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej oraz udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które wypłacano zasiłek rodzinny. W ramach koncentracji terytorialnej szczególnymi działaniami zostaną objęte gminy, dla których wartości powyższych wskaźników przekraczają o 20 punktów procentowych średnią krajową. Z uwagi na zidentyfikowane problemy, w gminach tych intensywność wsparcia będzie najwyższa, co zostanie zapewnione w szczególności poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w powyższych gminach. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Do otwartego **katalogu beneficjentów** należą następujące rodzaje podmiotów: jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej, w tym m.in. ośrodki wsparcia (w tym specjalistyczne ośrodki wsparcia), instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne dla sprawców przemocy, jednostki specjalistycznego poradnictwa, centra aktywności lokalnej, organizacje pozarządowe, podmioty wykonujące działalność leczniczą, podmioty świadczące usługi zdrowotne.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. Takie podejście zapewni promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie i zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Koncentracja wybranych działań na osobach starszych oraz osobach niepełnosprawnych w bezpośredni sposób przyczyni się do wzmocnienia

równości szans w odniesieniu do tych defaworyzowanych grup osób. Interwencja uwzględnia zasadę zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez współfinansowanie przedsięwzięć przyczyniających się do zmniejszenia różnic społecznych w dostępie do wysokiej jakości usług, jak również w kontekście wspierania rozwoju srebrnej gospodarki.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z usług społecznych w programie	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

➤ Priorytet 3 (Priorytet inwestycyjny 9.8 wg Umowy Partnerstwa):

Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych

ALOKACJA NA PRIORYTET – 17,36 mln EUR (0,87% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie

Województwo cechuje relatywnie niski poziom rozwoju, niekorzystna sytuacja społeczno – gospodarcza, w tym niepokojąca skala zagrożenia ubóstwem, przy jednoczesnej słabości sektora przedsiębiorstw. Szansą i wyzwaniem jest rozwój ekonomii społecznej, która zgodnie z założeniami dokumentów strategicznych powinna odegrać istotną rolę w nowym wymiarze polityki integracji społecznej. Diagnoza sektora ekonomii społecznej w regionie wskazuje na małą na tle kraju liczbę aktywnych podmiotów ekonomii społecznej oraz słaby potencjał i niestabilność funkcjonowania znacznej części podmiotów, niewielką liczbę podmiotów reintegracyjnych, w tym klubów i centrów integracji społecznej oraz podmiotów świadczących usługi społeczne. Należy podjąć działania na rzecz budowania systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej, w tym powstawania przedsiębiorstw społecznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze. Istnieje potrzeba budowania pozytywnego wizerunku podmiotów ekonomii społecznej z wykorzystaniem doświadczeń i dobrych praktyk oraz wdrażania rozwoju i wypracowanych standardów.

Rezultatem interwencji będzie rozwój ekonomii społecznej w regionie. Rezultat wsparcia mierzony będzie poprzez liczbę utworzonych podmiotów ekonomii społecznej oraz liczbę miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej nie będących przedsiębiorstwami społecznymi. Podejmowane działania przyczynią się do wzmocnienia roli ekonomii społecznej, która może stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego w regionie. Osiągnięcie zakładanego celu uzależnione jest od regulacji prawnych na poziomie krajowym oraz ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej	Mniej rozwinięte regiony	Sztuka	Liczba projektów w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów w społecznych lub organizacje pozarządowe	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku
	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej nie będących przedsiębiorstwami społecznymi	Mniej rozwinięte regiony	Sztuka	Liczba bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych) objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wspierany będzie rozwój usług wsparcia ekonomii społecznej w regionie, w tym wsparcie dla utworzenia/funkcjonowania i wzmocnienia potencjału instytucji wspierających ekonomię społeczną. Docelowo wsparcie to zostanie skoncentrowane na współfinansowaniu usług trzech akredytowanych Ośrodków Wsparcia Podmiotów Ekonomii Społecznej (OWES), tj. po jednym w każdym z 3 subregionów (puławski, lubelsko-bialski i chełmsko-zamojski). Powyższe, poprzez stworzenie sieci współpracy OWES, przyczyni się do zbudowania spójnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

W ramach priorytetu przewidziano finansowanie usług wsparcia na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, w tym m. in.:

- wsparcie animacji lokalnej w celu tworzenia podmiotów obywatelskich, wsparcie dla ich rozwoju, budowy partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej,
- inicjowanie tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, obejmujące m.in. wsparcie przygotowawcze (w tym usługi doradcze i szkoleniowe), narzędzia inkubacji i preinkubacji,
- wsparcie rozwoju i funkcjonowania istniejących przedsiębiorstw społecznych, w tym głównie poprzez zwiększanie kompetencji menadżerskich i zarządczych, zawodowych i społecznych, np. w formie doradztwa prawnego, finansowego i biznesowego, m.in. z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem, planowania strategicznego, marketingu.

Zakłada się kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych, obejmujące m. in. wsparcie doradczo-szkoleniowe, przyznanie środków finansowych (dotacje), wsparcie pomostowe, mentoring w zakresie prowadzenia działalności, jak również na tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej.

Przewidziano również bezzwrotne wsparcie finansowe na tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym na tworzenie i funkcjonowanie (realizację usług) podmiotów o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej) oraz podmiotów prowadzących działalność w sferze pożytku publicznego, np. spółdzielnie socjalne. Powyższe pozwoli na wsparcie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym (np. w CIS, KIS).

Niezależnie od usług wsparcia OWES w ramach priorytetu przewiduje się bezpośrednie wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw społecznych na rzecz ich ekonomizacji i poprawy pozycji rynkowej, w tym m. in. poprzez działania na rzecz zwiększenia dostępności i konkurencyjności produktów przedsiębiorczości społecznej (np. świadczenie usług marketingowych, wspieranie udziału w targach/misjach gospodarczych, kreowanie marki produktów ekonomii społecznej w regionie, wspieranie restrukturyzacji przedsiębiorstw).

Ważnym komponentem będzie rozwój współpracy i porozumień, w tym m. in. poprzez tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. Dodatkowo wspierane będą działania na rzecz integracji i współpracy sektora ekonomii społecznej, w tym w szczególności działania na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora (np. poprzez stworzenie regionalnego forum spółdzielni socjalnych), a także rozwój współpracy podmiotów ekonomii społecznej z sektorem biznesu.

Niezbędnym elementem na rzecz rozwoju i upowszechniania ekonomii społecznej w regionie będą kampanie społeczne oraz inne działania o charakterze edukacyjnym, informacyjno-promocyjnym na rzecz budowania i upowszechniania pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej, w tym m.in. w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, stosowania klauzul społecznych.

Działania planowane w ramach priorytetu w obszarze ekonomii społecznej będą komplementarne z innymi działaniami podejmowanymi w województwie, a ich koordynacja na poziomie regionalnym zostanie zapewniona przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach realizacji zadań ustawowych.

Wskazane działania wpisują się w założenia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013 oraz *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej* - projekt lipiec 2013. Zakres wsparcia wynika ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* - projekt wrzesień 2013, tym samym przyczynia się do realizacji celu operacyjnego 4.2. *Wspieranie włączenia społecznego Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*. Działania są również zgodne z *Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020*.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, głównymi grupami docelowymi będą: podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej – projekt lipiec 2013), w tym w szczególności przedsiębiorstwa społeczne i podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej), podmioty prowadzące działalność gospodarczą, deklarujące chęć przekształcenia się w przedsiębiorstwo społeczne, osoby fizyczne zamierzające założyć przedsiębiorstwo społeczne, osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym.

Wsparciem w ramach priorytetu zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem tych gmin i powiatów, w których sektor podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczość społeczna, są najmniej rozwinięte. Docelowo dofinansowanie dla realizacji usług Ośrodków Wsparcia Podmiotów Ekonomii Społecznej (OWES), zgodnie z *Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020*, zostanie skoncentrowane na trzech akredytowanych OWES, tj. po jednym w każdym z 3 subregionów województwa.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Do otwartego **katalogu beneficjentów** należą następujące rodzaje podmiotów: Ośrodki Wsparcia Podmiotów Ekonomii Społecznej (OWES), organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej – projekt lipiec 2013), w tym podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej), jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, centra aktywności lokalnej, podmioty działające na rzecz rozwoju lokalnego.

W ramach priorytetu zasada równości szans płci wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność
	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	Sztuka	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

Oś Priorytetowa 13 Edukacja, umiejętności i kompetencje

Oś Priorytetowa 13 **Edukacja, umiejętności i kompetencje** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 10.1 wg Umowy Partnerstwa):**
Zapobieganie i ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i promowanie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowe i ponadpodstawowe

ALOKACJA NA PRIORYTET – 40,50 mln EUR (2,03% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zmniejszenie dysproporcji w upowszechnieniu edukacji oraz w jakości usług edukacyjnych

Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze kształcenia ogólnego są przede wszystkim nierówności w dostępie do edukacji przedszkolnej oraz zróżnicowana jakość usług edukacyjnych.

Na terenie województwa występują: niewystarczająca w stosunku do potrzeb liczba miejsc w przedszkolach, zarówno na obszarach miejskich jak i wiejskich oraz znaczne zróżnicowanie w upowszechnieniu edukacji przedszkolnej pomiędzy tymi obszarami. Wsparcie w tym zakresie jest istotne, bowiem zakres edukacji przedszkolnej, bez względu na formułę organizacyjną, czy miejsce ma przyczynić się do wspomagania rozwoju psychofizycznego dzieci oraz dobrze przygotować je do nauki szkolnej. Jest także ważne w kontekście planowanych przez MEN zmian w tym obszarze, m.in. obniżanie wieku obowiązku szkolnego, czy objęcie edukacją przedszkolną wszystkich dzieci czteroletnich od 1 IX 2015 r., od 1 IX 2017 r. - wszystkich dzieci trzyletnich, a w 2020 r. 90% dzieci w wieku 3-5 lat.

Zauważalne są dysproporcje w jakości procesu nauczania. Dotyczy to zarówno sposobu i rodzaju zajęć (m.in. niewystarczające wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym w szczególności uczniów zdolnych i uczniów niepełnosprawnych, brak systemowo funkcjonującego doradztwa edukacyjno-zawodowego, czy wsparcia pedagogiczno-psychologicznego), jak i wyposażenia szkół w nowoczesne narzędzia, sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne. Ma to przełożenie na wyniki sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych, które były wyższe w grupie miast na prawach powiatu od pozostałych gmin.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, co konsekwentnie przełoży się na zwiększenie ich szans na rynku pracy. Zostanie on zmierzony za pomocą wskaźników rezultatu: liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach i liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach, jednak ich osiągnięcie w dużej mierze jednak jest uzależnione od trendów demograficznych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku
	Liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych realizujących kształcenie ogólne, poprzez wsparcie działań służących indywidualizacji podejścia do ucznia. Powyższe działania mają na celu zmniejszenie dysproporcji w upowszechnianiu oraz w jakości usług edukacyjnych w placówkach przedszkolnych i szkolnych.

W ramach planowanych działań zakłada się tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego, celem likwidacji „białych plam” na mapie wychowania przedszkolnego, w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym ze środowisk zmarginalizowanych. Planuje się, aby poprzez realizowane działania zwiększony został udział w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-4 lata. Mając na uwadze trendy demograficzne, które skutkują zmniejszaniem liczby dzieci, a w efekcie likwidacją ośrodków edukacyjnych, zakres interwencji EFS w obszarze edukacji przedszkolnej będzie również uwzględniać modernizację (w zakresie adaptacji pomieszczeń lub doposażenia danej placówki) istniejącej infrastruktury

przedszkolnej i innych budynków gminnych w celu dostosowania do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym.

Proponuje się również rozszerzenie oferty placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci, tj. realizowane w celu wyrównania stwierdzonych deficytów (np. zajęcia z logopedą, pedagogiem, itp.) oraz w celu podnoszenia jakości edukacji przedszkolnej, m.in. poprzez prowadzenie zajęć wykraczających poza podstawę programową.

Podniesienie jakości prowadzonych zajęć w placówkach przedszkolnych, w wielu przypadkach będzie wymagało zakupu specjalistycznego sprzętu i pomocy dydaktycznych koniecznych do rozpoznawania potrzeb oraz wspomaganie rozwoju, a także prowadzenia terapii dzieci.

W ramach działań mających na celu zwiększenie szans edukacyjnych uczniów przewiduje się wspieranie tworzenia warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce. Planuje się działania w zakresie zwiększenia kompetencji cyfrowych uczniów zgodnie z ich zdiagnozowanymi potrzebami edukacyjnymi, budowania ich kompetencji w zakresie matematyki, informatyki i nauk przyrodniczych, jako podstawy do uczenia się przez całe życie – w tym poprzez wyposażenie funkcjonujących laboratoriów w nowoczesne narzędzia do nauczania przyrody, biologii, chemii i fizyki. Wspierane będą szkoły w zakresie rozwijania umiejętności uczniów, w tym zwłaszcza uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i ograniczenia bądź eliminacji indywidualnych barier w tym zakresie. Dotyczy to w szczególności pracy z uczniem młodszym (ucznikiem rozpoczynającym każdy kolejny etap edukacji szkolnej o rok wcześniej). Szczególna uwaga zostanie zwrócona na to, aby realizowane zajęcia kształtowały u uczniów kreatywność, innowacyjność, logiczne myślenie oraz umiejętności pracy zespołowej.

Mając na względzie poziom ubóstwa wśród mieszkańców województwa lubelskiego, znaczenie kompetencji matematyczno-przyrodniczych, a także umożliwienie pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia oraz wspieranie edukacji uczniów zdolnych, planuje się stworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) z terenu województwa lubelskiego, mających wysokie osiągnięcia w zakresie nauk matematyczno – przyrodniczych i technicznych i/lub uzyskujących wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym indywidualnym lub zespołowym, na szczeblu regionalnym, krajowym lub międzynarodowym.

Ze względu na przybywającą liczbę dzieci dotkniętych problemem nadwagi, otyłości oraz zaburzeniami rozwoju układu ruchu, przewiduje się wsparcie szkoły w zakresie realizacji zajęć sportowych oraz zajęć korekcyjnych. Zajęcia te będą przyczyniać się zarówno do osiągnięcia celów edukacyjnych i zwiększenia szans na rynku pracy osób obejmowanych wsparciem.

Celem wspierania uczniów m.in. w planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej planuje się, aby w ramach realizowanych projektów było organizowanie i udzielanie doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Podniesienie jakości usług edukacyjnych związane jest z zapewnieniem dzieciom i młodzieży, w tym w szczególności dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym, warunków kształcenia odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ich możliwości psychofizycznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Będzie to możliwe, m.in. poprzez zakup sprzętu specjalistycznego, pomocy dydaktycznych koniecznych do rozpoznawania potrzeb, wspomaganie rozwoju i prowadzenia terapii dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów niepełnosprawnych oraz podręczników szkolnych dostosowanych do potrzeb uczniów niepełnosprawnych.

Jako element kompleksowego wsparcia szkół i placówek, możliwe będzie wsparcie nauczycieli w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego, dotyczące metod nauczania i wychowania oraz efektywnego stosowania pozyskanych pomocy dydaktycznych i sprzętu specjalistycznego, w tym wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu.

Wsparcie w ramach priorytetu zostanie skierowane do osób z terenu całego województwa lubelskiego. Koncentracja terytorialna obejmować będzie grupę gmin i powiatów w najbardziej niekorzystnym położeniu, dla których wartości wskaźników w kontekście realizacji Celu Tematycznego 10 przekraczają średnią krajową o 20 punktów procentowych. Intensyfikacja wsparcia

zostanie zapewniona poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w ww. obszarach. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin.

Uzupełnieniem zaproponowanych działań będzie wsparcie inwestycyjne w ramach priorytetu współfinansowanego ze środków EFRR. Należy jednak pamiętać, że EFRR pełni rolę pomocniczą i będzie mógł być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS w CT 10.

Ze względu na specyfikę wsparcia, określoną grupę docelową oraz cel, jako **beneficjentów** przewiduje się:

- Przedszkola lub inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego, ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.
- Szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie ogólne, ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.

Grupa docelowa, do której kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu to:

- Dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie o systemie oświaty, w szczególności dzieci w wieku 3-4 lata,
- Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie o systemie oświaty,
- Nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne,
- Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego,
- Uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- Rodzice uczniów, wychowanków i słuchaczy szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz osób, które przedwcześnie opuściły system oświaty,
- Osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana będzie także zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba dzieci objętych w ramach	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym	Poziom projektów	Okresy składania wniosków

programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej					etapie prac		o płatność
Liczba uczniów objętych wsparciem w ramach programu	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność	

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 10.3 wg Umowy Partnerstwa):**

Poprawa dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. poprzez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

ALOKACJA NA PRIORYTET – 104,15 mln EUR (5,21% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie poziomu kwalifikacji do wymagań rynku pracy

Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze edukacji zawodowej jest jej niska ranga i negatywne postrzeganie w społeczeństwie. Zarówno pracodawcy, jak i absolwenci zwracają uwagę na niedostateczne praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu. Potwierdza to fakt, że kształcenie zawodowe nie jest odpowiedzią na wyzwania m.in. lokalnego rynku pracy. Istotnym problemem jest także baza dydaktyczna, która w większości przypadków nie odzwierciedla rzeczywistego środowiska pracy. Skutkuje to utratą możliwości właściwego kształcenia praktycznego. W związku z powyższym konieczne jest inicjowanie i wspieranie współpracy szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, zwłaszcza z pracodawcami w celu podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia.

Zmieniająca się sytuacja gospodarcza wymaga nabycia nowych lub dostosowania posiadanych kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych do potrzeb rynku pracy. Mimo tego, osoby dorosłe nie dostrzegają zasadności podnoszenia lub zmieniania swoich kwalifikacji, m.in. ze względu na mało efektywną i niedostosowaną do potrzeb ofertę kształcenia ustawicznego. Niezwykle istotne jest zatem wsparcie osób dorosłych chcących podnosić swoje kwalifikacje i umiejętności w edukacji formalnej i pozaformalnej poprzez ofertę dostosowaną do potrzeb rynku pracy.

Rezultatami interwencji w ramach priorytetu będzie podniesienie jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego oraz wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenia kwalifikacji osób dorosłych. Zostaną one zmierzone za pomocą wskaźników rezultatu: liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe dostosowane do wymagań rynku pracy oraz liczba osób, które uzyskały kwalifikacje

po opuszczeniu programu, których osiągnięcie w dużej mierze jednak jest uzależnione od trendów demograficznych oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu zastosowany jako podstawa	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe dostosowane do wymagań rynku pracy	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Mniej rozwinięte regiony	Osoba	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	Brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Monitorowanie	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania inicjujące i wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności z pracodawcami i szkołami wyższymi, w celu podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia oraz dostosowania kierunków kształcenia zawodowego do regionalnych i lokalnych uwarunkowań rynku pracy i gospodarki. Działania w ramach priorytetu będą wspierały także osoby dorosłe chcące podnosić lub zmieniać kompetencje i kwalifikacje w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej. Powyższe

działania mają na celu nabycie lub dostosowanie posiadanych kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy.

W ramach planowanych działań, dostrzegając potencjał kształcenia zawodowego, zostanie zwrócona szczególna uwaga, aby szkolnictwo zawodowe odpowiadało na potrzeby zmieniającego się rynku pracy. Istotne jest zatem zachęcenie pracodawców do większego zaangażowania i włączania w proces kształcenia zawodowego. W ramach zwiększenia współpracy z pracodawcami planuje się m.in. realizację działań ukierunkowanych na wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizację zajęć praktycznych, praktyk zawodowych i staży zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli oraz wspólne prowadzenie kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Planuje się także realizację projektów obejmujących współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z uczelniami wyższymi, mających na celu zwiększenie dostępu uczniów i nauczycieli do nowoczesnych technik i technologii.

W celu podniesienia jakości i atrakcyjności usług edukacyjnych planuje się zapewnienie młodzieży, w tym w szczególności młodzieży niepełnosprawnej, warunków kształcenia odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ich możliwości psychofizycznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Będzie to realizowane, m.in. poprzez zakup przez szkołę lub placówkę (w tym również przedszkole) sprzętu specjalistycznego, pomocy dydaktycznych koniecznych do rozpoznawania potrzeb, wspomagania rozwoju i prowadzenia terapii młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów niepełnosprawnych oraz podręczników szkolnych dostosowanych do potrzeb uczniów niepełnosprawnych.

Konieczne jest stworzenie w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej, m.in. poprzez wyposażenie/doposażenie szkół i placówek w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne zapewniające wysoką jakość kształcenia i umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Mając na względzie zarówno znaczny poziom ubóstwa wśród mieszkańców województwa lubelskiego, znaczenie kompetencji matematyczno-przyrodniczych, a także umożliwienie pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia oraz wspieranie edukacji uczniów zdolnych, planuje się stworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) z terenu województwa lubelskiego, mających wysokie osiągnięcia w zakresie nauk matematyczno – przyrodniczych i technicznych i/lub uzyskujących wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym indywidualnym lub zespołowym, na szczeblu regionalnym, krajowym lub międzynarodowym.

Celem wspierania uczniów m.in. w planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej planuje się, aby w ramach realizowanych projektów było organizowanie i udzielanie informacji edukacyjno-zawodowej.

W celu umożliwienia osobom dorosłym, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem wykształcenia ogólnego lub kompetencji i kwalifikacji zawodowych zgodnych z zapotrzebowaniem na rynku pracy, w tym m.in. z zakresu TIK, języków obcych, czy inteligentnych specjalizacjami regionu wskazanych w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego, planuje się realizację wsparcia umożliwiającego kształcenie w formach szkolnych lub w formach pozaszkolnych określonych w Rozporządzeniu MEN z dn. 11 stycznia 2012 r. *w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych* oraz realizację programów formalnej oceny i potwierdzania odpowiednich efektów uczenia się uzyskanych w sposób pozaformalny i nieformalny.

Zaplanowane działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko.

Ze względu na specyfikę wsparcia, określoną grupę docelową oraz cel, jako **beneficjentów** przewiduje się:

- Szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie zawodowe oraz ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.

- Placówki kształcenia ustawicznego i praktycznego,
- Ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- Ochotnicze Hufce Pracy w zakresie wspomagania systemu oświaty poprzez aktywizację zawodową młodzieży i podejmowania działań zmierzających do podwyższania kwalifikacji zawodowych lub przekwalifikowania,
- Szkoły dla dorosłych,
Grupa docelowa, do której kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu to:
 - Uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
 - Młodociani pracownicy,
 - Nauczyciele i pracownicy pedagogiczni szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe,
 - Instruktorzy praktycznej nauki zawodu,
 - Pracodawcy,
 - Osoby w wieku 25-64 lata (oraz osoby nieuczące się w wieku 18-24 lata), zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia pozaformalnego i formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji i kompetencji lub ich formalnego potwierdzenia).

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana będzie także zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Rozważane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego w zakresie edukacji formalnej i pozaformalnej osób dorosłych. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante i ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdują one zastosowanie jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność
	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami	Osoba	EFS	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Poziom projektów	Okresy składania wniosków o płatność

Oś Priorytetowa 14 Infrastruktura społeczna

Zakres koncentracji tematycznej **14 Osi priorytetowej Infrastruktura społeczna** obejmuje zaplanowane działania w obszarze Celu tematycznego 9 *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem* oraz Celu tematycznego 10 *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie* i tworzy wspólną logikę, dzięki której możliwa będzie realizacja celów założonych dla poszczególnych priorytetów. Konstrukcja Osi wynika z diagnozy sytuacji w zakresie stanu infrastruktury ochrony zdrowia, usług społecznych, szkolnej i przedszkolnej na obszarze województwa lubelskiego, jak również konieczności uwzględnienia szerokiej interwencji w jednej Osi uwarunkowanej potrzebą podjęcia kompleksowych działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i wsparcia samozatrudnienia w obszarze ekonomii społecznej, edukacji oraz włączenia społecznego (zdrowia i usług społecznych). Uzupełnieniem ww. działań będzie wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich. Warunkuje to potrzebę podjęcia kompleksowych i zintegrowanych działań na rzecz grup docelowych wymagających wsparcia, jak również konieczność silnego powiązania powyższych kwestii z inwestycjami realizowanymi w ramach EFS, przy czym zaproponowana koncentracja przyczyni się do osiągnięcia zaplanowanych założeń programu operacyjnego, w obszarach, w których realizacja inwestycji jedynie przy wsparciu środków EFS (przy uwzględnieniu cross-financingu) byłaby niewystarczająca. *(uzasadnienie wymagane dla Osi, które łączą priorytety inwestycyjne z różnymi celami tematycznymi)*

Oś Priorytetowa 14 **Infrastruktura społeczna** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

➤ **Priorytet 1 (Priorytet inwestycyjny 9.1 wg Umowy Partnerstwa):**
Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych

ALOKACJA NA PRIORYTET – 106,61 mln EUR (5,33% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz infrastruktury społecznej przyczyniający się do wzrostu jakości i dostępności do usług medycznych i społecznych w regionie

Choroby i niepełnosprawność stanowią w Polsce trzecią w kolejności przyczynę pozostawania biernym zawodowo (po emeryturze oraz okresie nauki)⁹. Czynniki te, łącznie z pogłębiającą się tendencją do starzenia się społeczeństwa, stanowią jedną z głównych przyczyn wykluczenia społecznego znaczącej części populacji województwa. Są one również poważnym wyzwaniem dla funkcjonującego systemu służby zdrowia oraz opieki społecznej.

Na terenie województwa występują znaczne dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja usług społecznych i zdrowotnych w ośrodkach miejskich.

⁹ Krajowe strategiczne ramy polityki w obszarze ochrony zdrowia w Polsce – projekt z czerwca 2013 r.

Szczególnie odczuwalny jest niewystarczający dostęp do specjalistycznej opieki geriatrycznej oraz długoterminowej, jak również dominująca pozycja pasywnych form pomocy społecznej o niskiej skuteczności i efektywności w zakresie działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej na rzecz włączenia społecznego. Zauważalne są bariery komunikacyjne i architektoniczne w dostępie do usług społecznych, w szczególności dla osób niepełnosprawnych, m.in. w placówkach, ośrodkach wsparcia i obiektach użyteczności publicznej. Niedostateczna jest również oferta opiekuńczo – wychowawcza skierowana do dzieci i młodzieży.

Celem działania jest rozwój infrastruktury ochrony zdrowia oraz infrastruktury społecznej przyczyniający się do poprawy jakości i dostępności do usług medycznych i społecznych w regionie, a tym samym do włączenia społecznego, minimalizacji wpływu czynników zdrowotnych na sektor zatrudnienia (pozostawanie poza sektorem pracy w związku z chorobą lub rehabilitacją), jak również łagodzenia niekorzystnych trendów demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa regionu. Elementem niezbędnym dla realizacji przedmiotowych zadań jest więc ich powiązanie z celami odnoszącymi się do walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	<i>Brak wskaźnika - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>						

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie uzyskują:

- 1) podmioty lecznicze¹⁰ wykonujące działalność leczniczą w zakresie:
 - stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych (szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, zakłady rehabilitacji leczniczej),
 - specjalistycznej opieki ambulatoryjnej oraz psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej (w tym leczenia uzależnień),
- 2) podmioty świadczące usługi społeczne, w tym m.in. ośrodki wsparcia, placówki wsparcia dziennego, ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia, centra aktywizacji lokalnej, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne.

W odniesieniu do pierwszej grupy pomiotów możliwe do realizacji będą działania w zakresie dostosowania podmiotów leczniczych do wymogów Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii dla podmiotów wykonujących działalność leczniczą. W ramach omawianej grupy podmiotów możliwe będą również inwestycje obejmujące zakup i modernizację aparatury i sprzętu medycznego, połączone z możliwością dostosowania pomieszczeń i infrastruktury technicznej do instalacji przedmiotowego sprzętu.

Podstawowym warunkiem realizacji powyższych inwestycji jest ich ukierunkowanie na 5 grup chorób, stanowiących główne przyczyny niezdolności do pracy i umieralności wśród mieszkańców Polski (choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno–stawowo–mięśniowego, układu oddechowego, psychiczne), jak również na schorzenia specyficzne dla obszaru województwa

¹⁰ W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. 2011 nr 112 poz. 654).

(zdiagnozowane na poziomie regionu, jako zjawiska szczególnie niekorzystne, tj. choroby układu trawiennego i gruźlica).

Drugim obszarem wsparcia będą inwestycje ukierunkowane na osoby starsze, zwłaszcza w kontekście trendów demograficznych i społecznych oraz niedoborów infrastruktury ambulatoryjnej i szpitalnej, świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, niewystarczającej liczby zakładów opiekuńczo – leczniczych i opiekuńczo – pielęgnacyjnych, a także ograniczonej sieci opieki paliatywnej i terminalnej.

W celu przeciwdziałania niekorzystnym tendencjom demograficznym konieczne będzie wzmocnienie infrastruktury ochrony zdrowia na poziomie regionalnym w zakresie opieki nad matką i dzieckiem.

W odniesieniu do podmiotów świadczących usługi społeczne możliwe będzie wsparcie ich infrastruktury w zakresie, w jakim będzie ona wykorzystywana przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązana z procesem aktywizacji społecznej oraz społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacją usług. Za kluczowe należy uznać działania w zakresie nowych form realizacji usług społecznych dla osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Mowa tu między innymi o rozwoju instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia dziennego dla osób starszych (szczególnie na terenach wiejskich), placówek dziennego wsparcia dziecka i rodziny, placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, rozwoju różnorodnych form wsparcia środowiskowego, w tym środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowych domów samopomocy, ośrodków interwencji kryzysowej, warsztatów terapii zajęciowej, zwiększeniu dostępności do transportu przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych, wsparciu na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomagane i chronione.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą: podmioty lecznicze oraz ich podmioty tworzące, jednostki samorządu terytorialnego, związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Beneficjent	Raz na rok

➤ **Priorytet 2 (Priorytet inwestycyjny 9.2 wg Umowy Partnerstwa):**

Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności oraz obszarów miejskich i wiejskich

ALOKACJA NA PRIORYTET – 85,28 mln EUR (4,26% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój infrastruktury obszarów rewitalizowanych przyczyniający się rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów

Jednym z czynników wzrostu spójności społecznej i terytorialnej miast i obszarów wiejskich zagrożonych marginalizacją są kompleksowe działania rewitalizacyjne realizowane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji. Realizacja działań społecznych w połączeniu ze wsparciem inwestycyjnym daje realne szanse rozwoju dla uboższych społeczności miejskich i wiejskich.

Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych. Wsparcie w ramach priorytetu udzielane będzie w powiązaniu z działaniami współfinansowanymi ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy trzech podwskaźników).

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy trzech podwskaźników)	(%)	30,7	2010	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie uzyskają działania w zakresie kompleksowej rewitalizacji miast i obszarów wiejskich realizowane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji. Niezbędnym elementem przedmiotowych działań inwestycyjnych, finansowanych w ramach EFRR, jest ich podporządkowanie i ukierunkowanie na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych. W pierwszej kolejności realizacja działań inwestycyjnych powinna służyć spełnieniu założeń Celu tematycznego 9 *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem* i koncentrować się na takich zagadnieniach jak m.in. przeciwdziałanie koncentracji ubóstwa na danym obszarze czy też eliminacji czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Dodatkowo projekty mogą wykazywać powiązanie ze wsparciem udzielanym w ramach Celu tematycznego 8 *Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników* oraz Celu tematycznego 10 *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie*. Niezbędnym elementem projektów wspieranych ze środków Europejskiego

Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach priorytetu jest ich realizacja w ścisłym połączeniu z działaniami podejmowanymi w ramach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą: jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną, kościoły i inne związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych, jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, podmioty sektora prywatnego.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Rozważane jest zastosowanie wsparcia w formie finansowania zwrotnego w zakresie rewitalizacji. Obecnie trwają badania ewaluacyjne ex-ante i ostateczne decyzje dotyczące zakresu zastosowania instrumentów zwrotnych (zarówno rodzaju instrumentów, obszarów, w których znajdą one zastosowanie, jak i rodzaju beneficjentów) zostaną podjęte w oparciu o wyniki ww. badania ewaluacyjnego. Na bazie wyników przedmiotowego badania zostanie również określona alokacja przeznaczona na wsparcie o charakterze zwrotnym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	Ha	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Beneficjent	Raz na rok

➤ Priorytet 3 (Priorytet inwestycyjny 9.3 wg Umowy Partnerstwa):

Wspieranie przedsiębiorczości społecznej

ALOKACJA NA PRIORYTET – 7,11 mln EUR (0,36% alokacji na Program)

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzmacnianie potencjału sektora ekonomii społecznej w regionie poprzez wsparcie i rozwój infrastruktury przedsiębiorstw społecznych

Dużą szansą na przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom występującym na obszarze województwa lubelskiego, takim jak: najwyższa w kraju skala zagrożenia ubóstwem, najwyższy w kraju odsetek występowania zjawiska niepełnosprawności połączony z niskim wskaźnikiem zatrudnienia osób niepełnosprawnych, postępująca niekorzystna zmiana struktury wiekowej społeczeństwa czy słabość sektora przedsiębiorstw, jest funkcjonowanie sprawnego sektora ekonomii społecznej. Niestety

analiza obecnego stanu podmiotów ekonomii społecznej wskazuje na ich niewystarczającą ilość (występowanie białych plam - miejsc, gdzie przedsiębiorczość społeczna rozwija się w bardzo ograniczonym zakresie), niski potencjał oraz niestawialność organizacyjno-finansową. Dlatego też istnieje potrzeba wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie poprzez inwestycje w rozbudowę, adaptację i modernizację infrastruktury przedsiębiorstw społecznych¹¹. Wsparcie w ramach priorytetu dla podmiotów ekonomii społecznej, udzielane w formie dotacji inwestycyjnych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, realizowane będzie w powiązaniu z działaniami współfinansowanymi z Europejskiego Funduszu Społecznego. Doprowadzi to do rozwoju sektora przedsiębiorczości społecznej w regionie i wpłynie na jego trwałość, stabilizację ekonomiczną i efektywność. Docelowo narzędzia ekonomii społecznej powinny być powszechnie wykorzystywane w działaniach na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	<i>Brak wskaźnika - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>						

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wspierany będzie rozwój sektora ekonomii społecznej, w szczególności w zakresie: rozbudowy, adaptacji i modernizacji infrastruktury istniejących przedsiębiorstw społecznych (także spółdzielni socjalnych oraz organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych), zakupu sprzętu i wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności statutowej przez ww. podmioty oraz wyposażenia stanowiska pracy dla nowozatrudnionego pracownika. Niezbędnym elementem przedmiotowych działań jest ich powiązanie z interwencją Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach priorytetu 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej*.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą: podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, spółdzielnie specjalne, organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną, prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

¹¹ „Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020” - cel szczegółowy 1.3

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Beneficjent	Raz na rok

➤ Priorytet 4 (Priorytet inwestycyjny 10.4 wg Umowy Partnerstwa):
Rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

ALOKACJA NA PRIORYTET – 28,43 mln EUR (1,42% alokacji na Program)**OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:****Poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy na obszarze województwa lubelskiego**

Województwo lubelskie cechuje relatywnie niski poziom rozwoju oraz niekorzystna sytuacja społeczno–gospodarcza przejawiająca się najwyższym w kraju odsetkiem osób zagrożonych ubóstwem, wysokim wskaźnikiem bezrobocia oraz emigracji zarobkowej. Jednym z podstawowych elementów przeciwdziałania ww. zjawiskom powinien być rozwój systemu szkolnictwa, zwłaszcza zawodowego i poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy na obszarze województwa. Równoległy rozwój kompetencji kluczowych¹² i kwalifikacji zawodowych pozwolą z jednej strony na kształtowanie umiejętności niezbędnych do podejmowania działań o charakterze innowacyjnym, z drugiej zaś, poprzez powiązanie edukacji z potrzebami rynku pracy, ułatwi dostosowywanie oferty dydaktycznej do zmieniających się potrzeb. Należy podkreślić, iż pomimo niskiej rangi i negatywnego postrzegania szkolnictwa zawodowego w społeczeństwie, kształcenie zawodowe daje możliwość zdobycia zarówno konkretnego zawodu, jak również dalszego podejmowania edukacji¹³. *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów* wykonane w 2011 roku wykazuje na niską jakość bazy technodydaktycznej szkolnictwa zawodowego w Polsce. Decyduje o tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu oraz niewystarczające finansowanie ich unowocześnienia. Tym niemniej duży potencjał szkolnictwa zawodowego tkwi w wykorzystaniu obecnej infrastruktury szkół (duże budynki, hale/sale

¹² Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie definiują osiem kompetencji kluczowych, potrzebnych do samorealizacji i rozwoju osobistego, do bycia aktywnym obywatelem oraz do pełnej integracji społecznej i zatrudnienia. Są nimi: porozumiewanie się w języku ojczystym; porozumiewanie się w językach obcych; kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; kompetencje informatyczne; umiejętność uczenia się; kompetencje społeczne i obywatelskie; inicjatywność i przedsiębiorczość; świadomość i ekspresja kulturalna.

¹³ Raport; Absolwenci szkolnictwa zawodowego w Lublinie i Chełmie wobec sytuacji na rynku pracy, Raport z badania *desk research* oraz pracodawców Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2010, s. 97-99.

po warsztatach mogą stanowić rzeczywistą bazę pod nowe rozwiązania), którą należy unowocześnić dostosowując ją do oczekiwań rynku pracy.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	<i>Brak wskaźnika - Do uzupełnienia na dalszym etapie prac</i>						

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu przewiduje się wsparcie inwestycyjne szkół i placówek oświatowych, m.in. poprzez prace modernizacyjno-dostosowawcze, zakup wyposażenia pracowni w ramach edukacji zawodowej oraz wsparcie infrastruktury pracowni wykorzystywanych w procesie kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych. Koniecznym warunkiem realizacji inwestycji w ramach priorytetu jest posiadanie przez wnioskodawcę jasnej wizji i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury i jej powiązania z działaniami EFS w ramach priorytetu inwestycyjnego 10.1, 10.3.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach dopuszczalne jest wsparcie rozwoju infrastruktury przedszkolnej w powiązaniu z działaniami realizowanymi z EFS (budowa nowych obiektów możliwa jedynie przy udokumentowanym braku możliwości wykorzystania/adaptacji istniejących budynków).

Realizacja priorytetu zakłada również tworzenie i rozwój instytucji popularyzujących naukę i innowacje wśród mieszkańców regionu.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą: organy prowadzące szkół i placówki oświatowe, organy prowadzące przedszkola lub inne formy wychowania przedszkolnego, Ochotnicze Hufce Pracy.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	EFRR	Mniej rozwinięte regiony	Zostanie określona na dalszym etapie prac	Beneficjent	Raz na rok

ROZDZIAŁ 2.B. OPIS OSI PRIORYTETOWEJ DLA POMOCY TECHNICZNEJ

Oś Priorytetowa 15 Pomoc techniczna

Oś Priorytetowa 15 **Pomoc Techniczna** jest osią jednofundusową, tzn. finansowaną z jednego funduszu (EFS), natomiast realizowane w jej ramach działania wspierają wydatkowanie środków z dwóch funduszy (EFRR i EFS) w ramach poszczególnych Osi tematycznych Programu.

ALOKACJA NA OŚ – 69,43 mln EUR (3,47% alokacji na Program)

OKREŚLONE CELE OSI:

Cel: Zapewnienie odpowiedniego potencjału administracyjnego i warunków dla sprawnego funkcjonowania systemu zarządzania i wdrażania RPO WL 2014 – 2020, zamknięcia RPO WL oraz PO KL w województwie lubelskim wdrażanych w latach 2007- 2013 oraz przygotowania programu na kolejną perspektywę finansową 2021 - 2027.

Rezultat: Efektywne zarządzanie i wdrażanie programów regionalnych umożliwiające maksymalne wykorzystanie środków finansowych objętych Programem w celu pełnego osiągnięcia jego założeń.

Cel: Wsparcie wybranych projektów strategicznych na etapie przygotowywania i weryfikacji dokumentacji projektowej.

Rezultat: Ułatwiona realizacja strategicznych projektów poprzez finansowanie etapu ich przygotowania do właściwego aplikowania o wsparcie w ramach tematycznych Osi Programu. Urzeczywistnienie tego rezultatu będzie obrazował stopień osiągnięcia wskaźnika „liczba wspartych projektów strategicznych, które uzyskały dofinansowanie”.

Cel: Zapewnienie właściwej informacji i promocji RPO WL 2014-2020.

Rezultaty:

- zachęcenie mieszkańców województwa lubelskiego do pozyskiwania i korzystania ze środków dostępnych w ramach Programu,
- zwiększenie poziomu wiedzy beneficjentów w zakresie prawidłowego przygotowania i realizacji projektów,
- zwiększenie poziomu świadomości społecznej w zakresie roli i efektów wdrażania Programu.

Urzeczywistnienie powyższych rezultatów będzie m.in. obrazował stopień osiągnięcia wskaźnika „Liczba odwiedzin portalu informacyjnego/serwisu internetowego”.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wspartych projektów strategicznych, które uzyskały	sztuka	0	2014	Zostanie określona na dalszym	System monitorowania	co najmniej raz na rok

dofinansowanie				etapie prac		
Liczba odwiedzin portalu informacyjnego/serwisu internetowego	Sztuka	0	2014	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania	co najmniej raz na kwartał

OPIS INTERWENCJI W RAMACH OSI:

1) Finansowanie wynagrodzeń i podnoszenia kwalifikacji pracowników i personelu zaangażowanego w zarządzanie i wdrażanie Programu.

Ponoszenie kosztów osobowych (wydatki związane z rekrutacją, wynagrodzeniami, premiami i nagrodami oraz ze składkami na ubezpieczenie społeczne) dot. pracowników realizujących ściśle określone funkcje związane z zarządzaniem i wdrażaniem regionalnego programu operacyjnego, takie jak: programowanie, ocenę i wybór projektów, rozpatrywanie odwołań, obsługę projektów, kontrolę realizacji projektów, certyfikację, monitoring i sprawozdawczość, wdrażanie pomocy technicznej, ewaluację oraz informację i promocję. Finansowanie wynagrodzeń ekspertów biorących udział w procesie oceny wniosków o dofinansowanie składanych przez beneficjentów Programu.

Udział personelu wdrażającego Program (pracownicy, eksperci, członkowie ciał uczestniczących w systemie wdrażania Programu) w szkoleniach, seminariach, stażach, studiach specjalistycznych, szkoleniach językowych, wizytach studyjnych w różnych regionach Polski i Unii Europejskiej oraz innych formach doskonalenia zawodowego dotyczących problematyki związanej z wykonywanymi obowiązkami, jak również organizacja tego typu form zdobywania wiedzy i umiejętności.

Finansowanie wynagrodzeń i kosztów podnoszenia kwalifikacji personelu realizującego Program zapewni funkcjonowanie zespołu ludzkiego dysponującego odpowiednio wysoką, specjalistyczną wiedzą i umiejętnościami, który będzie najistotniejszym elementem potencjału administracyjnego zarządzającego i wdrażającego RPO WL 2014 – 2020.

2) Zapewnienie zaplecza lokalowego i sprzętowego do wdrażania Programu.

Pokrywanie kosztów eksploatacyjnych związanych z korzystaniem z bazy lokalowej przez pracowników wdrażających Program. Finansowanie kosztów usług telekomunikacyjnych wykorzystywanych przy realizacji Programu. Zakupy sprzętu komputerowego, urządzeń biurowych, materiałów eksploatacyjnych, biurowych i innego wyposażenia przydatnego przy pracy nad Programem. Koszty naprawy urządzeń i wyposażenia. Zabezpieczenie kosztów leasingu lub wynajmu samochodów służbowych oraz kosztów ich użytkowania. Rezultatem tego typu działań jest zapewnienie zaplecza lokalowego i sprzętowego wpływającego na odpowiednie wyposażenie potencjału administracyjnego, a więc zespołu ludzkiego wdrażającego Program.

3) Ewaluacje i ekspertyzy na potrzeby efektywnego wdrażania Programu.

Finansowanie opracowania ewaluacji, ekspertyz oraz innych specjalistycznych analiz dot. wybranych aspektów realizacji Programu. Finansowanie tego typu opracowań jest pomocne przy wdrażaniu Programu na różnych etapach tego procesu. Część ewaluacji i ekspertyz pozwala na ocenę systemu wdrażania Programu i ewentualne dokonywanie na ich podstawie niezbędnych korekt służących zapewnieniu jego maksymalnej efektywności.

4) Proces kontroli realizacji projektów wspartych z Programu.

Finansowanie kosztów przeprowadzania kontroli na miejscu realizacji projektów oraz zamawianie ekspertyz na potrzeby kontroli projektów. Kwalifikowanie kosztów tego procesu niewątpliwie ułatwi jego funkcjonowanie, jako bardzo istotnego elementu systemu wdrażania programu, podczas którego weryfikowane jest prawidłowe wykorzystywanie środków pozyskanych w ramach Programu.

5) Stworzenie, utrzymanie i rozwój systemu informatycznego służącego wdrażaniu, monitorowaniu, zarządzaniu i kontroli nad realizacją Programu.

Finansowanie zamówień potrzebnych do przygotowania i rozbudowy systemu. Tego typu system jest niezbędnym narzędziem umożliwiającym m.in. bieżący nadzór nad realizacją Programu.

6) Organizacja i obsługa prac ciał uczestniczących we wdrażaniu Programu (np. Komitet Monitorujący).

Finansowanie kosztów organizacji spotkań tego typu gremiów. Zamawianie ekspertyz na potrzeby działalności wskazanych podmiotów. Zabezpieczenie kosztów funkcjonowania tych ciał warunkuje sprawne zarządzanie Programem, w którym to procesie ciała te odgrywają istotną rolę.

7) Inne działania niezbędne do efektywnego wdrażania Programu.

Zabezpieczenie innych rodzajów kosztów koniecznych przy realizacji zadań w ramach Programu (np. koszty publikacji ogłoszeń prasowych o naborach wniosków, koszty cateringu przy spotkaniach związanych z realizacją programu, koszty podróży służbowych, zakup literatury fachowej). Pokrycie wszelkich kosztów organizacyjnych, technicznych wykraczających poza powyższe główne grupy działań, a niezbędnych przy tworzeniu odpowiedniego potencjału administracyjnego i systemu zarządzania i wdrażania Programu.

8) Finansowanie ww. rodzajów działań prowadzonych w zw. z zamknięciem RPO WL oraz PO KL w województwie lubelskim wdrażanych w latach 2007 - 2013 oraz przygotowaniem programu na kolejną perspektywę finansową 2021 – 2027. Pokrycie wszelkich kosztów organizacyjnych, technicznych niezbędnych do funkcjonowania odpowiedniego potencjału administracyjnego zaangażowanego w zamknięcie RPO WL oraz PO KL w województwie lubelskim wdrażanych w latach 2007-2013 oraz przygotowanie programu na kolejną perspektywę finansową.

9) Finansowanie działań mających na celu odpowiednie przygotowanie dokumentacji projektowej w wybranych projektach strategicznych, ułatwiające przyznanie im dofinansowania i ich realizację.

10) Działania związane z informacją i promocją RPO WL 2014-2020.

Realizacja tych działań zapewniana jest poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach Programu oraz sposobach jego pozyskiwania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na różnych etapach,
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa lubelskiego roli i osiągnięć polityki spójności i funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu Programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie Umowy Partnerstwa.

Szczegółowy katalog działań informacyjnych i promocyjnych dla Programu znajdzie się w strategii komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2014-2020. Instytucja Zarządzająca opracowuje strategię komunikacji zgodnie z art. 106 rozporządzenia ogólnego. Dokument ten podlega uzgodnieniom z Instytucją Koordynującą Umowę Partnerstwa¹⁴ w zakresie zgodności ze wspólną strategią komunikacji polityki spójności, opracowaną na poziomie horyzontalnym oraz wytycznymi w zakresie informacji i promocji, a następnie akceptacji Komitetu Monitorującego dany Program.

Raz do roku na forum Komitetu Monitorującego przedstawiana jest informacja nt. realizacji przedmiotowej strategii oraz planowanych działań w roku następnym.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik (nazwa wskaźnika)	Jednostka miary	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych
	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	sztuka	(wartości)	System monitorowania (wnioski o płatność)
	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoba	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania (wnioski o płatność)
	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	sztuka	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania (wnioski o płatność)
	Liczba projektów strategicznych objętych wsparciem	sztuka	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania
	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	osoba	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania
	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania
	Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej	sztuka	Zostanie określona na dalszym etapie prac	System monitorowania

¹⁴ Nazwa instytucji zostanie potwierdzona na późniejszym etapie (kiedy znany będzie ostateczny kształt systemu instytucjonalnego).

ROZDZIAŁ 2.C. Główne zasady dotyczące wyboru operacji w Programie

Prawidłowe i efektywne zarządzanie instrumentami strukturalnymi w dużej mierze uzależnione jest od zastosowanego systemu wyboru operacji. System oceny projektów jest głównym czynnikiem decydującym o skuteczności wdrażania programów oraz o rodzaju projektów wybieranych do dofinansowania, co z kolei przekłada się na jakość i tempo realizacji strategicznych celów rozwojowych. Właściwy dobór kryteriów oceny projektów, umożliwiających wybranie do dofinansowania a następnie realizację projektów tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu, stanowi nie tylko warunek osiągnięcia celów danego programu, ale także jest szansą na stworzenie pozytywnego klimatu wokół podziału środków UE.

W ramach RPO WL na lata 2014-2020 przewiduje się stosowanie następujących trybów wyboru operacji do dofinansowania:

- Tryb konkursowy,
- Tryb pozakonkursowy - mający zastosowanie dla wyboru:
 - projektów strategicznych (w tym realizowanych w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) oraz strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT)),
 - projektów systemowych,
- Tryb wyboru projektów pomocy technicznej.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków UE w ramach RPO WL na lata 2014-2020 będzie **tryb konkursowy**.

Tryb pozakonkursowy stosowany będzie wyłącznie w uzasadnionych przypadkach. Niniejszy tryb przeznaczony będzie dla projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, które m.in. służyć będą wypełnieniu zdiagnozowanych luk o charakterze strategicznym, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego i Regionalna Strategia Innowacji). Zakłada się, iż tryb pozakonkursowy będzie podstawowym przy wyborze inwestycji w ramach priorytetów 6.1 i 7.2.

W zależności od charakteru danego priorytetu zapewniona zostanie odpowiednia równowaga pomiędzy różnymi trybami wyboru operacji do dofinansowania, tak by zastosowanie danego trybu wzmacniało skuteczność w osiąganiu celów strategicznych poszczególnych priorytetów (działań). Wskazanie, jaki tryb wyboru projektów zastosowanie znajdzie w ramach poszczególnych priorytetów (działań poszczególnych Osi Priorytetowych) nastąpi na późniejszym etapie prac nad programem.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 100, ust. 2, lit. j, projektu rozporządzenia ogólnego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach poszczególnych Osi Priorytetowych operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 114, ust. 3 projektu rozporządzenia ogólnego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów. Do dofinansowania wybierane będą wyłącznie projekty wnioskodawców uprawnionych do aplikowania o środki, zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach poszczególnych Osi Priorytetowych, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów poszczególnych priorytetów (działań poszczególnych Osi priorytetowych). W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów poszczególnych priorytetów.

System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR oraz EFS projektów o znaczeniu strategicznym, które umożliwiają osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią będą wybór do dofinansowania i realizację projektów tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

ROZDZIAŁ 2.D. OKREŚLONE WARUNKI DLA EFS, GDZIE DOTYCZY (W PODZIALE NA OŚ PRIORYTETOWA, KATEGORIĘ REGIONU): INNOWACJA SPOŁECZNA ORAZ WKŁAD EFS DO CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

ROZDZIAŁ 2.E RAMY WYKONANIA

Ramy wykonania zostaną określone na dalszym etapie prac nad Programem.

ROZDZIAŁ 2.F KATEGORIE INTERWENCJI

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

ROZDZIAŁ 2.G GDZIE DOTYCZY, STRESZCZENIE DOTYCZĄCE PLANOWANEGO ZASTOSOWANIA POMOCY TECHNICZNEJ, Z UWZGLĘDNIENIEM, GDZIE JEST TO KONIECZNE, DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU WZMOCNIENIE POTENCJAŁU ADMINISTRACYJNEGO INSTYTUCJI ORAZ BENEFICJENTÓW

Nie dotyczy

ROZDZIAŁ 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU OPERACYJNEGO

3.1 Tabela, określająca dla każdego roku, ilość ogólnej alokacji finansowej, przewidzianej do wsparcia z każdego funduszu (EUR) – Tabela 17

Tabela 17

Kategoria regionu	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Ogółem
EFRR w mniej rozwiniętych regionach	150 526 260	169 146 600	187 909 080	199 422 420	221 169 840	236 947 380	256 278 420	1 421 400 000
EFRR Ogółem	150 526 260	169 146 600	187 909 080	199 422 420	221 169 840	236 947 380	256 278 420	1 421 400 000
EFS w mniej rozwiniętych regionach	49 018 992	61 968 060	76 490 920	87 842 473	97 682 724	101 275 251	104 321 580	578 600 000
EFS Ogółem	49 018 992	61 968 060	76 490 920	87 842 473	97 682 724	101 275 251	104 321 580	578 600 000
Inicjatywa Youth Employment	0	0	0	0	0	0	0	0
Ogółem	199 545 252	231 114 660	264 400 000	287 264 893	318 852 564	338 222 631	360 600 000	2 000 000 000

3.2.A Plan finansowy, dotyczący programu operacyjnego określający, dla całego okresu programowania, dla programu operacyjnego i dla każdej osi priorytetowej, ilość ogólnej alokacji finansowej do wsparcia z każdego funduszy oraz współfinansowanie krajowe (EUR) - Tabela 18

Tabela 18 A: Plan finansowy programu operacyjnego (EUR)

	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa wyliczenia wsparcia unijnego (Całość kosztów kwalifikowanych)	Wsparcie unijne	Środki krajowe (b)=(c)+(d)	Indykatywne rozbięcie części krajowej		Finansowanie ogółem (e)=(a)+(b)	Poziom współfinansowania	Informacje dodatkowe
						Środki publiczne krajowe (c)	Środki prywatne krajowe (d)			
Oś priorytetowa 1	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	42 642 000	7 525 059	1 505 012	6 020 047	50 167 059	85%	0
Oś priorytetowa 2	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	56 856 000	10 033 412	5 016 706	5 016 706	66 889 412	85%	0
Oś priorytetowa 3	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	213 210 000	37 625 294	7 525 059	30 100 235	250 835 294	85%	0
Oś priorytetowa 4	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	135 033 000	23 829 352	11 914 676	11 914 676	158 862 352	85%	0
Oś priorytetowa 5	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	92 391 000	16 304 294	8 152 147	8 152 147	108 695 294	85%	0
Oś priorytetowa 6	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	113 712 000	20 066 824	10 033 412	10 033 412	133 778 824	85%	0
Oś priorytetowa 7	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	177 675 000	31 354 412	21 948 088	9 406 324	209 029 412	85%	0
Oś priorytetowa 8	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	106 605 000	18 812 647	15 050 118	3 762 529	125 417 647	85%	0
Oś priorytetowa 9	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowanych	255 852 000	45 150 353	31 605 247	13 545 106	301 002 353	85%	0

			ych							
Oś priorytetowa 10	EFS	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	150	26	19	6 636	176 983	85%	0
				436	547	910	882	529		
	YEI			0	0	0	0	0	0%	0
Oś priorytetowa 11	EFS	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	63	11		11	74 877	85%	0
				646	231	0	231	647		
	YEI			0	0	0	0	0	0%	
Oś priorytetowa 12	EFS	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	150	26	25	1 061	176 983	85%	0
				436	547	485	901	529		
	YEI			0	0	0	0	0	0%	0
Oś priorytetowa 13	EFS	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	144	25	21	3 828	170 176	85%	0
				650	526	697	971	471		
	YEI			0	0	0	0	0	0%	0
Oś priorytetowa 14	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	227	40	20	20	267 557	85%	0
				424	133	066	066	647		
				000	647	824	823			
Oś priorytetowa 15	EFS	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	69	12	12		81 684	85%	0
				432	252	252	0	706		
				000	706	706				
Ogółem	EFRR	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	1 421	250	132	118	1 672	85%	0
				400	835	817	018	235 294		
				000	294	289	005			
Ogółem	EFS	Mniej rozwinięte	Całość kosztów kwalifikowalnych	578	102	79	22	680 705	85%	0
				600	105	346	759	882		
				000	882	481	401			
Ogółem				2 000	352	212	140	2 352	85%	0
				000	941	163	777	941 176		
				000	176	770	406			

Tabela 18 B: Podział alokacji osi priorytetowej (lub części osi priorytetowej) poświęcony Inicjatywie Youth Employment pomiędzy EFS oraz określoną alokacją YEI oraz pomiędzy różnymi kategoriami regionu dla EFS

Nie dotyczy

Tabela 18 C: Podział planu finansowego programu operacyjnego według osi priorytetowych, funduszy oraz celu tematycznego dla EFRR, EFS oraz Funduszu Spójności (Tabela 18 C)

Oś Priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie unijne	Część krajowa	Finansowanie ogółem
1. Badania i innowacje	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 1	42 642 000	7 525 059	50 167 059

2. Cyfrowe Lubelskie	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 2	56 856 000	10 033 412	66 889 412
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 3	213 210 000	37 625 294	250 835 294
4. Energia przyjazna środowisku	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 4	135 033 000	23 829 352	158 862 352
5. Efektywność energetyczna	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 4	92 391 000	16 304 294	108 695 294
6. Gospodarka niskoemisyjna	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 4	113 712 000	20 066 824	133 778 824
7. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 5	177 675 000	31 354 412	209 029 412
			Cel tematyczny 6			
8. Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 6	106 605 000	18 812 647	125 417 647
9. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 7	255 852 000	45 150 353	301 002 353
10. Rynek pracy	EFS	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 8	150 436 000	26 547 529	176 983 529
11. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	EFS	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 8	63 646 000	11 231 647	74 877 647
12. Włączenie społeczne	EFS	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 9	150 436 000	26 547 529	176 983 529
13. Edukacja, umiejętności i kompetencje	EFS	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 10	144 650 000	25 526 471	170 176 471
14. Infrastruktura społeczna	EFRR	Mniej rozwinięte	Cel tematyczny 9	227 424 000	40 133 647	267 557 647
			Cel tematyczny 10			
15. Pomoc techniczna	EFS	Mniej rozwinięte		69 432 000	12 252 706	81 684 706
OGÓŁEM				2 000 000 000	352 941 176	2 352 941 176

Tabela 19: Indykatorywna kwota wsparcia, która będzie przyjęta dla celu związanego ze zmianą klimatu

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

ROZDZIAŁ 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO

RPO WL na lata 2014 - 2020, oprócz podejścia problemowego (tematycznego), zakłada zastosowanie mechanizmów, mających na celu lepsze dopasowanie interwencji do specyficznych cech obszarów funkcjonalnych zidentyfikowanych w regionie. Problemy i potencjały rozwojowe takich terytoriów zostały zidentyfikowane w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)* i przedstawione w postaci Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI). Są one spójne z OSI państwowymi wyznaczonymi w KSRR 2010-2020 [Polska Wschodnia, Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne, Miasta subregionalne (wymagające interwencji w zakresie innym niż rewitalizacja), Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, Obszary przygraniczne, Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy], aczkolwiek uwzględniają pewne modyfikacje wynikające ze specyfiki regionalnej.

Zintegrowana interwencja ukierunkowana terytorialnie prowadzona będzie z wykorzystaniem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz tzw. projektów zintegrowanych. Rozważana jest również możliwość wykorzystania instrumentu *Rozwój lokalny kierowany przez społeczność*.

Lubelskie zaliczane jest do grupy 5 województw tworzących obszar Polski Wschodniej, w związku z tym cała interwencja RPO WL 2014-2020 będzie się przyczyniała do przełamywania barier rozwojowych w tej części makroregionu Polski Wschodniej.

Biegunami rozwoju regionów są ośrodki miejskie. Województwo ma co prawda korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast na otaczające obszary jest zdecydowanie niewystarczająca. W tym kontekście szczególnego wsparcia wymagają stolica województwa oraz ośrodki subregionalne, ponieważ ze względu na pełnione funkcje mają one największy potencjał do generowania wzrostu. Ośrodki te (miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi) borykają się z różnymi problemami, takimi jak: nadmierne obciążenie ruchem samochodowym, obszary zdegradowane fizycznie często połączone z nagromadzeniem problemów społecznych, niewykorzystane potencjały inwestycyjne, problemy suburbanizacji. W ramach inwestycji zintegrowanych (ZIT dla Miasta Lublin oraz Strategiczne Inwestycje Terytorialne w miastach subregionalnych) interwencja zostanie skierowana na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej ośrodków z wykorzystaniem ich wewnętrznych atutów. Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów w ramach ZIT oraz SIT z wydzieloną alokacją na realizację obu instrumentów.

Obszary wiejskie, zamieszkałe przez większość ludności województwa, charakteryzują się w wielu wypadkach nagromadzeniem negatywnych zjawisk (zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej). Mimo to, wiele obszarów dysponuje wewnętrznymi potencjałami, które umiejętnie wydobyte mogą przełożyć się na sukces gospodarczy. Na tych obszarach inicjowane będzie przygotowanie tzw. projektów zintegrowanych, obejmujących kilka celów tematycznych i najlepiej dopasowanych do problemów zidentyfikowanych dla poszczególnych regionalnych OSI. Projekty zintegrowane

objęte będą szczególnymi preferencjami w dostępie do środków RPO (ze względu na ich złożoność tematyczną, jak i wymóg wypracowania odpowiednio szerokiego partnerstwa).

4.1 Ramy realizacji RLKS

Rozważane jest zastosowanie instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (CLLD). Informacje w zakresie ewentualnego zastosowania instrumentu CLLD zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac nad RPO WL 2014-2020, z uwagi na trwające badanie w ramach ewaluacji ex-ante oraz uzgodnienia na poziomie krajowym, w tym zwłaszcza w odniesieniu do komplementarności, jak również zasad wdrożeniowych CLLD wspólnych dla Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa.

4.2 Ramy realizacji przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (w tym ZIT), szacunkowa kwota wsparcia z EFRR oraz szacunkowa alokacja EFS

Miasta odgrywają bardzo ważną rolę w systemie gospodarczym i społecznym kraju, jak i regionu. Stanowią one miejsca koncentracji aktywności gospodarczej, tj. wytwarzania znacznej części wartości dodanej oraz miejsc pracy. Stanowią wreszcie miejsce zamieszkania dużej części ludności województwa. Pełnią rolę ośrodków usługowych zapewniających obsługę mieszkańców samych miast, ale także ich obszaru funkcjonalnego delimitowanego w zależności od charakteru funkcji w różnych skalach przestrzennych. Każda z tych funkcji miast generuje sieć powiązań społecznych i gospodarczych o zasięgu lokalnym, subregionalnym, regionalnym i ponadregionalnym.

W ostatnich latach wyraźnie wzrasta znaczenie miast jako obszarów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego, szczególnie istotnych w prowadzeniu polityki rozwoju. Dostrzeżenie istotnej roli miast znajduje odzwierciedlenie w konkretnych działaniach prowadzonych, zarówno na szczeblu europejskim (zwłaszcza w Agendzie Terytorialnej UE, Karcie Lipskiej na rzecz Zrównoważonych Miast Europejskich, Deklaracji z Toledo oraz Strategii na rzecz Inteligentnego i Zrównoważonego Rozwoju Sprzyjającego Włączeniu Społecznemu EUROPA 2020), jak i krajowym (zwłaszcza w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie oraz Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju). Dlatego też IZ RPO już w roku 2012 rozpoczęła prace nad opracowaniem inwestycji zintegrowanych, które mają stać się jednym z elementów kształtowania polityki miejskiej w województwie, a przede wszystkim pozwolić na pełne osiągnięcie komplementarności w ramach podejścia zintegrowanego.

Opierając się na powyższych założeniach rozpoczęto rozmowy z przedstawicielami pięciu ośrodków miejskich: Lublina (stolica województwa) oraz Chełma, Zamościa, Białej Podlaskiej oraz Puław – jako ważnymi regionalnymi ośrodkami miejskimi. Początkowo zakładano realizację ZIT we wszystkich tych ośrodkach, natomiast ostatecznie podjęto decyzję o realizacji jednego ZIT Miasta Lublin, natomiast w pozostałych ośrodkach subregionalnych realizowane będą innego typu inwestycje zintegrowane (tzw. SIT – Strategiczna Inwestycja Terytorialna), które wpisują się będą w obszary strategicznej interwencji określone w „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020”.

Miasta opracowując Program Działań SIT winne koncentrować się na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na określony obszar funkcjonalny (wyjście poza granice administracyjne miasta). Czasami może to oznaczać realizację projektu na całym terenie funkcjonalnym (przykład Miasta Biała Podlaska), ale także jedynie wykazanie wpływu projektu na obszar funkcjonalny (SIT zgłoszony przez

Miasto Chełm). W związku z tym, to miasto (jako główny beneficjent SIT) winno decydować, jak będzie wyglądała docelowa struktura służąca opracowaniu, jak i wdrożeniu SIT.

Miasto Lublin w ramach RPO WL realizować będzie jedyną w województwie lubelskim Zintegrowaną Inwestycję Terytorialną. Prace nad jej opracowaniem rozpoczęto już w lipcu 2012 roku. ZIT obejmować będzie swym oddziaływaniem obszar funkcjonalny Lublina, co będzie miało swój wyraz w zawiązanej umowie partnerskiej pomiędzy gminami wchodzącymi w skład lubelskiego obszaru funkcjonalnego.

Aby ułatwić prace koncepcyjne nad przygotowaniem ZIT opracowano ankietę dotyczącą opracowania ZIT, a także wstępne kryteria oceny propozycji ZIT.

Przyjęto, że podstawowe elementy ZIT obejmują:

- wyznaczone terytorium oraz zintegrowaną strategię rozwoju terytorialnego;
- pakiet działań podlegających implementacji oraz
- ustalenia dotyczące zarządzania ZIT.

Miasto Lublin opracowując Program Działań ZIT winno koncentrować się na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na określony obszar funkcjonalny. W związku z tym, to miasto (jako główny beneficjent ZIT) winno decydować, jak będzie wyglądała docelowa struktura służąca opracowaniu, jak i wdrożeniu ZIT. Dodatkowo to także beneficjent winien decydować o formie projektów, które w najlepszy sposób będą decydowały o osiągnięciu celów szczegółowych, a przez nie celu ogólnego ZIT. Wydaje się, że najważniejszym jest podkreślenie, że projekty realizowane w ramach ZIT mają służyć realizacji celu ZIT. Poniżej w formie wykresu zaprezentowano metodologię przyjętą przez IZ RPO.

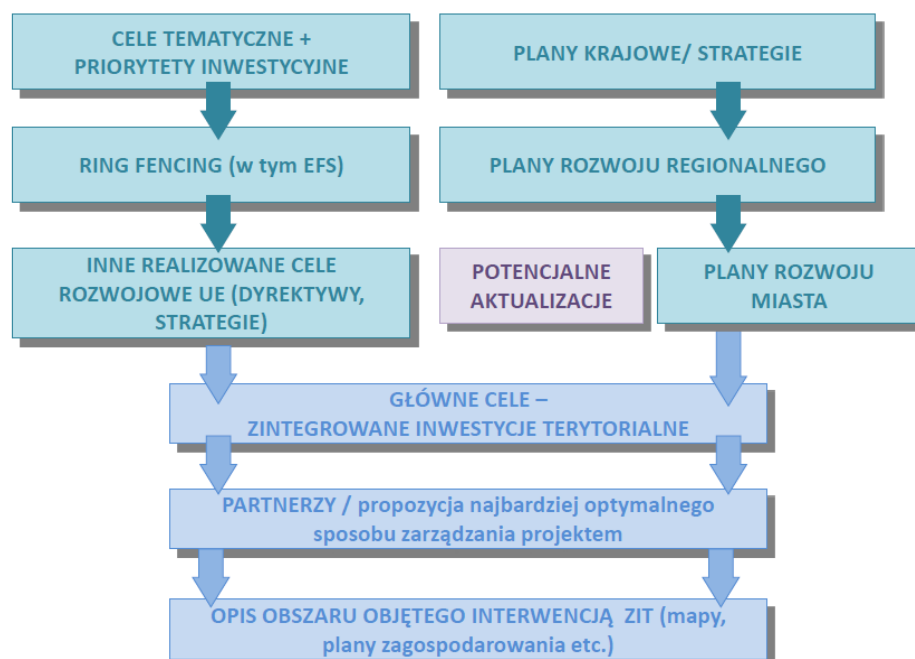

Tabela 20: Szacunkowa kwota wsparcia EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja EFS (EUR)

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac nad Programem.

Tabela 20a: Tabelaryczny opis realizacji poszczególnego ZIT w programie

Oś Priorytetowa	CT	PI	Fundusz	Indykatorywna alokacja finansowa (wsparcie unijne) (EUR)
Oś Priorytetowa 2	2	2.3	EFRR	6,25 mln euro
Oś Priorytetowa 3	3	3.1	EFRR	6,25 mln euro
Oś Priorytetowa 6	4	4.5	EFRR	35,5 mln euro
Oś Priorytetowa 8	6	6.5	EFRR	6,25 mln euro
Oś Priorytetowa 9	7	7.2	EFRR	15,75 mln euro
Oś Priorytetowa 10	8	8.5 8.7 8.8	EFS	4,25 mln euro
Oś Priorytetowa 11	8	8.9 8.10	EFS	0,75 mln euro
Oś Priorytetowa 12	9	9.4 9.7 9.8 9.9	EFS	3,75 mln euro
Oś Priorytetowa 13	10	10.1 10.3	EFS	3,25 mln euro
Oś Priorytetowa 14	9	9.2	EFRR	12,5 mln euro
Ogółem:				94,5 mln euro

4.3 Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych

W Programie nie będą realizowane ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

4.4 Mechanizmy zapewniające koordynację przedsięwzięć opartych na współpracy, strategii makroregionalnych strategii dla basenów morskich

Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) jest pierwszą strategią makroregionalną, obejmującą 8 państw członkowskich Unii Europejskiej: Danię, Estonię, Litwę, Łotwę, Finlandię, Niemcy, Polskę i Szwecję. Strategia stanowi zintegrowane ramy, które umożliwią Unii Europejskiej i państwom członkowskim określenie potrzeb i dostosowanie ich do dostępnych zasobów poprzez koordynację odpowiednich działań politycznych, zapewniając w ten sposób makroregionowi możliwość korzystania ze **zrównoważonego środowiska** oraz **optymalny rozwój gospodarczy i społeczny**. Zintegrowane ramy SUE RMB oparto na elastycznym Planie Działania zawierającym 3 ogólne cele, 17 obszarów priorytetowych oraz 5 działań horyzontalnych.

Konstrukcja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 zakłada znaczną spójność z celami, obszarami priorytetowymi oraz działaniami horyzontalnymi Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego, które zostały określone w Planie Działania. Przedsięwzięcia bezpośrednio realizujące Strategię to projekty o zasięgu ponadnarodowym, dlatego

RPO WL z uwagi na regionalny charakter nie zakłada realizacji przez Beneficjentów projektów w partnerstwie z innymi państwami Regionu Morza Bałtyckiego.

Cele SUE RMB oraz obszary priorytetowe, które są realizowane przez Osie Priorytetowe RPO WL przedstawiono w tabeli:

RPO WL	SUE RMB			
	Cele			Obszary Priorytetowe
	Ocalenie morza	Poprawa połączeń w regionie	Zwiększenie dobrobytu	
1. Badania i innowacje				SME, Internal Market
2. Cyfrowe Lubelskie				Health, Education, Culture
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw				SME, Innovation
4. Energia przyjazna środowisku				Energy
5. Efektywność energetyczna				Energy
6. Gospodarka niskoemisyjna				Transport
7. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów				Secure, Bio
8. Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska				Culture
9. Mobilność regionalna i ekologiczny transport				Transport
10. Rynek pracy				SME
11. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian				SME
12. Włączenie społeczne				Health
13. Edukacja, umiejętności i kompetencje				Education
14. Infrastruktura społeczna				Health, Education

ROZDZIAŁ 5. OKREŚLONE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE W NAJBARDZIEJ DOTKLIWY SPOSÓB SĄ DOTKNIĘTE UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH O NAJWYŻSZYM RYZYKU ZAGROŻENIA DYSKRYMINACJĄ LUB WYŁĄCZENIEM SPOŁECZNYM, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM SPOŁECZNOŚCI ZMARGINALIZOWANYCH ORAZ OSÓB UPOŚLEDZONYCH

Problematyka dotycząca planów działań na rzecz walki z ubóstwem, dyskryminacją, wyłączeniem społecznym jest przedmiotem nie tylko dokumentów strategicznych na poziomie krajowym takich jak Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Średniookresowa Strategia

Rozwoju Kraju wraz ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego i Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego, lecz poruszona została także w Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki oraz Strategii Sprawne Państwo i innych strategiach zintegrowanych. „Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)”, która w procesie programowania RPO jest najważniejszym dokumentem na poziomie regionalnym, również odnosi się m. in. do wspomnianej tematyki ubóstwa, dyskryminacji, wyłączenia społecznego.

W ramach RPO WL określone zostały potrzeby obszarów geograficznych, które są najbardziej dotknięte ubóstwem lub grup docelowych o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją czy wyłączeniem społecznym.

5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem / grupy docelowe o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym

W 2011 roku województwo lubelskie miało najwyższy w Polsce wskaźnik zagrożenia ubóstwem (31,3%, kraj 17,7%). Do analizy geograficznego rozkładu tego zjawiska w województwie przyjęto dwa wskaźniki odniesione do poziomu gminnego: udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Biorąc pod uwagę współczynnik 20 % powyżej średniej krajowej, na 213 gmin w województwie lubelskim zidentyfikowano 132 gminy o dużym natężeniu udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz 178 gmin o wysokim natężeniu udziału dzieci w wieku do 17 lat na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Jednocześnie zdiagnozowano 129 gmin w których oba wskaźniki przybierają wartość o 20% wyższą niż średnia krajowa. Kryzysową sytuację stwierdzono w gminach Stary Brus, Aleksandrów oraz Dębowa Kłoda gdzie wymienione wyżej wskaźniki są najwyższe, a główną przyczyną korzystania z pomocy społecznej są bezradność i niepełnosprawność. Największe nasilenie udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku zidentyfikowano w gminie Potok Górny (76%), niewiele niższy wskaźnik odnotowano w gminie Tarnawatka (70,4%), Serokomla (73,5%), Józefów nad Wisłą (73,3%).

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na rozmiar ubóstwa jest sytuacja przedsiębiorstw oraz rynek pracy, jaki kreują. Jako punkt odniesienia dla identyfikacji obszarów koncentracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym zakresie uwzględnione zostały następujące wskaźniki przedstawione w układzie powiatowym: jednostki nowo zarejestrowane według REGON na 10 tys. ludności, stopa bezrobocia rejestrowanego w 2012 r., udział rolników w ogólnej liczbie ludności, udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogółu bezrobotnych, udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych.

Biorąc pod uwagę powyższe, na 24 powiaty w województwie lubelskim zidentyfikowano 21 powiatów, w których liczba jednostek nowo zarejestrowanych według REGON na 10 tys. ludności nie przekracza współczynnika 20 % poniżej średniej krajowej. W 23 powiatach wskaźnik udziału osób długotrwale bezrobotnych w stosunku do bezrobotnych ogółem przekracza wspomniany współczynnik 20 %, natomiast wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego przekracza wskazaną średnią krajową w 9 powiatach. Co więcej, aż w 20 powiatach zdiagnozowano, że udział pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w stosunku do ogólnej liczby ludności jest zdecydowanie wyższy od współczynnika 20 % powyżej średniej krajowej, przy czym żaden z powiatów

– poza grodzkimi – nie osiąga wskaźnika niższego niż średnia krajowa. Reasumując, zdiagnozowanych zostało 6 powiatów w których kumulują się problemy opisane przez cztery wyżej wymienione wskaźniki (chełmski, hrubieszowski, włodawski, zamojski, lubartowski i krasnostawski). Warto również podkreślić, że w powiecie janowskim zdiagnozowano najwyższy w województwie udział pracujących w rolnictwie (28%), natomiast w powiecie łęczyńskim - najwyższy wskaźnik udziału kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (56%), choć nie przekracza współczynnika 20 % powyżej średniej krajowej. Grupą szczególnego ryzyka w kontekście problemów rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne.

Lubelskie jest obszarem o niskim potencjale rozwojowym, charakteryzuje się m. in. niskim poziomem rozwoju infrastruktury i dostępności do wysokiej jakości usług, w tym edukacyjnych. W celu wskazania obszarów wymagających objęcia koncentracją terytorialną w obszarze edukacji zastosowano wskaźniki takie jak: odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną, średnie wyniki sprawdzianów szóstoklasistów oraz gimnazjalistów, odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja.

Biorąc pod uwagę współczynnik 20 % poniżej średniej krajowej, na 213 gmin w województwie lubelskim zidentyfikowano 142 gminy z niskim odsetkiem dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną, przy czym wynik analizowanego wskaźnika wyniósł zero w następujących 19 gminach: Borzechów, Dołhobyczów, Dubienka, Kraśniczyn, Leśniowice, Łaziska, Mirce, Nielisz, Ostrówek, Radecznica, Rokitno, Ruda-Huta, Rudnik, Trzeszczany, Tuczna, Wojstawice, Wiryki, Zalesie, Żmudź.

W zakresie edukacji na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum, na podstawie średnich wyników sprawdzianów szóstoklasistów oraz gimnazjalistów zdiagnozowano, że najniższa średnia ocen charakteryzuje powiat parczewski. Tymczasem miasta: Lublin, Zamość, Biała Podlaska i Chełm, znajdują się w czołówce najlepszych w województwie, ze wskazaniem dominującej pozycji pierwszych dwóch. Ponadto, w ramach wskaźnika odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja zdiagnozowano, że najwyższy procent uczniów powtarzających klasę występuje w gimnazjum w Czemiernikach (17%) i Cycowie (10%) oraz w szkole podstawowej w Adamowie (13%).

5.2 Strategia programu operacyjnego, która odnosi się do określonych potrzeb obszarów geograficznych / grup docelowych najbardziej zagrożonych ubóstwem

Problemy struktury gospodarczej oraz grupy zagrożone zmarginalizowaniem mają w województwie lubelskim tak szeroki zakres, że trudno jest określić wyodrębnioną pulę alokacji dedykowaną zdiagnozowanym obszarom. Z tego względu na etapie wyboru projektów zastosowane będą kryteria uwzględniające preferencje dla projektów skierowanych do poszczególnych obszarów czy też grup zagrożonych marginalizacją.

W zakresie celu tematycznego *wspieranie włączenia społecznego i walki z ubóstwem* preferencje uzyskają projekty realizowane w gminach określonych jako obszary o dużym zagrożeniu ubóstwem (w sumie 181 gmin).

W ramach działań realizowanych w obszarze *rynku pracy* interwencja będzie się koncentrować na wsparciu promowania zatrudnienia i mobilności pracowników w powiatach zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20 % wskaźnika średniego

dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji przedmiotowego celu tematycznego 8. Dodatkowo, dla osób długotrwale bezrobotnych zostanie wyodrębniona alokacja w ramach Osi Priorytetowej 10.

W ramach działań w zakresie zwiększania dostępu do *edukacji* preferencje uzyskają projekty realizowane na obszarze gmin zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20 % wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 10.

W pkt. 5.1. obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem/grupy docelowe o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym zostały zidentyfikowane na podstawie najnowszych dostępnych danych. Ze względu na dynamikę sytuacji zakłada się cykliczną weryfikację przyjętych wskaźników, a w razie potrzeby aktualizację wykazu powiatów oraz gmin objętych preferencjami.

Tabela 22: Opis wkładu programu operacyjnego do określonych celów obszarów geograficznych / grup docelowych najbardziej zagrożonych ubóstwem

Grupa docelowa/ obszar geograficzny	Główne typy działań, które są częścią zintegrowanego podejścia	Oś priorytetowa	Priorytety inwestycyjny	Fundusz
Osoby długotrwale bezrobotne.	Programy aktywizacji zawodowej.	10	8.5	EFS
Gminy najbardziej dotknięte ubóstwem (zaliczane do grupy obszarów gdzie przynajmniej jeden z dwóch wybranych wskaźników przewyższa 20 % średniej krajowej).	Programy aktywizacji i reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.	12	9.4	EFS
	Świadczenie usług społecznych i zdrowotnych, w tym wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług.	12	9.7	EFS
Grupy zagrożone marginalizacją, zamieszkujące lokalnie zdegradowane obszary miejskie.	Działania rewitalizacyjne.	14	9.2	EFRR
	Programy integracji społecznej.	12	8.5, 8.7, 9.4, 9.7	EFS

ROZDZIAŁ 6. OKREŚLONE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CHARAKTEZUJĄ SIĘ NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI PRZYRODNICZYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI

Nie dotyczy.

ROZDZIAŁ 7. INSTYTUCJE ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ ORAZ AUDYT, A TAKŻE ROLA PARTNERÓW (ART. 87 (5) ROZP. OGÓLNEGO)

7.1 Określenie zaangażowanych instytucji

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.

7.2 Działania podjęte w celu zaangażowania partnerów, o których mowa w art. 5 projektu rozporządzenia ogólnego, w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego

7.2.1 Rola istotnych partnerów w przygotowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego.

Zasada partnerstwa jest jednym z najważniejszych elementów programowania funduszy UE objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych. Dlatego też Samorząd Województwa Lubelskiego dokłada wszelkich starań, aby czynnie włączać do współpracy partnerów (wymienionych w art. 5 projektu rozporządzenia ogólnego) na każdym etapie opracowywania Programu, a następnie jego realizacji.

Na początkowym etapie przygotowania RPO WL 2014 – 2020 istotne znaczenie miało **partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie**, którego przejawem była i jest ścisła współpraca pomiędzy jego jednostkami.

Zgodnie z zapisami Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie jednostką odpowiedzialną za koordynację prac związanych z przygotowaniem przyszłego RPO WL jest Departament Regionalnego Programu Operacyjnego (DRPO). W związku z powyższym w ramach prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, DRPO zainicjował partnerstwo i ścisłą współpracę z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego (DEFS) - jako podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie komponentu regionalnego PO KL dla województwa lubelskiego w perspektywie 2007-2013 oraz Departamentem Polityki Regionalnej (DPR) - jako podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie, monitorowanie, ewaluację i aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, ale także z innymi podmiotami, których zaangażowanie merytoryczne niezbędne było do właściwego przygotowania Programu. Zasady tego partnerstwa opisane zostały w dokumencie pn. *Plan działań dotyczących organizacji prac nad przygotowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (Action Plan 2014 – 2020*, przyjętym przez Zarząd Województwa Lubelskiego w maju 2012 r. Dokument ten określa działania, mające na celu zapewnienie efektywnego i skutecznego procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020, a także podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje wraz z zakresem ich odpowiedzialności, zakres przedmiotowy prac oraz ich harmonogram.

Ścisłe partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach UMWL oraz bliska współpraca pomiędzy DRPO i DEFS jest dowodem wysokiej świadomości w województwie o konieczności łączenia wsparcia miękkiego i twardego, zwłaszcza, iż nowy RPO WL jest programem dwufunduszowym. Ponadto zaangażowanie w przygotowanie przyszłego RPO WL podmiotów specjalizujących się w różnych dziedzinach, wynika z faktu, iż w przyszłej perspektywie finansowej główną ideą przewodnią udzielanego wsparcia ma być podejście zintegrowane, polegające na wielosektorowym oddziaływaniu na rozwój. Dlatego też, DRPO inicjując współpracę w ramach powyższego procesu, widział **konieczność zharmonizowania i skoordynowania wsparcia udzielanego z różnych dziedzin rozwoju regionu, a także uwzględnienia zagadnienia komplementarności wsparcia**.

Oprócz podmiotów, funkcjonujących w strukturze instytucjonalnej UMWL, w prace nad przygotowaniem Programu zostali włączeni przedstawiciele strony rządowej, samorządowej, gospodarczej (przedsiębiorstwa i ich zrzeszenia), a także społecznej (organizacje pozarządowe oraz

związki zawodowe). Szczegółowa lista partnerów zamieszczona została w punkcie 12.3. Wybór partnerów bazował na doświadczeniach perspektywy 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 oraz Podkomitetu Monitorującego Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Ponadto podstawowymi kryteriami wyboru partnerów były:

- trafność – partnerzy musieli być powiązani tematycznie z obszarami wsparcia,
- proporcjonalność – zapewnienie wszystkim zainteresowanym partnerom reprezentacji,
- wiedza i doświadczenie – dające gwarancję wysokiej jakości dialogu merytorycznego.

Partnerzy ci zostali włączeni w proces programowania w różny sposób.

Na mocy w/w dokumentu, w celu merytorycznego wsparcia prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, powołano 8 Tematycznych Grup Roboczych (TGR), które zajmują się określonymi dziedzinami tematycznymi jako potencjalnymi obszarami wsparcia w przyszłym Programie. W skład każdej grupy weszli przedstawiciele poszczególnych, zaangażowanych merytorycznie, jednostek UMWL, a także **eksperti zewnętrzeni**, których doświadczenie wykorzystywane było do konsultacji proponowanych rozwiązań, m.in. specjaliści z danej dziedziny, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, przedstawiciele środowiska naukowego, przedstawiciele instytucji, beneficjenci, których projekty zidentyfikowane zostały jako dobre praktyki. **Ww. skład poszczególnych TGR i przyjęty model współpracy sprzyjały zapewnieniu ciągłych konsultacji wewnątrzurzędowych kształtu przyszłego RPO WL 2014 – 2020.**

W ramach procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020 partnerzy zaangażowani zostali również poprzez przeprowadzenie **Ankiety dotyczącej perspektywy finansowej 2014 – 2020 w województwie lubelskim** (dalej: *Ankieta*). Ankieta została rozesłana do respondentów (w liczbie ok. 1400) należących do różnych grup podmiotów, tj.: jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki sektora publicznego, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje przedsiębiorców, pracodawców, szkoły wyższe, jednostki naukowe, badawcze, parki naukowe, organizacje pozarządowe / społeczne, szkoły, zakłady opieki zdrowotnej. Celem głównym *Ankiety* była identyfikacja potrzeb, oczekiwań, a przede wszystkim planów i zamierzeń podmiotów funkcjonujących w województwie lubelskim, które zainteresowane są pozyskaniem środków z RPO WL 2014 – 2020. Analizie poddano 340 pełnych odpowiedzi. Wnioski płynące z wypełnionych ankiet zostały wzięte pod uwagę w pracach nad przyszłym RPO WL 2014 – 2020, ułatwiając identyfikację potrzeb i oczekiwań w zakresie wsparcia, jakie będzie udzielane w ramach Programu.

Istotnym elementem procesu włączania partnerów w przygotowanie Programu było poddanie „*Wstępnego projektu Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*”, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dn. 28 maja 2013 r., **wstępnym konsultacjom społecznym**, które przeprowadzone zostały w dn. 2 lipca – 16 sierpnia 2013 r. za pośrednictwem strony internetowej www.rpo.lubelskie.pl. Na potrzeby dialogu z partnerami oraz w celu optymalnych możliwości zgłaszania uwag i komentarzy uruchomiona została skrzynka poczty elektronicznej i przygotowany wzór formularza do konsultacji. W terminie wyznaczonym na konsultacje wpłynęło 65 wypełnionych kwestionariuszy z uwagami. Po wnikliwej ich analizie, szereg uwag zostało uwzględnionych i wprowadzonych do kolejnej wersji Programu.

Ponadto, w ramach przygotowań do opracowania projektu RPO WL 2014 – 2020, zgodnie z rekomendacjami Międzyresortowego Zespołu ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, Zarząd Województwa Lubelskiego powołał **Grupę roboczą ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014- 2020** (dalej: Grupa). Sposób wyboru partnerów do przedmiotowej Grupy został oparty o zasadę reprezentatywności / przedstawicielstwa oraz powszechności, a także przejrzystości i bezstronności. Do pracy w grupie zostały wybrane podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje. Skład został zaprojektowany tak, aby odzwierciedlić szeroki zakres wsparcia i różne dziedziny rozwoju, a zasiadające w nim osoby posiadały wiedzę, kompetencje i doświadczenie w reprezentowanych dziedzinach. Grupa składa się z 49 członków reprezentujących stronę rządową, samorządową oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Pierwsze posiedzenie Grupy odbyło się 21 sierpnia 2013 r. Prace Grupy roboczej, są

kolejnym przykładem realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania nowej perspektywy finansowej. Głównym zadaniem Grupy jest wypracowanie wniosków i rekomendacji, które będą uzupełniały projekt RPO WL lub wskazywały na konieczność wprowadzania zmian w już istniejących zapisach, poprzez wykorzystanie praktycznej wiedzy i doświadczenia, uzupełnianych w usystematyzowany sposób wiedzą naukową. Partnerzy pełnią również funkcje opiniotwórczo-konsultacyjne jako rzecznicy grup reprezentowanych środowisk. Uczestnicy Grupy skupiają się na analizie planowanych obszarów wsparcia w kontekście potrzeb społeczno-ekonomicznych, a także rozważają, czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądanych celów rozwojowych oraz zaspokojenia potrzeb i rozwiązania zdiagnozowanych problemów.

W najbliższym czasie planuje się przeprowadzenie kolejnego etapu konsultacji społecznych Programu.

Realizację zasady partnerstwa na etapie wdrażania zapewni Komitet Monitorujący, w którego wielopoziomowym składzie będą uczestniczyli przedstawiciele reprezentujący organy regionalne, lokalne, miejskie, partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie na zasadach pełnoprawnych członków. W Komitecie Monitorującym zachowana zostanie równowaga podziału miejsc w odniesieniu do przedstawicieli poszczególnych grup wchodzących w jego skład, zapewniając jak najwyższą efektywność w wykonywaniu powierzonych zadań. Szczegółowe zadania Komitetu Monitorującego będą wynikały z przepisów rozporządzenia ogólnego.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez przekazywanie partnerom informacji o postępie realizacji Programu w systemie sprawozdawczości. Ponadto zastosowane zostaną doraźne środki w postaci wywiadów i ankiet z partnerami społecznymi, mające na celu poznanie ich opinii, uwag, które będą wykorzystane w procesie ewaluacji RPO WL 2014 – 2020.

7.2.2 Dla EFS: Granty globalne

Nie dotyczy.

7.2.3 Dla EFS, gdzie dotyczy: przeznaczenie alokacji dla budowania kompetencji

Nie dotyczy.

ROZDZIAŁ 8. SYSTEM KOORDYNACJI

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (RPO WL 2014–2020) jest jednym z instrumentów realizacji *Umowy Partnerstwa* (UP) tj. dokumentu, który określa strategię działań rozwojowych Polski, Jej priorytety i warunki efektywnego i skutecznego korzystania z funduszy objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych w celu realizacji unijnej Strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. UP formułuje więc krajowe ramy interwencji w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności (FS), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) w latach 2014-2020.

Ze względu na fakt, iż cele rozwojowe będą osiągnane w wyniku interwencji realizowanych przez ww. fundusze UE, a także instrumenty krajowe na różnych poziomach zarządzania (za które są odpowiedzialne różne podmioty), w ramach RPO WL 2014–2020 przewidziano szereg mechanizmów koordynacji wsparcia tak, aby planowane działania były komplementarne, a ich

realizacja przyniosła największą wartość dodaną oraz aby uzyskać efekt synergii, niezbędny dla osiągnięcia celów UP i celów RPO WL 2014-2020.

Podmiotem odpowiedzialnym za zapewnienie właściwych mechanizmów koordynacyjnych Programu będzie Instytucja Zarządzająca RPO WL na lata 2014-2020.

Do wspólnych mechanizmów koordynacji należy zaliczyć:

1. Kontrakt terytorialny

Koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi funduszami WRS i środkami krajowymi oraz w układzie programy i działania krajowe a działania realizowane na poziomie wojewódzkim i lokalnym służy wdrożenie koncepcji kontraktu terytorialnego. Kontrakt terytorialny wykorzystany jest przede wszystkim do uzgadniania interwencji funduszy WRS oraz powiązanych z nimi wybranych środków krajowych w odniesieniu do określonych terytoriów i zapewnia tym samym indywidualizację podejścia w zależności od cech konkretnego regionu/terytorium i racjonalizuje wydatkowanie środków, w szczególności sektorowych krajowych. Kontrakt terytorialny jest więc umową zawieraną pomiędzy rządem a samorządem terytorialnym, której przedmiotem są uzgodnione wspólnie cele rozwoju dotyczące danego terytorium, zasady realizacji interwencji oraz przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju określonego w niej terytorium oraz sposób ich koordynacji.

2. Wzmocnienie interwencji na poziomie regionalnym

a) Dwufunduszowe regionalne programy operacyjne

Programowanie i wdrażanie dwufunduszowych programów regionalnych daje możliwość programowania celów rozwojowych, a nie poszczególnych funduszy UE, co przyczynia się do zwiększenia komplementarności i efektywności interwencji oraz ściślejszego strategicznego powiązania ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich. Takie podejście sprzyja również silniejszym powiązaniom i koordynacji działań podejmowanych w regionach przez podmioty zaangażowane w realizację programów.

b) Wdrażanie części programu finansowanego z EFRROW na poziomie regionalnym

W przypadku programu finansowanego z EFRROW, część działań będzie wdrażana na poziomie regionalnym przy współudziale samorządów województw, co pozwoli na zwiększenie stopnia koordynacji pomiędzy działaniami EFS, EFRR oraz EFRROW na rzecz obszarów wiejskich.

3. Komitet ds. Umowy Partnerstwa

Wiodąca rola w zakresie wypełnienia koordynacji realizacji i uzyskania celów wsparcia, określonych w UP, będzie należeć do ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego oraz tzw. **Komitet Koordynacyjny ds. Umowy Partnerstwa (KK UP)**, w skład którego wejdą przedstawiciele instytucji zarządzających programami operacyjnymi, ministra właściwego ds. gospodarki, odpowiedzialnego za koordynację strategii Europa 2020, ministra właściwego ds. rolnictwa, ministra właściwego ds. finansów publicznych, przedstawiciele zarządów województw, właściwi ministrowie ze względu na zakres interwencji objęty Umową Partnerstwa, przedstawiciel prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, przedstawiciele samorządu terytorialnego oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Komitet ten będzie podejmował zasadnicze decyzje odnoszące się do poziomu UP w kwestiach wynikających z odpowiednich regulacji (koordynacja celów UP oraz CT; interwencji PS, WPR, WPRyB; z innymi instrumentami UE oraz politykami krajowymi).

Prace KK UP będą wspierane pracami **podkomitetów/grup ds. horyzontalnych** zajmujących się funkcjonowaniem wyodrębnionego procesu służącego realizacji UP lub kwestii przekrojowych (np. ZIT). System podkomitetów/grup będzie oparty na istniejącym systemie grup roboczych, z których najistotniejsza dla omawianego zakresu jest grupa robocza ds. koordynacji i komplementarności. Ewentualne nowe grupy (np. ds. ZIT) zostaną powołane przez instytucję koordynującą UP. Koordynacja Programu z funduszami WRS zostanie więc zagwarantowana poprzez regularne uczestnictwo przedstawicieli IZ RPO w ww. grupach.

Dodatkowym podkomitetem, którego powołanie jest podyktowane decentralizacją Europejskiego Funduszu Społecznego jest **Podkomitet ds. koordynacji Europejskiego Funduszu Społecznego oraz celów tematycznych 8-10**. Podkomitet będzie wydawał opinie, rekomendacje i decyzje zapewniające właściwą realizację programów operacyjnych realizujących cele tematyczne 8-11.

4. Komitet Monitorujący RPO WL 2014-2020

Koordynacja na poziomie Programu odbywać się będzie przede wszystkim poprzez Komitet Monitorujący RPO WL 2014 – 2020, w którym zasiadać będą przedstawiciele innych programów z zakresu funduszy WRS, ze szczególnym uwzględnieniem tych o wymiarze regionalnym. Dodatkowy mechanizm wzmacniający koordynację stanowić może wzajemny udział przedstawicieli IZ poszczególnych programów operacyjnych w posiedzeniach Komitetów Monitorujących programy.

5. Podział interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny

W celu wyeliminowania ewentualnego nakładania się interwencji RPO WL z innymi programami operacyjnymi współfinansowanymi z funduszy WRS, IZ RPO będzie stosować się do zapisów Linii demarkacyjnej, określającej podział interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny. Linia demarkacyjna jako narzędzie koordynacji stanowi podstawę do zapewnienia komplementarności wsparcia. Służy ona zapewnieniu, by interwencje finansowane w ramach funduszy WRS były spójne, komplementarne i aby nie istniała możliwość wielokrotnego finansowania tego samego typu operacji z różnych funduszy i programów.

6. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są narzędziem służącym realizacji strategii terytorialnych, w tym m.in. zintegrowanych strategii rozwoju miejskiego, poprzez powiązanie celów tematycznych określonych w umowach o współpracy i programach operacyjnych z wymiarem terytorialnym. Celem realizacji ZIT, jako narzędzi wspierających rozwój terytorialny, jest m.in. wzmocnienie zintegrowanego podejścia terytorialnego, lepsze dostosowanie interwencji wspieranej środkami WRS do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów oraz wsparcie rozwoju lokalnego. Realizacja ZIT wymaga więc wykorzystania wsparcia z polityki spójności pochodzącego z więcej niż jednej osi priorytetowej, jednego lub więcej programów operacyjnych. ZIT powinien służyć także integrowaniu środków WRS ze środkami krajowymi. Działania wdrażane za pośrednictwem ZIT przyczynią się do realizacji celów tematycznych odpowiednich osi priorytetowych powiązanych programów operacyjnych, a także do realizacji celów rozwojowych strategii terytorialnej. ZIT są instrumentem promującym zintegrowane i skoordynowane wykorzystanie Funduszy i jako takie mają potencjał osiągnięcia lepszych połączonych wyników przy takich samych kwotach inwestycji publicznych.

7. Kryteria wyboru

Konstruując system oceny i wyboru projektów do dofinansowania w ramach RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, IZ RPO WL dążyć będzie do tego, by stosowane kryteria preferowały podczas oceny wniosków o dofinansowanie projekty komplementarne umożliwiając ich wybór do dofinansowania przed projektami, dla których nie zdiagnozowano ich wzajemnego dopełniania się prowadzącego do realizacji określonego celu.

Obszary koordynacji i komplementarności RPO WL z funduszami i instrumentami wraz z charakterystycznymi dla nich możliwymi mechanizmami i strukturami koordynacyjnymi¹⁵

Cel tematyczny 1 Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji (Oś 1 Badania i Innowacje)		
Fundusz/ instru- ment	Obszar koordynacji i komplementarności	Możliwe mechanizmy i struktury koordynacyjne
EFRR	<u>PO IR, PO PW:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie infrastruktury sfery B+R w jednostkach naukowych. ➤ Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw. ➤ Wsparcie IOB. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Współpraca podczas przygotowania inteligentnej specjalizacji. ➤ Ukierunkowanie wsparcia na obszary gospodarki określone w ramach inteligentnej specjalizacji województwa.
EFS	<u>PO POWER:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie potencjału szkolnictwa wyższego. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ukierunkowanie wsparcia na obszary gospodarki określone w ramach inteligentnej specjalizacji województwa.
EFFROW	<u>PROW:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich. ➤ Wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ukierunkowanie wsparcia na obszary gospodarki określone w ramach inteligentnej specjalizacji województwa.
Instru- menty unijne	<u>Horyzont 2020:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowanie zdolności regionu w zakresie doskonałości badań i innowacji. ➤ Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Współpraca podczas przygotowania inteligentnej specjalizacji. ➤ Ukierunkowanie wsparcia na obszary gospodarki określone w ramach inteligentnej specjalizacji województwa.
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 2 Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych (Oś 2 Cyfrowe Lubelskie)		
EFRR	<u>Cyfrowa Polska:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzmacnianie zastosowania TIK. 	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
EFS	<u>PO POWER:</u>	

¹⁵Możliwe mechanizmy i struktury koordynacji wspólne dla wszystkich funduszy i instrumentów zawarte zostały w części opisowej.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ tworzenie warunków dla nowoczesnego nauczania m. in poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu. 	
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie e-usług dla producentów rolno-spożywczych. ➤ Tworzenie narzędzi elektronicznych służących gromadzeniu oraz udostępnianiu informacji związanych z turystyką i rekreacją. ➤ Zwiększanie zapotrzebowania na TIK wśród producentów rolno-spożywczych i przetwórców. 	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 3 Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw)		
EFRR	<p><u>PO IR, PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw. 	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
EFS	<p><u>PO POWER, RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wspieranie adaptacyjności przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian. <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy. ➤ Wsparcie dla osób dorosłych, w zakresie kształcenia formalnego i pozaformalnego. 	
FS	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez poprawę efektywności energetycznej i zwiększenie wykorzystania OZE. 	
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych. ➤ Ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw stojących przed problemami strukturalnymi. ➤ Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. 	
Instrumenty unijne	<p><u>COSME:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa warunków dla konkurencyjności i trwałości przedsiębiorstw. ➤ Poprawa dostępu MSP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek. ➤ Poprawa dostępu do rynków Unii i na świecie. <p><u>Horyzont 2020:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Finansowanie przedsiębiorstw związane z obszarem B+R. 	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach (Oś 4 Energia przyjazna środowisku, Oś 5 Efektywność energetyczna, Oś 6		

Gospodarka niskoemisyjna)		
EFRR	<u>PO PW:</u> ➤ Strategie niskoemisyjne w zakresie transportu publicznego.	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ Działania w zakresie gospodarki zasobooszczędnej, niskoemisyjnej, odpornej na zmiany klimatu.	
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Efektywne gospodarowanie zasobami i przechodzenie na gospodarkę niskoemisyjną.	
Instrumenty unijne	<u>COSME:</u> ➤ Poprawa warunków dla konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw. <u>LIFE:</u> ➤ Działania w zakresie gospodarki zasobooszczędnej, niskoemisyjnej, odpornej na zmiany klimatu.	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem (Oś 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów)		
FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ Rozwój form małej retencji. ➤ Organizacja systemów wczesnego reagowania i ratownictwa.	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych.	
EFMR	<u>POMiR:</u> ➤ Dostęp do wód i zasobów. ➤ Ochrona, zarządzanie i eksploatacja żywych zasobów wodnych.	
Instrumenty unijne	<u>LIFE:</u> ➤ Ochrona i poprawa jakości środowiska naturalnego. ➤ Wspieranie lepszego zarządzania w zakresie środowiska i klimatu.	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 6 Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów (Oś 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, Oś 8 Dziedzictwo kulturowe i poprawa stanu środowiska)		
EFRR	<u>PO liŚ:</u> ➤ Ochrona zabytków i rozwój zasobów kultury.	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ Gospodarka odpadami, wodno-ściekowa. ➤ Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej. ➤ Ochrona i rekultywacja gleby. ➤ Wsparcie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej.	
EFFROW	<u>PROW:</u>	

	➤ Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów.	
EFMR	<u>POMiR:</u> ➤ Ochrona bioróżnorodności.	
Instrumenty unijne	<u>LIFE:</u> ➤ Ochrona i poprawa jakości środowiska naturalnego oraz zatrzymywanie i odwracanie tendencji utraty bioróżnorodności.	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych (Oś 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport)		
EFRR	<u>PO IiŚ:</u> ➤ Budowa/przebudowa dróg krajowych stanowiących połączenie do sieci TEN-T, ➤ Inwestycje dot. dróg wyprowadzających ruch z miast. <u>PO PW:</u> ➤ Budowa/przebudowa dróg w obrębie miast wojewódzkich Polski Wschodniej.	➤ Identyfikacja brakujących połączeń i wąskich gardeł, uwzględniająca rozwój połączeń transgranicznych i międzyregionalnych. ➤ Zapewnienie, że inwestycje transportowe z EFRR i FS, w szczególności w ramach korytarzy, są zgodne z wytycznymi dla sieci TEN-T. ➤ Szczególny nacisk na zrównoważone formy transportu i mobilności miejskiej, wpływające na zmniejszenie emisji CO ₂ , oraz inwestycje o największej unijnej wartości dodanej. ➤ Możliwość uwzględnienia zapisów Białej Księgi ws. Transportu.
FS	<u>PO IiŚ:</u> ➤ Inwestycje w zakresie infrastruktury kolejowej. ➤ Inwestycje transportowe w sieci TEN-T i inwestycje włączające tzw. węzły drugorzędne do sieci TEN-T.	
Instrumenty unijne	<u>CEF:</u> ➤ Usuwanie wąskich gardeł, uzupełnienie brakujących połączeń. ➤ Zrównoważony i efektywny transport.	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 8 Wspieranie zatrudnienia i mobilności zawodowej pracowników (Oś 10 Rynek pracy, Oś 11 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian)		
EFRR	<u>RPO:</u> ➤ Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw. ➤ Infrastruktura ochrony zdrowia.	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
EFS	<u>POWER:</u> ➤ Poprawa ram funkcjonowania polityki rynku pracy. <u>RPO:</u> ➤ Aktywizacja społeczno- zawodowa osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. ➤ Rozwój przedsiębiorczości społecznej. ➤ Wsparcie osób dorosłych w zakresie kształcenia formalnego i pozaformalnego.	
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania	

	małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy.	
Instrumenty unijne	<u>Erasmus dla wszystkich:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości i zwiększanie szans na zatrudnienie. <u>PSCI:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Oś EURES: Mobilność geograficzna pracowników. ➤ Oś mikrofinansów i przedsiębiorczości społecznej: Zwiększenie samozatrudnienia i rozwój biznesu. <u>Horyzont 2020:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzmacnianie umiejętności, szkoleń i rozwoju kariery w ramach akcji Maria Skłodowska -Curie. ➤ Zwiększenie innowacyjności w MSP, ➤ Wzmocnienie dostępu do ryzykownego kapitału na rzecz inwestycji w badania i innowacje. ➤ Poprawa zdrowia i dobrostanu przez całe życie. <u>EFG:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie dla pracowników zwalnianych w wyniku poważnych zmian strukturalnych. <u>COSME:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie dla MSP. 	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem (Oś 12 Włączenie społeczne, Oś 14 Infrastruktura społeczna)		
EFRR	<u>PO IiŚ:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Infrastruktura ochrony zdrowia. 	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
EFS	<u>POWER:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa ram funkcjonowania polityki społecznej i ochrony zdrowia. <u>RPO:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktywne i zdrowe starzenie się. ➤ Zwiększenie dostępu do zatrudnienia oraz rozwój przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia. ➤ Przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji oraz wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów. 	
EFFROW	<u>PROW:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Włączenie społeczne, redukcja ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich. 	
Instrumenty unijne	<u>Erasmus dla wszystkich:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wspieranie przedsiębiorczości. ➤ Zwiększanie szans na zatrudnienie. <u>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ponowna integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących. ➤ Pomoc osobom najbardziej potrzebującym (bezdomni, skrajnie ubodzy). 	

EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
Cel tematyczny 10 Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie (Oś 13 Edukacja, umiejętności i kompetencje, Oś 14 Infrastruktura społeczna)		
EFRR	<u>RPO:</u> ➤ Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw.	Zastosowanie znajdują mechanizmy ogólne.
EFS	<u>POWER:</u> ➤ Wspieranie przygotowania i przeprowadzenia reform w obszarze szeroko pojętej edukacji. <u>RPO:</u> ➤ Inwestycje na rzecz zatrudnienia. ➤ wspieranie rozwoju kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw, ➤ dostarczanie kompleksowych usług (szkoleniowych, doradczych, diagnostycznych) odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw ➤ wdrażanie zarządzania strategicznego i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem. ➤ Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej dzieci i młodzieży	
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.	
Instrumenty unijne	<u>Erasmus dla wszystkich:</u> ➤ Wspieranie tworzenia europejskiego obszaru uczenia się przez całe życie, wspieranie modernizacji systemów kształcenia i szkolenia- ➤ Poprawa jakości instytucji edukacyjnych. ➤ Poprawa nauczania i uczenia się języków obcych. <u>Horyzont 2020:</u> ➤ Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego.	
EBI	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	
EWT	Do uzupełnienia na dalszym etapie prac	

ROZDZIAŁ 9. WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE

Zgodnie z art. 17 rozporządzenia ramowego dla funduszy objętych Wspólnymi Ramami Strategicznymi 2014-2020, uruchomienie funduszy europejskich objętych Umową Partnerstwa będzie uzależnione od **spełnienia wymogów warunkowości ex ante**, tj. zapewnienia określonych warunków wyjściowych, umożliwiających efektywną realizację programów współfinansowanych ze środków europejskich. Warunki te wiążą się zwykle z koniecznością zapewnienia odpowiednich ram strategicznych dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych bądź też transpozycją i realizacją wybranych elementów legislacji UE. Warunki ex ante podzielono na **ogólne** (dotyczące kwestii horyzontalnych takich jak zamówienia publiczne czy ocena oddziaływania na środowisko) odnoszące się do całokształtu interwencji w ramach funduszy WRS, **tematyczne** (przypisane do poszczególnych celów tematycznych) oraz **specyficzne** dla EFRROW i EFMR.

W niniejszym rozdziale wskazano, jak przedstawia się w chwili obecnej kwestia wypełnienia warunków ex-ante w obszarach, w których zidentyfikowano konieczność zaangażowania samorządowych władz regionalnych. Są to:

1. **Warunek 1.1. Badania naukowe i innowacje:** Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, w odpowiednich przypadkach, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych
2. **Warunek 6.2. Gospodarka odpadami:** Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz z hierarchią postępowania z odpadami.
3. **Warunek 7.1. Drogi:** Istnienie kompleksowego planu/planów lub ram w zakresie inwestycji transportowej zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T oraz **Warunek 7.2. Kolej:** Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T. Inwestycje obejmują aktywa ruchome i interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.

Jeśli chodzi o pozostałe uwarunkowania ex-ante, które wiążą się z wyborem do realizacji w Programie poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, a za spełnienie których odpowiedzialność ponosi poziom centralny, to szczegółowe informacje w zakresie ich spełnienia opisane zostały w projekcie Umowy Partnerstwa z 12 lipca 2013 r. i są adekwatne do niniejszego Programu.

9.1 Identyfikacja warunków ex-ante dla Programu oraz ocena ich spełnienia

Tabela 24: Wykaz warunków ex-ante obowiązujących program oraz ocena ich spełnienia

Warunek ex-ante obowiązujący programu	Oś/osie priorytetowe, do których warunek ma zastosowanie	Spełnienie warunku ex-ante: tak/nie/częściowo	Kryteria	Spełnienie kryteriów: TAK/NIE	Odniesienie do dokumentów (strategie, inne odpowiednie dokumenty, z podaniem odpowiednio artykułów, sekcji, wraz z linkami dopełnij wersji dokumentu)	Dodatkowe informacje/wyjaśnienie
WARUNKI TEMATYCZNE						
Warunek 1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i	Oś 1 Badania i innowacje	W chwili obecnej – warunek niespełniony	Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej	W chwili obecnej – kryteria spełnione częściowo	<u>W odniesieniu do poziomu krajowego (szczegółowe informacje w zakresie spełnienia poszczególnych</u>	

<p>innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, w odpowiednich przypadkach, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych</p>			<p>specjalizacji, które:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opierają się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, – przedstawiają środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, – obejmują system monitorowania i przeglądu. 		<p><i>kryteriów znajdują się w projekcie Umowy Partnerstwa z 12 lipca 2013 r.)</i></p> <p><u>W odniesieniu do poziomu regionalnego:</u> Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.¹⁶</p>	
<p>Warunek 6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz z hierarchią</p>	<p>Oś 7 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów</p>	<p>W chwili obecnej – warunek niespełniony.</p>	<p>Komisji przekazano sprawozdanie dotyczące postępów w osiągnięciu celów określonych w art. 11 dyrektywy 2008/98/WE oraz zamierzonych działań prowadzących do osiągnięcia celów.</p> <p>Istnienie jednego lub więcej planów</p>	<p>W chwili obecnej – kryteria spełnione częściowo</p>	<p><u>W odniesieniu do poziomu krajowego</u> (<i>szczegółowe informacje w zakresie spełnienia poszczególnych kryteriów znajdują się w projekcie Umowy Partnerstwa z 12 lipca 2013 r.)</i></p> <p><u>W odniesieniu do poziomu</u></p>	

¹⁶

http://www.rsi.lubelskie.pl/images/bartek/projekt%20regionalnej%20strategii%20innowacji%20województwa_lubelskiego%20do%202020%20r.1.pdf

postępowania z odpadami.			<p>gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE.</p> <p>Państwo członkowskie sporządziło, zgodnie z art. 1 i 4 dyrektywy 2008/98/WE, programy zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 dyrektywy.</p> <p>Przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celu na 2020 r. dotyczącego ponownego użycia i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE.</p>		<p><u>regionalnego</u>: <i>Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego do 2017 r. przyjęty uchwałą przez Sejmik Województwa Lubelskiego w dniu 30 lipca 2012 r.</i>¹⁷</p>	
<p>Warunek 7.1. Drogi: Istnienie kompleksowego planu/planów lub ram w zakresie inwestycji transportowej zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na</p>	Oś 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	W chwili obecnej – warunek niespełniony	Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowej spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny	W chwili obecnej – kryteria niespełnione	<p><u>W odniesieniu do poziomu krajowego (szczegółowe informacje w zakresie spełnienia poszczególnych kryteriów znajdują się w projekcie Umowy Partnerstwa</u></p>	

¹⁷

http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/PDF/Ochrona_Srodowiska/nowe_do_aktualizacji_PGO/WPGO_18_Ilipca_z_nr_uchwaly.pdf

<p>szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T.</p>			<p>środowiskowe i określających: – wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia nr [TEN-T], w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: (a) bazowe i kompleksowe sieci TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności; oraz (b) wtórną łączność; – realistyczne i dojrzałe ramy projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności. Środki mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i</p>		<p>z 12 lipca 2013 r.) W odniesieniu do poziomu regionalnego: o: Plan rozwoju sieci dróg wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2012 – 2020¹⁸, zaakceptowany uchwałą Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 24 lipca 2012 r.</p>	
---	--	--	--	--	--	--

			beneficjentó w do realizacji projektów.			
Warunek 7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T. Inwestycje obejmują aktywa ruchome i interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.	Oś 9 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	W chwili obecnej – warunek niespełniony	Istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny środowiskowej i określającej realistyczne i dojrzałe ramy projektu (wraz z harmonogramem, budżetem); Środki mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.	W chwili obecnej – kryteria niespełnione	<i>Szczegółowe informacje w zakresie spełnienia poszczególnych kryteriów znajdują się w projekcie Umowy Partnerstwa z 12 lipca 2013 r.</i>	
WARUNKI OGÓLNE						
1. Zapobieganie dyskryminacji			<i>Szczegółowe informacje w zakresie spełnienia poszczególnych kryteriów znajdują się w projekcie Umowy Partnerstwa z 12 lipca 2013 r.</i>			
2. Równouprawnienie płci						
3. Niepełnosprawność						
4. Zamówienia publiczne						
5. Pomoc państwa						
6. Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko oraz strategicznych ocen						

oddziaływania na środowisko	
7. Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu	

9.2 Opis działań zmierzających do spełnienia warunków ex-ante, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram

Tabela 25: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących ogólnych warunków ex-ante

Ogólny warunek ex-ante obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Kryteria niespełnione	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1. Zapobieganie dyskryminacji	<i>Szczegółowe informacje w zakresie spełnienia poszczególnych kryteriów znajdują się w projekcie Umowy Partnerstwa z 12 lipca 2013 r.</i>			
2. Równouprawnienie płci				
3. Niepełnosprawność				
4. Zamówienia publiczne				
5. Pomoc państwa				
6. Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko				
7. Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu				

Tabela 26: Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących ogólnych warunków ex-ante

Tematyczny warunek ex-ante obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Kryteria niespełnione	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
Warunek 1.1. Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, w odpowiednich przypadkach, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania	Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, które: – opierają się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym	Przyjęcie Programu Rozwoju Przedsiębiorstw (horyzont czasowy: 2020 r.): - przedstawienie projektu PRP po konsultacjach – do końca 2 kwartału 2013 r., - przyjęcie PRP przez Radę Ministrów – do końca 3 kwartału 2013 r.	Do końca 3 kwartału 2013 r. <i>(informacja z UP)</i>	Ministerstwo Gospodarki
		Określenie	Do końca 3	Władze

i innowacje ze środków prywatnych	zestawie priorytetów badań i innowacji, – przedstawiają środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, – obejmują system monitorowania i przebiegu.	obszarów inteligentnej specjalizacji w dokumentach na poziomie regionalnym. Przyjęcie <i>Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.</i>	kwartału 2013 r.	regionalne
Warunek 6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz z hierarchią postępowania z odpadami.	Komisji przekazano sprawozdanie dotyczące postępów w osiąganiu celów określonych w art. 11 dyrektywy 2008/98/WE oraz zamierzonych działań prowadzących do osiągnięcia celów.	Kryterium 1: Przygotowanie przez Ministerstwo Środowiska sprawozdania z danymi, które będą dostępne w połowie 2013 r. i przekazanie go do KE	Kryterium 1: 30.09.2013 r.	Ministerstwo Środowiska
	Państwo członkowskie sporządziło, zgodnie z art. 1 i 4 dyrektywy 2008/98/WE, programy zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 dyrektywy.	Kryterium 3: Kpgo zawiera część poświęconą zapobieganiu powstawaniu odpadów. Jednak w związku ze stwierdzonymi brakami w wpgo w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów zostanie opracowany, jako odrębny dokument, krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów, obejmujący zarówno działania na poziomie	Kryterium 3: 31.12.2013 r.	Ministerstwo Środowiska

		krajowym, jak i województw.		
<p>Warunek 7.1. Drogi: Istnienie kompleksowego planu/planów lub ram w zakresie inwestycji transportowej zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T.</p>	<p>Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowej spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny środowiskowej i określających: – wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia nr [TEN-T], w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: (a) bazowe i kompleksowe sieci TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności; oraz (b) wtórną łączność;</p>	<p>Warunek zostanie spełniony przez Strategię Rozwoju Transportu do roku 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) (przyjęta) oraz przygotowywany Dokument implementacyjny dla SRT. Przygotowanie przez MTBiGM i przyjęcie Dokumentu Implementacyjnego dla SRT który będzie zawierał wszystkie wskazane w warunku elementy.</p> <p>W dniu 29 marca 2013 r. przekazano MRR ranking projektów dotyczących budowy lub przebudowy dróg wojewódzkich przewidywanych do realizacji w ramach przyszłego RPO WL, zgodny z <i>Kryteriami wyboru projektów drogowych w ciągu dróg wojewódzkich</i></p>	<p>Termin przedstawienia przez MTBiGM projektu DI - III kwartał 2013 r.</p>	<p>Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej</p>

	<p>– realistyczne i dojrzałe ramy projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności. Środki mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p>	<p><i>przewidywanych do realizacji w ramach RPO 2014 – 2020.</i></p>		
<p>Warunek 7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyrażonej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T. Inwestycje obejmują aktywa ruchome i interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.</p>	<p>Istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny środowiskowej i określającej realistyczne i dojrzałe ramy projektu (wraz z harmonogramem, budżetem); Środki mające na celu zagwarantowanie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p>	<p>Warunek zostanie spełniony przez Strategię Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) (przyjęta) oraz identyfikację w przygotowywanym Dokumencie Implementacyjnym dla SRT planu inwestycyjnego dla kolejowych przedsięwzięć współfinansowanych ze środków UE, ale także z innych środków, w tym CEF.</p>	<p>Termin przedstawienia przez MTBiGM projektu DI - III kwartał 2013 r.</p>	<p>Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej</p>

ROZDZIAŁ 10. REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA

W trakcie trwania perspektywy 2007-2013 Instytucja Zarządzająca RPO WL wdrożyła szereg uproszczeń w systemie oceny, wyboru i realizacji projektów zmniejszających obciążenia administracyjne dla beneficjentów. Wśród zastosowanych ułatwień programowych w okresie 2007-2013 należy wymienić:

- w zakresie systemu wyboru - wprowadzono dwuetapowy system naboru wniosków (preselekcja) w przypadku trybu konkursowego. Aplikowanie o środki odbywa się w systemie, który nie powoduje konieczności posiadania przez beneficjenta pełnej dokumentacji projektowej, dzięki czemu ograniczono angażowanie znacznych środków publicznych w przygotowanie dokumentacji dla projektów, których realizacja uzależniona jest od pozyskania środków zewnętrznych. Ponadto jednostki, które składają wnioski o dofinansowanie nie muszą dokumentować posiadania środków własnych na etapie aplikowania. Do przedstawienia niezbędnych dokumentów zobowiązane zostają tylko te jednostki, które zostały wybrane do dofinansowania przez ZWL, co może nastąpić maksymalnie w terminie 6 miesięcy od dnia dokonania wyboru projektu do dofinansowania. Rozwiązanie takie nie powoduje konieczności ponoszenia przez beneficjenta kosztów opracowania pełnej dokumentacji bez gwarancji uzyskania środków oraz możliwe jest rozłożenie w czasie procesu składania potrzebnej dokumentacji.
- w zakresie dokumentacji projektowej - wprowadzono szereg ułatwień dla beneficjentów w zakresie składanej pełnej dokumentacji do wniosku tj. część dokumentacji (urzędowych zaświadczeń) zastąpiono oświadczeniami woli beneficjenta (np. oświadczenie o dysponowaniu nieruchomością w zamian za wypis z ksiąg wieczystych lub aktów notarialnych).
- w zakresie płatności - wprowadzono elastyczne formy finansowania z rozbudowanym systemem zaliczkowym
- w zakresie informacji i promocji – prowadzono szeroką działalność informacyjno-szkoleniową celem ułatwienia beneficjentom możliwości aplikowania o środki (np. organizacja punktów informacyjnych, uruchomienie bezpłatnej infolinii oraz telefonicznych linii dedykowanych).
- w zakresie zastosowania technik informacyjno – komunikacyjnych – stworzono system informatyczny na potrzeby wdrażania RPO WL 2007-2013 umożliwiający wypełnienie wniosku aplikacyjnego on-line.

IZ RPO WL w okresie programowania 2014-2020 skorzysta z wypracowanych mechanizmów i doświadczeń z wdrażania perspektywy 2007-2013, mających na celu redukcję obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. System wdrażania środków zostanie zaplanowany w taki sposób, aby kontynuować i rozszerzać pozytywne działania redukujące obciążenia proceduralne i poprawiające zdolność instytucjonalną beneficjentów programu. Jednocześnie należy wskazać, że przyjęty ostateczny system wdrażania programów operacyjnych jest syntezą regulacji na poziomie unijnym i krajowym. Dlatego też część kwestii w zakresie zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów ma charakter ponadprogramowy i ostateczne rozwiązania upraszczające procedury będą uwzględniały również mechanizmy wypracowane przez KE i Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Na chwilę obecną wśród zidentyfikowanych mechanizmów ograniczających obciążenia administracyjne dla beneficjentów w okresie programowania 2014-2020, zaprojektowanych na poziomie krajowym należy wymienić:

- wprowadzenie wielofunduszowości programów w ramach polityki spójności,
- wprowadzenie mechanizmów wsparcia zintegrowanego (ZIT),
- wprowadzenie w ramach programów operacyjnych projektów pozakonkursowych (strategicznych). Rozwiązanie to pozwala beneficjentom, realizującym ważne i kluczowe z punktu widzenia rozwoju projekty, skoncentrować się na przygotowaniu przedsięwzięcia

od strony inwestycyjnej, zamiast angażować się w kosztowny i długotrwały proces związany z uczestnictwem w konkursie,

- utrzymanie systemu zaliczkowego.

Na poziomie regulacji będących w gestii Instytucji Zarządzającej do zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów w okresie wdrażania 2014-2020 przyczynić się mogą:

- wykorzystanie mechanizmów i doświadczeń wypracowanych w perspektywie 2007-2013, bazowanie na istniejących strukturach związanych z wdrażaniem funduszy europejskich,
- wykorzystanie technik informacyjno – komunikacyjnych w relacjach pomiędzy administracją a beneficjentami (rozwój narzędzi informatycznych wspomagających wdrażanie programu, zwiększenie ilości dokumentów przekazywanych drogą elektroniczną, wymiana korespondencji on-line, stworzenie systemów elektronicznego zarządzania danymi i elektronicznej wymiany danych),
- wykorzystanie technik informacyjno – komunikacyjnych w relacjach pomiędzy instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie oraz wewnątrz instytucji,
- zapewnienie przyjaznego beneficjentom systemu ubiegania się o środki,
- wsparcie (tj. np. opracowanie szeregu wytycznych, instrukcji, wprowadzenie zakazu zmiany zasad konkursu w trakcie jego trwania),
- kontynuacja zastępowania części dokumentacji projektowej oświadczeniami beneficjenta,
- organizacja punktów informacyjnych – wsparcie merytoryczne beneficjentów programu.

ROZDZIAŁ 11: ZASADY HORYZONTALNE

11.1 Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój jest kwestią pierwszorzędnej wagi dla Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym. Aksjomat zrównoważonego rozwoju zakłada takie podejście do planowania i procesu decyzyjnego, które ukierunkowane jest na osiągnięcie realnego i trwałego zmniejszenia różnic społecznych i ekonomicznych, jak również ochronę środowiska naturalnego. IZ uważa zatem zrównoważony rozwój za podstawową zasadę leżącą u podstaw funkcjonowania Programu. Uwzględniając powyższe, projekty współfinansowane ze środków EFRR i EFS winny spełniać kryteria zrównoważonego rozwoju, zaś cała dokumentacja projektowa powinna dowodzić, że projekt w dużym stopniu przyczyni się do zrównoważonego rozwoju. Działania IZ w kontekście zrównoważonego rozwoju dążą do zapewnienia społeczeństwu regionu długofalowej wizji rozwoju zmierzającego do:

- podniesienie jakości życia zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń przy jednoczesnym zachowaniu zdolności środowiska naturalnego regionu do utrzymywania życia we wszelkich jego różnorodnych formach,
- poszanowaniu podstawowych praw, w tym wolności, równości szans i zróżnicowania kulturowego;
- wspierania wysokiego poziomu zatrudnienia w gospodarce, której siła opiera się na wykształceniu, innowacyjności, spójności społecznej i terytorialnej oraz ochronie zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego.

Analizując powyższe, IZ zamierza skupić się na trzech aspektach zrównoważonego rozwoju – środowisku jako niezbędnej podstawie, gospodarce – niezbędnym narzędziem i dobrej jakości życia dla wszystkich mieszkańców regionu jako najważniejszy cel zrównoważonego rozwoju. Zaspokajanie bieżących potrzeb przy jednoczesnym zmniejszeniu wpływu działalności człowieka stanowi wyzwanie wymagające wypracowania nowego podejścia. Nadrzędnym elementem tego wyzwania jest ochrona środowiska życia i środowiska fizycznego, w tym zasobów naturalnych, procesów i równowagi w środowisku. Działania IZ będą skupiały się na ograniczeniu zjawiska

globalnego ocieplenia, zatrzymaniu procesu zanikania różnicowania biologicznego, kontrolowaniu i ograniczeniu emisji trwałych zanieczyszczeń. Potrzeba ograniczenia zjawiska globalnego ocieplenia jest znakomitym potwierdzeniem tezy, iż środowisko naturalne stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju. Jedynym rozsądnym sposobem zmniejszenia globalnego ocieplenia jest znaczne obniżenie, w stosunkowo krótkim czasie, poziomu emisji zanieczyszczeń ze spalania paliw kopalnych i zastąpieniu ich innymi odnawialnymi źródłami. Jeżeli nastąpi zasadnicza zmiana klimatu to stworzenie dobrych warunków do realizacji celów społecznych przy pomocy narzędzi ekonomicznych może być utrudnione lub wręcz niemożliwe. Ekonomiczny dobrobyt jest niezwykle istotnym elementem zrównoważonego rozwoju, który umożliwia zwalczanie ubóstwa, finansowanie likwidacji obciążeń oraz dokonywanie zmian w rozwoju regionu. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju może nastąpić tylko wtedy, gdy wzrost gospodarczy będzie miał ograniczone oddziaływanie na środowisko naturalne. Wzrost gospodarczy i negatywne oddziaływanie na środowisko muszą przestać iść ze sobą w parze dzięki poprawie efektywności ekologicznej. Uczynienie z gospodarki tak skutecznego narzędzia oznacza, że podczas podejmowania decyzji ekonomicznych i biznesowych muszą zostać uwzględnione wszystkie koszty danej działalności, w szczególności długoterminowe koszty związane z ochroną środowiska, a tak że koszty społeczne, w związku z powyższym wnioskodawcy muszą brać pod uwagę zasadę „zanieczyszczający płaci” każdorazowo, gdy ma ona zastosowanie.

Aspekt społeczny zrównoważonego rozwoju zakłada tym samym wsparcie ze strony społeczeństwa, jego zaangażowanie w rozwiązywanie różnego rodzaju kwestii oraz udział w procesie decyzyjnym na różnych szczeblach. Ponadto zakłada również zwalczanie ubóstwa poprzez zwiększanie zatrudnienia, poprawę bezpieczeństwa oraz działania przeciwko dyskryminacji.

Kwestie zrównoważonego rozwoju zostaną uwzględnione na różnych poziomach wdrażania programu – horyzontalnie i indywidualnie dla projektów. Podejście horyzontalne będzie skupiało się na elementach związanych z zarządzaniem programem w kontekście strategicznej oceny przeprowadzonej dla programu, równości szans kobiet i mężczyzn ale także poprzez danie możliwości realizacji projektów wnioskodawcom w ramach priorytetów, które nastawione są na działania prośrodowiskowe. Zagadnienia zrównoważonego rozwoju będą uwzględniane i monitorowane na każdym etapie cyklu opracowania i realizacji projektu, począwszy od przygotowania wniosku, poprzez procesy oceny i realizacji projektu. Kwestie szczegółowe odnoszące się do ww. elementów zostaną szczegółowo opisane na późniejszym etapie przygotowywania programu.

11.2 Równość szans i zapobieganie dyskryminacji

Instytucja Zarządzająca RPO WL zapewni przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, adekwatnie do wspólnotowych wymogów polityki spójności.

Zgodnie z rozporządzeniem ogólnym podjęte zostaną działania w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji w procesie przygotowywania i realizacji RPO WL 2014-2020. W ramach przygotowania i realizacji Programu w szczególności uwzględnione zostaną postanowienia *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* oraz *Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności*.

Diagnoza społeczno – gospodarcza stanowiąca podstawę opracowania strategii wdrażania RPO WL, w szczególności uwzględnia trendy demograficzne oraz analizę sytuacji osób niepełnosprawnych. Główną grupą zagrożoną dyskryminacją, w szczególności w kontekście dostępu do rynku pracy, są osoby niepełnosprawne, stanowiące 14,3% ludności województwa (kraj 12,2%) oraz z uwagi na procesy demograficzne osoby starsze. Według danych BAEL w I kwartale 2012 roku współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych wyniósł 15,6% (w kraju 17,3%), natomiast wskaźnik

zatrudnienia 13,7% (kraj 14,7%). W kontekście trendów demograficznych, w tym w aspekcie sytuacji na rynku pracy należy uwzględnić również sytuacje osób starszych. W województwie lubelskim zgodnie z BAEL współczynnik aktywności zawodowej osób starszych w wieku powyżej 55 lat w II kwartale 2013 roku wyniósł 26%.

W skład powołanej na etapie przygotowania Programu *Grupy roboczej ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* weszli przedstawiciele m.in. środowisk działających na rzecz równości szans osób niepełnosprawnych.

Institucja Zarządzająca RPO WL podejmie starania, aby Komitecie Monitorującym RPO WL reprezentowane były środowiska reprezentujące osoby niepełnosprawne oraz organizacje działające na rzecz wyrównywania szans i niedyskryminacji. Zgodnie z rozporządzeniem ogólnym Komitet Monitorujący RPO WL będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych.

W zakresie interwencji współfinansowanych z RPO WL zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji będzie przestrzegana w sposób horyzontalny. Potrzeby grup w niekorzystnej sytuacji zostały uwzględnione na etapie tworzenia RPO WL 2014-2020 oraz będą brane pod uwagę na etapie realizacji Programu w celu umożliwienia zidentyfikowanym grupom lepszą integrację na rynku pracy i pełny udział w społeczeństwie. Zostanie zapewniony zarówno dostęp do udziału w Programie, jak i dostęp do jego efektów dla grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności dla osób niepełnosprawnych (np. poprzez jednolite wymogi dostępności, w tym rozwiązania ułatwiające dostępność osób niepełnosprawnych, do wspartej infrastruktury budynków użyteczności publicznej). Institucja Zarządzająca RPO WL podejmie działania, aby strategia komunikacji Programu uwzględniała aspekt dostępności dla osób niepełnosprawnych.

W ramach RPO WL 2014-2020 na etapie definiowania kryteriów, procedury wyboru, jak i na etapie realizacji projektów Institucja Zarządzająca zapewni zapobieganie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W zakresie wybranych interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego w celu zapobiegania dyskryminacji przewiduje się zastosowanie kryteriów wyboru projektów, które będą preferować grupy szczególnie narażone na dyskryminację, m.in. osoby niepełnosprawne oraz osoby powyżej 50 roku życia. Dopuszcza się również możliwość wyodrębnienia określonej alokacji dedykowanej grupom defaworyzowanym. Powyższe mechanizmy mogą zostać zastosowane w szczególności w Priorytetach Inwestycyjnych: 8.5 *Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników*, 8.7 *Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy*, 9.4 *Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności* oraz 10.1 *Zapobieganie i ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i promowanie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej*.

W ramach wszystkich Priorytetów inwestycyjnych w zakresie interwencji EFS w zapewniona będzie możliwość monitorowania w ramach wskaźników dotyczących liczby osób, udziału osób niepełnosprawnych na poziomie projektów i Programu. Ponadto zgodnie z wymogami rozporządzenia ogólnego, w rocznych sprawozdaniach z realizacji Programu, które zostaną złożone w 2017 i 2019 roku, zostaną opisane dodatkowo konkretne działania mające na celu promowanie równouprawnienia oraz zapobieganie dyskryminacji, w tym również dostępności dla osób niepełnosprawnych i wdrożonych uzgodnień w tym zakresie.

Powyższe działania, przyczynią się do promowania zasady szans oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w regionie.

11.3 Równość płci

Instytucja Zarządzająca RPO WL zapewni przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans płci, adekwatnie do wspólnotowych wymogów polityki spójności, tym samym przyczyni się do wyrównywania szans kobiet i mężczyzn oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć.

Zgodnie z rozporządzeniem ogólnym zapewnione zostanie promowanie równouprawnienia mężczyzn i kobiet oraz uwzględnianie problematyki płci w procesie przygotowywania i realizacji RPO WL 2014-2020 (*gender mainstreaming*).

Diagnoza społeczno – gospodarcza stanowiąca podstawę opracowania strategii wdrażania RPO WL w wybranych obszarach uwzględnia analizę sytuacji kobiet i mężczyzn. Do zdefiniowanych wyzwań regionalnych w kontekście RPO WL 2014-2020 w zakresie równości szans płci należy w szczególności niższy niż dla mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej kobiet. Według danych BAEL w II kwartale 2013 roku współczynnik ten dla kobiet wynosił 48,5% dla mężczyzn natomiast 65,8%. Zbliżone dysproporcje występują we wskaźniku zatrudnienia kobiet i mężczyzn, który zgodnie z BAEL w analogicznym okresie dla kobiet był równy 43,2%, natomiast dla mężczyzn wynosił 59,4 %. W regionie, podobnie jak i na poziomie krajowym, zidentyfikowano również niewystarczające rozwiązania w zakresie godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn.

W ramach powołanej na etapie przygotowania Programu *Grupy roboczej ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* reprezentowane są m.in. środowiska działające na rzecz równości szans płci.

Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie starania, aby skład Komitetu Monitorującego RPO WL oraz powoływanych grup roboczych zapewniał zachowanie różnorodności ze względu na płeć oraz będzie dążyć do zrównoważonego pod kątem płci udziału w procesach decyzyjnych. Dodatkowo do uczestnictwa w pracach zostaną zaproszone organizacje działające na rzecz wyrównywania szans płci i niedyskryminacji. Zgodnie z rozporządzeniem ogólnym Komitet Monitorujący RPO WL będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci.

Biorąc pod uwagę wskazane uwarunkowania regionalne, w zakresie części Programu współfinansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie EFS, przewidziano zintegrowane podejście (*dual approach*) do równości szans kobiet i mężczyzn. W ramach wszystkich interwencji EFS, zasada równości szans płci wspierana będzie w sposób horyzontalny, a dodatkowo specyficznym działaniem (*specification*) zaplanowanym w ramach RPO WL jest realizacja Priorytetu Inwestycyjnego 8.8 *Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego*. Zaplanowana interwencja w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.8 ma na celu zwiększenie aktywności zawodowej poprzez działania na rzecz równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn. Zaplanowane działania przyczynią się do upowszechniania usług w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz osobami zależnymi w regionie, co pozwoli zwiększyć szanse na wyrównanie dostępu do zatrudnienia w regionie.

W zakresie interwencji EFS na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn. Stosownie do zapisów Umowy Partnerstwa, zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji. Dodatkowo adekwatnie do specyfiki projektu, przestrzeganie zasady równości szans płci w praktyce będzie również elementem uwzględnianym na etapie monitorowania oraz kontroli projektów. W odniesieniu do działań współfinansowanych z EFS, kwestia równouprawnienia kobiet i mężczyzn będzie uwzględniana także w ramach procesu ewaluacji. Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie stosowne starania w celu wdrożenia rekomendacji wynikających z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych oraz wniosków z monitoringu Programu w zakresie przestrzegania zasady równości szans płci.

Instytucja Zarządzająca RPO WL dołoży wszelkich starań w celu zapewnienia możliwości monitorowania na poziomie projektów i Programu wszystkich wskaźników dotyczących liczby osób z podziałem na płeć. W zakresie interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego w podziale na płeć monitorowane będą wszystkie wskaźniki dotyczące liczby osób.

Ponadto, zgodnie z wymogami rozporządzenia ogólnego, w rocznych sprawozdaniach z realizacji Programu, które zostaną złożone w 2017 i 2019 roku, zostaną opisane dodatkowo konkretne działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci oraz zapobieganie dyskryminacji.

Powyższe działania, a w szczególności interwencja Europejskiego Funduszu Społecznego, przyczynią się do promowania równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć w regionie, w tym zwłaszcza dzięki wspieraniu podejmowania aktywności zawodowej oraz upowszechniania rozwiązań w zakresie godzenia życia zawodowego z rodzinnym. W dłuższej perspektywie zaproponowane podejście uwzględniania problematyki płci może przyczynić się również do zwiększenia zatrudnienia kobiet i rozwoju ich kariery, ograniczenia segregacji na rynku pracy, jak również do zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

ROZDZIAŁ 12. ODDZIELNE CZĘŚCI – PRZEDSTAWIONE W POSTACI ANEKSÓW W WERSJI DRUKOWANEJ DOKUMENTU

12.1 Lista dużych projektów, których wdrażanie planowane jest podczas okresu programowania

W Programie nie przewiduje się realizacji dużych projektów.

12.2 Ramy wykonania dla programu operacyjnego

Ramy wykonania zostaną określone na dalszym etapie prac nad Programem.

12.3 Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie programu operacyjnego

- I. Strona rządowa – przedstawiciel:
 1. ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego,
 2. ministra właściwego ds. rolnictwa i rozwoju wsi,
 3. ministra właściwego ds. gospodarki,
 4. ministra właściwego ds. nauki i szkolnictwa wyższego,
 5. ministra właściwego ds. środowiska i gospodarki wodnej,
 6. ministra właściwego ds. transportu, budownictwa i gospodarki morskiej,
 7. ministra właściwego ds. edukacji,
 8. ministra właściwego ds. pracy i polityki społecznej,
 9. ministra właściwego ds. administracji i cyfryzacji,
 10. ministra właściwego ds. turystyki,
 11. Lubelskiego Kuratora Oświaty.

- II. Strona samorządowa - przedstawiciel:
 1. Konwentu Powiatów Województwa Lubelskiego,
 2. Związku Gmin Lubelszczyzny – 3 przedstawicieli po jednym z:
 - Gmin miejskich,

- Gmin wiejskich,
 - Gmin miejsko – wiejskich,
3. Konwentu Dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy.

III. Strona partnerów społecznych i gospodarczych – przedstawiciel:

1. Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny,
2. Lubelskiej Fundacji Rozwoju,
3. Związku Stowarzyszeń Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych,
4. Polskiej Fundacji Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC POLAND”,
5. Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Lublinie,
6. Porozumienia na rzecz rozwoju i współpracy lokalnych grup działania Województwa Lubelskiego,
7. Polskiej Izby Firm Szkoleniowych,
8. Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych,
9. Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Regionalny Ośrodek w Lublinie,
10. Fundacji Inicjatyw Menadżerskich,
11. Federacji Funduszy Lokalnych,
12. Lubelskiego Ośrodka Samopomocy,
13. Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych,
14. BCC Łoża Lubelska,
15. Lubelskiego Klubu Biznesu,
16. Rady Przedsiębiorczości Lubelszczyzny,
17. Regionalnej Izby Gospodarczej w Lublinie,
18. Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie,
19. Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych,
20. Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”,
21. Związku Pracodawców Ziemi Lubelskiej,
22. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie,
23. Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie,
24. Fundacji Środkowo-Europejski Instytut Badań nad Środowiskiem,
25. Stowarzyszenia Forum Rewitalizacji,
26. Rady Działalności Pożytku Publicznego,
27. Wojewódzkiej Rady Zatrudnienia,
28. Szkół wyższych,
29. Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć,
30. Związku Banków Polskich z siedzibą w Warszawie,
31. Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego w Lublinie,
32. Stowarzyszenia Kongres Kobiet Lubelszczyzny z siedzibą w Lublinie.